Григ. Грам.
114

ПАМЯТНАЯ БИБЛИОТЕКА ГОСПИТАЛЯ ИМ. ЛЕНИНИКОВА

Григорьевич
Грамматики

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

БОЛГАРСКА ГРАММАТІКА

сега

ПЕРВО СОЧИНЕНА.

Отъ Небфута П. П. сѫщаго йзъ свѧщенныѧ обители Рылскіѧ, за оупотребленіе на Славеноболгарските оучилища, а на свѣтъ йздана отъ любородныте предстоѧтели за Болгарското просвѣщеніе.

Г. братіѧ Мустакови,

Жители Букорешкіѧ, съ йждивеніе то на общото новосоставлено въ Габрово оучилище.

Въ Крагуевцѣ
Оу Княжеско-Сербской Типографіи,
1835.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

Григ. Грам.
114

114

Почтéннѣйшїи и любороднѣйшїи Г. братїѧ Мѹстакóви!

Комѹ дрѹгóмѹ по любороднóмѹ ôтъ вáсъ прилúчно бы былò да се посвѧтѝ настоѧщїи ôпытъ на Славенобóлгарската грамматїка, коѧ то сегà пéрви пѹтъ на свѣтъ се показѹба, и съ вáше то настоѧнїе и побѹждéнїе се сочинѝ, каквóто и взаимнѹчúтелны те тáблицы; бóистиннѹ тїи начáтки на вáше то оу́бо горѧщее и оу́сéрдное попечéнїе за свои те ѐдинопле́мéнни; а на-мои те пéрви трѹдóве, не сà приúчни нúкомѹ дрѹгимѹ кромѣ вáсъ, кои то като добóлно искѹсни бо оу́чéнїе то на-свои те ѐдинопле́мéнни. За тò и прїѝмате нáй пéрво ôнїѧ срéдства, кои то са потрéбни, (и кои то оу́потребляѧватъ сúчки те просвѣщéнни нарóди) за начáло на просвѣщéнїе то, и спѣшѝ те всѧкими ôбразы да ôблагодѣтелствѹва те свóйатъ бѣдный рóдъ, за-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

щото сте предꙋсмотрѣли че до сегà нáши те
соотéчественницы не сà познавáли коѧ ѥ бы-
лà причи́на та на непросвѣщéнїе то, и̑ защò ѥ
требꙋвáло пóнапредъ да се оу̑строѧвáтъ
оу̑чи́лища а̑ по тóмъ цéркви и̑ монастыри̑.
Пóнапредъ да се напечáтатъ на нáшїатъ
Бóлгарски и̑зы́къ потрéбны те за оу̑чéнїе то
кни́ги, а̑ пóслѣ бѣтхїи̑ и̑ нóвый завѣтъ, (и̑лѝ
по речéнномꙋ, и̑ си́хъ подовáше твори́ти и̑
ѻ̑нѣхъ неоставлѧ́ти). Защóто каквà пóлза
принéсоха до сегà тїѧ̑ пребéдены кни́ги на
Бóлгарскїатъ и̑зы́къ, когáто и̑ на свóйатъ и̑-
зы́къ незнáѧтъ да ги прочи́татъ нáши те
бѣдни ѥ̑диноплемéнни; свѧщéнно то ѥ̑вáнгелїе,
и̑ на Славéнскїатъ ѧ̑зы́къ се разꙋмѣ́ва, кóй
то мóже да мꙋ разꙋмѣ́е рáзꙋматъ, а̑ ни́що
не мóже да разꙋмѣ́е ѻ̑нзи (ѻ̑свéнь ѥ̑дны̑ рѣ́чи)
бъ нéго, кóй то не мóже да мꙋ бни́кне бъ рá-
зꙋматъ, а̑ко и̑ да ѥ̑ пребéдено на ба̑шины-
атъ мꙋ прóстъ и̑зы́къ. Защóто разꙋмѣ́нїе
на-ѥ̑дно̑ списáнїе не стои̑ бъ просты те и̑лѝ бъ
Славéнски те рѣ́чи, а̑ найпáче на-таки́ва кни́-
ги щото и̑матъ высóки и̑ глꙋбóки рáзꙋмы,
но трéбꙋва да и̑ма нéкои ѻ̑нобà хꙋдóжество,
съ коѐ то се постигà разꙋмѣ́нїе то на-всѧ́кое
списáнїе на ѥ̑ди́нъ кóй бы́лъ и̑зы́къ. Защóто
и̑ папагáли те произнóсатъ нéкои рѣ́чи кои̑ то

и̑зꙋ́чꙋватъ ѻ̑тъ человѣ́цы те, но и̑ сáми не-
разꙋмѣ́ватъ ни́що ѻ̑тъ ни́хъ. За тò бы̑ на-
чи́на те начáло то ѻ̑тъ дѣ́като трéбꙋва, и̑
каквóто трéбꙋва, а̑ не зафáщате дѣ́ло то,
спорѣ́тъ послóвица та ѻ̑тъ дѣ́като не трéбꙋва.
Бы̑ сте и̑зкѣ́стни добрѐ, защò тóкмо ѥ̑ды̑
кни́ги пребéдены на Бóлгарскїатъ и̑зы́къ, не
принóсатъ никоѧ пóлза на нáши те ѥ̑диноплем-
éнни безъ оу̑чéнїе, и̑ за тò составлѧ́вате пéр-
во глáвно то срéдство, то ѥ̑сть оу̑чи́лище то,
и̑ предстоѧ́вате за сочинéнїе то, пребедéнїе то,
и̑ напечáтанїе то на-оу̑чи́лищны те кни́ги, за
да се победѐ оу̑чéнїе то порѧ́дочно и̑ бъ нá-
ше то ѻ̑тéчество, и̑ да бꙋ́де ѻ̑снобáтелно. За-
щóто кóй ѥ̑ видéлъ нéкаде да се рабóти коѐ
было̀ хꙋдóжество безъ потрéбни те и̑ прили́ч-
ни те мꙋ ѻ̑рꙋ́дїѧ; и̑лѝ мóже кобáчо безъ чꙋ́къ
и̑ безъ нáковалнѧ да и̑скобѐ и̑ да напрáви
нéщо, коѐ то ѥ̑ нáй прóсто тѣ́лéсно хꙋдóже-
ство трéбꙋва да се рабóти съ потрéбни те и̑
прили́чни те мꙋ ѻ̑рꙋ́дїѧ; дѣ́ка се ѥ̑ видéло оу̑-
чи́лище безъ оу̑чи́лищни те бъ нéго кни́ги; и̑
мóжели да се наречѐ оу̑чи́лище ѻ̑нобà, бъ
коѐ то се не предáва пóнѣ грамматíческо оу̑чé-
нїе, а̑ко нѐ дрꙋ́ги пóвысоки нáꙋки; познáли
са ѻ̑тъ чáсти и̑ нáши те ѥ̑диноплемéнни тáѧ
погрѣ́шность, си́рѣчь, защò са потрéбни и̑

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. МЕЧНИКОВА

оучилища та рабно колкото и церкви те. (Но
ако бы рекаъ некой и помного не бы погрѣ-
шилъ защото богомолство то може бъ нуж-
да и на полѧна та, и бъ пустынѧ та, и бъ
кѫща та и на всѧко друго мѣсто, да се со-
верши, каквото що се говори, на всѧкомъ
мѣстѣ бладычество его, но оучение то не мо-
же да се оучи на полѧна, нити бъ гора,
нито бъ пустынѧ, но токмо бъ оучилище
то), и направиха се добоно оучилища по
Болгариа та, но още не можатъ сиромаси те да
познаѧтъ, ако и да гледатъ добоны при-
мѣры отъ други те народы, защо псалтире те
и часослови те не са школски книги, но цер-
ковны, и оустановлены са за богомолство
бъ церкбы те, а не за оучение во оучилища
та, и не можатъ и сами още да се оусетатъ.
За кой конецъ правятъ тиѧ оучилища съ
толко големи иждивениѧ. И защо на оу-
чилище то не е намѣрение то да е мучилище
да мучи малолѣтный и мѧгкий возрастъ
дѣтский, но да имъ подаде руководство ко
истинно то просвѣщение, за да познаѧтъ и
себе, и бога и христиански те и человѣчески
те должности и да можатъ да проумѣватъ
по време и тиѧ неудобопонѧтны свѧщенны
книги, съ кой то се мучатъ (или подобре

да речемъ мучатъ ги оучители те и роди-
тели те) безъ никакка полза като еднѝ
папагали бъ маадыатъ си и недозрѣлыатъ бо-
растъ. Тамъ истина, говоримъ, познаѧлисте
бы; и за това настоѧвате да се напечататъ
перво оучилищни те книги, съ кой то можатъ
да се просвѣтатъ и предуготватъ наши те
единоплеменни и за други що се касаѧтъ до
православна та наша вѣра, и до христиански
те должности, и до други потребни бъ че-
ловѣческиатъ животъ знаниа. Того ради (за-
що то починате мудро и основателно дѣло
то) ще да остане баше то име безсмертно
бъ Болгарско то потомство. И белегласны те
похвалы, благодарности благословениѧ, и про-
щаваниѧ щоще да приимате отъ нѣжно то
наше юношество, ще да буде побуждение и на
други любородни да послѣдуватъ башиатъ
добръ и богоугоденъ примѣръ, и да благо-
дѣтелствуватъ и они на свои те единоплеме-
нни, кой съ каквото е возможенъ. При-
ими те прочее тихимъ окомъ и благосклон-
нымъ сердцемъ сей малый мой трудъ по ба-
шему благому желанию, кого то сочинихъ съ
баше то предстоѧние, и приносимъ го вамъ
и на сички те наши любезни единоплеме-
нни Болгари, да се не осудимъ съ лѣни-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

быатъ Евангелскій онъ рабъ, що то е закопалъ талантъ господина своего въ землю. Кой то и желаѧ вамъ всѧкаго благополучіѧ и долгоденствіѧ, пребывайю съ почитаніемъ.

Вашего почитаемаго ми благородіѧ.

Оусерднѣйшій доброжелатель.

Въ Букорешъ
10. Септемвр. 1834.

Сочинитель.

Філологіческо предувѣдомленіе

За Славенноблгарската Граммàтіка.

Честолюбіе то е еднà голема добродѣтель за еденъ народъ, и особно за всѧкаго человѣка, защото съ него се придобываатъ секакви добри вѣщи. И понеже товà честолюбіе начало е да произникнувка въ настоѧщій вѣкъ и въ наше то прелюбезно отечество, като некой сладкобонный крінъ отъ тернія и оудоліѧ, и показувасе какво ще процвѣтѝ прочее цвѣтъ благобоменъ между сички те почтѝ наши соотечественницы, който са започели да оттришатъ долгобременный сонъ на невѣжество то и помраченіе то отъ свои те очи, и да оускоѧватъ потребни те средства за истинно то просвѣщеніе, Защото спѣшатъ до боообразатъ безобразіе то на-Болгарскіа ѩзыкъ, да бы возмогàй по времени да се наслаждàватъ и на-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

пи́батъ сла́дки и̂ не мꙋ́тны во́ды о̂тъ свои́те, а̂ нѐ о̂тъ чꙋ́жди те и̂сто́чницы, каквото са прави́ли до сега́шно то бре́ме. За то̀ и̂ любороднитѣ предстоѧ́тели не о̂тла́гатъ бре́ме да воспрїи́матъ на́й прили́чни те и̂ потре́бни те за това̀ дѣ́ло сре́дства, чре́зъ кои́то мо́же да се о̂жида́е и̂ пости́гне желаемый коне́цъ, и̂ да се оу̂мно́жи похва́лно то честолю́бїе и̂ въ о̂ны́ѧ Бо́лгарски дꙋ́шы, кои́то до дне́шенъ де́нь не са̀ мꙋ знаѧ́ли ни и̂́мето. О̂ни̂, гово́римъ, прилѣжа́батъ да се пребеда́тъ добо́ланы кни́ги потре́бны на ма́тернїатъ на́шъ и̂зы́къ, чре́зъ кои́то мо́же да се распространи̂ оу̂че́нїе то въ си́чко то на́ше о̂те́чество, но си́чки те тїѧ кни́ги и̂ пребо́ди, тре́бꙋва да се оу̂твержда́батъ и̂ о̂сно́бꙋватъ на не́кое добро̀ о̂снова́нїе. Того̀ ра́ди за да бꙋ́де това̀ дѣ́ло добро̀ и̂ о̂снова́телно, тре́бꙋва да се започне каквѐ то тре́бꙋва, и̂ о̂тъ де́то тре́бꙋва. Всѧ́комꙋ е̂́ про́чее и̂звѣ́стно, защо̀ пи́шемый и̂зы́къ и̂ма свое́то о̂снова́нїе на граммати́чески те пра́вила. И̂ поне́же ни́кой и̂зы́къ не мо́же да прїи́ма своѐто благообра́зїе и̂ и̂справле́нїе и̂на́че, ра́звѣ а̂ко се не подло́жи подъ граммати́чески пра́вила, того̀ ра́ди, като на́й нꙋ́жда не́щь, потре́бна е̂́ о̂тъ си́чко на́й пе́рво е̂дна̀ грамма́тїка на на́шїатъ ма́тернїй и̂ приро́дный и̂зы́къ да бы списꙋва́лъ се́кой, кои̂ каквѐ е̂́ возмо́женъ, на свои́атъ и̂зы́къ по пра́вила та на-е̂дна̀ о̂́бща, а̂ не помѣ́стна грамма́тїка, о̂тъ кои̂то не происхо́ди дрꙋ́го ни́що, то́кмо безполе́зное крїкїко́ванїе (порица́нїе). И̂́кно е̂́ про́чее всѧ́комꙋ, защо̀ е̂́ потре́бна е̂дна̀ о̂́бща грамма́тїка за си́чка та Болга́рїа, по кои̂то тре́бꙋва си́чки да послѣ́дꙋватъ свои́те списа́нїѧ, а̂ нѐ се́кой да писꙋ́ва по свое́то помѣ́стно произноше́нїе безъ ни́каквѐ о̂снова́нїе и̂ доказа́телство, и̂ свое́то то́кмо помѣ́стно нарѣ́чїе да защища́ва и̂ да оу̂блажа́ва, а̂ чꙋ́ждо то, ло́шо и̂ли̂ добро̀ безъ разбо́ръ да оу̂кора́ва и̂ оу̂ничтожа́ва. Но това̀ дѣ́ло не е̂́ дѣ́ло на-е̂ди́нъ человѣ́къ, но на мнози́на, защо̀ то се́кой са́мъ, и̂ли̂ по свое́то е̂сте́ствено самолю́бїе не о̂щꙋти́телно влеко́мъ и̂ прелща́емъ, и̂ли̂ самомнѣ́нїемъ взима́мсѧ, и̂ли̂ неразсꙋ́днымъ къ помѣ́стномꙋ о̂те́чествꙋ своемꙋ̀ люблѐнїемъ и̂ предпочте́нїемъ преклонѧ́емъ, и̂ли̂ за невѣ́жество на-разли́чни те во всѧ́комъ страна̀ (дерза́ю рещи̂ и̂ во всѧ́комъ гра́дѣ и̂ селѣ̀) произноше́нїѧ, ле́сно мо́же да се оу̂клони̂ о̂тъ пра́вый и̂ прии̂скренни̂й Бо́лгарски̂й и̂зы́къ, а̂ко не бы́се держа́лъ всегда̀ крѣ́пко за не́гобыатъ и̂сто́чникъ. И̂ каквѐ то не мо́же ни́кой да се о̂тречѐ защо̀ Бо́лгарски̂й и̂зы́къ е̂́ проистѣ́калъ

НАУЧНА БИБЛИОТЕКА ОНУ „И. И. МЕЧНИКОВА"

като отъ нѣкой неоскѹдный ѝстѡчникъ ѿтъ Славѣнскїатъ, тако не мѡже ни да противорѣчи, защѡ ѿтъ него трѣбѹва да прїѝме ѝ своѣто ѝсправлѣнїе, ѝ да се допѡлни во свои те недостатки. Кѡйто прочее ѝска да защищава ѝ да оуважава свѡйатъ помѣстный ѝзыкъ, трѣбѹва да ѝма всегда готовъ нелѡженъ свидѣтель славѣнскїатъ, ѝ твѣрдо дасе держѝ за него, за да не заслѹжѹва порицанїе то на-дрѹги те.

Єсть прочее любопытное сѡбѹзысканїе ѝ ѝзслѣдованїе междѹ нѣкои любослѡбцы (фїлолѡги), кѡйто начинатъ да совѝратъ ѝ да слагатъ (да сочинѧватъ) таквѧ Граммѧтїка, въ коѧли оуво страна въ Болгарїа та да се говори ѝ произноси най чисто ѝ прийскренно Болгарскїй ѝзыкъ, ѝ секой ѐ свободенъ ѝ беззазоренъ да даде пѣрво своѣто мнѣнїе за това дѣло, а по томъ по многихъ ѝ различныхъ мнѣнїѧхъ, да се оупотребѝ замышленное дѣло, ѝ да се вкеде дѣйствѝтелно во оупотреблѣнїе въ наше то новоначално на-просвѣщенїе то ѿтечество. „Спасенїе во говорі-„се во свѧщѣнномъ писанїи, во мнѡзѣхъ совѣтѣхъ „ѝ ѐто азъ (като ѡпредѣленъ ѿтъ ѐдно ѡбщество) ѝзлагаю ѡ томъ своѣто (крѝво ѝлѝ право) мнѣнїе. Азъ мыслимъ, ако да не грѣшимъ, защѡ Болгарскїй ѝзыкъ ако бы

се ѡчистѝлъ отъ чѹждеѧзычны те рѣчи (а речѣнно ѿтъ Грѣчески те ѝ Тѹрски те) кѡйто са се вкрали въ него неошѹтѝтелно за радѝ спребыванїе то ѝ смѣшѣнїе то съ тїѧ два народи, ѝ ако бы се согласилъ нѣкогашъ въ многоразлѝчни те членове, ѝ въ глаголы те, да ѐ най блѝженъ ѝ прийскренъ до славѣнскїатъ ѿтъ сѝчки те дрѹги ѝзыцы кѡйто са произишлѝ ѿтъ него. Ѝ защѡ мѡже да се найде совершенъ безъ никакокъ недостатокъ по сѝчка та Болгарїа распрѧснатъ. Ѝ никой да не мѡже да се похвали защѡ въ ѐдна ѝлѝ въ дрѹга страна да се говори ѝ произноси най чисто ѝ прийскренно Болгарскїй ѝзыкъ, каквото се видѝ ѿтъ слѣдѹющи те ѝзслѣдованїѧ. Ѝ ако бы было возмѡжно да се совѣре во ѐдино сѝчкїо, не бы ѝмалъ тогава потрѣба беке ѿтъ никаква ѝноѧзычна рѣчь (ѡсвѣнь мало нѣкои кѡйто са ги совсѣмъ ѝзгѹбѝли Болгаре те, ѝлѝ ѝ нѣматъ ги никакбы, ѝ оупотреблѧватъ ги ѝлѝ по Тѹрски ѝлѝ по Грѣчески, кой то ѝ ѝзложѝхъ на-кратъ на-граммѧтїка та, да ѝ гледа секой.) Защѡ ако ѐдна рѣчь се говори на ѐдно мѣсто по Тѹрски, ѝлѝ по Грѣчески (ѝлѝ ѝ по дрѹги нѣкой ѝзыкъ, коѣто ѐ совсѣмъ мало) на дрѹго мѣсто нахождашъ тѧ ѝстата рѣчь да се говори чисто Болгарски. Ѝ на

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА

товà йсто то мѣсто пáки гдѣто се говóри ѐднà та рѣчь чи́сто по Бóлгарски, тáмо намѐрꙋвашъ па дрꙋ́га по Тꙋ́рски йлѝ по Грéчески, (йлѝ по дрꙋ́ги нѐкой ѝзы́къ). Като на примѣ́ръ, дѐто говóратъ мѐрдивенъ лѣ́ствица та (стѫ́ба та) тáмо говóратъ нóжница каніа та. А дѐто говóратъ гóздей (то ѐсть гвóздъ) ѐксѐратъ, (йлѝ пааламáръ, йлѝ пирóнъ, по дрꙋ́ги мѣстà) тáмо говóратъ юрдѐчка пáтица-та (къ кóто рѣ́чь пáтица, като ѝзвáдишъ ѿтъ пѐрвыатъ слóгъ а, ѿстáва чи́сто Славѐнско речѐніе пти́ца, ѻ́бщо то на-си́чки те пти́цы и́ме. А дрꙋ́ги говóратъ шáтица, прили́чнѣ пáки ѿтъ шатáюсѧ, йлѝ ѿтъ прóсто то речѐніе шѐтамсе, защóто и́ шáтица та такà нѐкакво шатáетѧ къ хóденѣ то си.) На дрꙋ́го мѣсто пáки говóратъ зи́дъ (ѿтъ зи́ждꙋ слав. прили́чнѣ), на дрꙋ́го стѣнà, по Славѧ́нски, а̑ на дрꙋ́го дꙋбáръ. На дрꙋ́го дáно, а̑ надрꙋ́го ѐгà, а̑ на дрꙋ́го бꙋлáки. Тáко и́ слѣ́дꙋющите, прозóрецъ и́ пѐнджера, брѐтище и́ чꙋбáлъ, машà и́ дїалáбъ, сáджакъ и́ перꙋстїа, ѻ̑джáкъ и́ коми́нъ, оу̑здà и́ гѐмъ, подрꙋ́мниче и́ лáй кꙋ́чка, ѻ̑глабъ (йлѝ ѻ̑глабни́къ) и́ ю̑лáръ, капꙋ́ны и́ тѐрезїи, масти́ло и́ мꙋрикѐпъ, калаамáръ и́ диби́тъ, кожꙋ́хъ и́ кю́ркъ, зѫ́рцала (ѿтъ зерцáло) и́ ѻ̑чи́ла, наóчила (ѿтъ ѻ̑чи) и́

гїозлꙋ́цы. Рáкла (нѐгли ѿтъ рáка слав.) и́ дꙋлáпъ и́ ї̑оклꙋ́къ, плѐтъ и́ чи́тъ, лꙋбени́ца и́ карпꙋ́съ, (а̑ дрꙋ́ги злоꙋпотребѝтелно ды́нѧ, но ды́нѧ по Славѐнски знáчи пѐпонъ) папꙋ́цы и́ чѐхли (а̑ по дрꙋ́ги мѣстà цѐрѐкѣ, кóѐто се нахóжда и́ въ Ї̑оаннѣ Ѐксáрхꙋ Бóлгарскомъ на стран. 105 подъ примѣч. 57 тáко. Сапогъ — (толковáно чревье), ботꙋ́ши и́ чи́змы, лїбáда и́ чайръ, ѻ̑дръ и́ кревáтъ (кѐрветъ) ковчѐгъ и́ сендꙋ́къ, котѐлъ-мѣ́дникъ и́ бакѫ́ръ, кꙋ́нъ и́ пѐпóнъ и́ пѫ́пешъ, пꙋ́жоль (прили́чнѣ ѿтъ Славѐнскїатъ: пóлзаю-пóлзоль-пꙋ́лзоль-пꙋ́жоль) пѫжóкъ-пижóкъ-пѫжóкъ, и́ ѻ̑халь, и́ мѐлчо, и́ рóжко, и́ шелѧнгóсъ, бóбъ и́ бакà, ремѐнь-реми́къ и́ кайшъ, тáте-тѐйко и́ бабà, бáръ и́ кирѐчь, глꙋ́пабъ и́ ѧ̑джамїа, ѐлѐнь и́ рогáчъ, бѫ́гленъ-бѫ́глица и́ кюмꙋ́ръ, ѻ̑гни́ло-ѻ̑гни́во и́ чакмáкъ, разсóль-пресóль и́ ѧ̑рмѐа, скѫ́рделъ и́ бꙋ́ргїа и́ тиви́жникъ, топóръ и́ балтáкъ, сѣ́ки́ра и́ брáдва и́ балтїѧ, зебгáръ и́ чи́фтъ, кни́га и́ хартїа, стѫ́кло и́ сѫ́рчà, ключáрка-ключѐлка, и́ брáва, катáнецъ и́ кꙋфáръ, клю́чь и́ ѧ̑нахтáръ, стóлъ и́ скѐмле, свѐшникъ-свѣти́ликъ и́ шамдáнъ, рѫ́жѐнъ и́ ши́шъ, колáкъ и́ самꙋ́нъ, кóло-колѐо-тѫркáло (ѿтъ тѫркáлѧмъ) и́ текерлѐкъ, трáпеза и́ софра, колáръ и́ ѧ̑рабаджїа, рáло и́ демалꙋ́гъ, гꙋ́мно и́ хармáнъ,

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. МЕЧНИКОВА

пáбти и̂ чапрáзи и̂ пéтала, плóча и̂ пéтало, салáта марꙋ́лы и̂ бардóкбы, рдóкба и̂ рéпа, ѻ̂бѣ́дъ и̂ рꙋчóкъ, зáгобездны и̂ поклáды и̂ запóшка, пїкралі́ды и̂ попадíи, шéкъ и̂ дикúшъ, лю́дски и̂ чꙋ́жды, и̂ дрꙋ́ги такúва мнóгое мнóжестбо. И̂ бъ галгóлы те подóбнѣ, е̂дни̂ гобóратъ чꙋ́бамъ, дрꙋ́ги бáрдимъ, дрꙋ́ги пáзимъ, е̂дни̂ ѻ̂бѣ́дꙋбамъ, дрꙋ́ги рꙋ́чамъ, тáко и̂ гобóримъ, хорáтимъ, хортꙋ́бамъ, сборꙋ́бамъ, брéбимъ, бесéдимъ, сбóримъ, псꙋ́бамъ и̂ попѫ́ржамъ, и̂ бъ нарѣ́чїѧ та бѫ́рло и̂ стрѫ́бно, скóро и̂ бѫ́рже и̂ чѫбрѫ́сто, и̂ дрꙋ́ги такúва мнóгое мнóжестбо, що то мóже сéкой любопы́тенъ да бúди бъ и̂зы́катъ. А̂ дрꙋ́ги пáки рѣ́чи бъ товá и̂сто то произношéнїе ѹ̂потребля́батсе бъ разлúченъ рáзꙋмъ. Като н. п. галгóлъ чꙋ́бамъ, нéкаде се ѹ̂потребля́ба за стрегꙋ́ (φυλάττω) а̂ нéкаде за слы́шꙋ (ἀκούω чꙋ́емъ) тáко и̂, не можéхъ да го затечéмъ тáмо, дрꙋ́ги, не можóхъ да го сбáримъ тáмо, тáко и̂, днéсь ще да жéнатъ нúбата, бмѣ́сто ще да жнáтъ, и̂ дрꙋ́ги такúва мнóго. Кóлко е̂ прóчее разлúчїе междꙋ́ да го затечéмъ и̂ да го сбáримъ, и̂ междꙋ́ ще жéнатъ, и̂ ще жнáтъ! сéкой мóже да познáе. Тáко за разлúчїе то на-речи̂ те Бóлгарски, и̂лѝ Грéчески, и̂лѝ Тꙋ́рски, и̂лѝ дрꙋ́ги нéкои. А̂ за о̂нїѧ рѣ-

чи що се бóжемъ сúчки те по Бóлгарски гобóратъ, що да речéмъ, не знáмъ! е̂дни̂ а̂ко гобóратъ ще да и̂́да, дрꙋ́ги гобóратъ ше да и̂́да, дрꙋ́ги ке да и̂́демъ, дрꙋ́ги че да и̂́демъ, дрꙋ́ги ща да и̂́да, дрꙋ́ги ша да и̂́да, дрꙋ́ги жда и̂́да. Е̂дни̂ некю̀, дрꙋ́ги нéкемъ, дрꙋ́ги нéчемъ, дрꙋ́ги не щéмъ, дрꙋ́ги нищá, дрꙋ́ги не щá (а̂ дрꙋ́ги пáки нѣщá бéщи те, τὰ πράγματα, гобóратъ) е̂дни̂ а̂ко бы́катъ кни́га, дрꙋ́ги бы́катъ кни́га, е̂дни̂ тресéмъ, дрꙋ́ги тѫ́рсимъ, е̂дни̂ трáсимъ, дрꙋ́ги трáжимъ, дрꙋ́ги тѫ́рсѧ, е̂дни̂ блáжимъ дрꙋ́ги мѫ́рсимъ, е̂дни̂ дойдѐ, дрꙋ́ги додѐ, е̂дни̂ ще дóди (бмѣ́сто ще дóйде) е̂дни̂ додѐ (то е̂́сть до гдѣ̀) а̂ дрꙋ́ги дордѐ, дрꙋ́ги доклѐ, дрꙋ́ги докáдъ. Е̂дни̂ кáмень, дрꙋ́ги кáмакъ, дрꙋ́ги кáмикъ. Е̂дни̂ петóкъ, дрꙋ́ги пéтокъ, дрꙋ́ги пéтакъ. Е̂дни̂ песóкъ, дрꙋ́ги пѫ́сакъ. Е̂дни̂ хлѣ́бъ, дрꙋ́ги лéпъ, дрꙋ́ги лѫ́пъ. Е̂дни̂ лáкать нóкотъ, дрꙋ́ги лáкеть нéкеть. Е̂дни̂ разбóи, дрꙋ́ги стáнъ. Е̂дни̂ сбéшь, дрꙋ́ги сбéкѧ. Е̂дни̂ змїѧ, дрꙋ́ги замѧ. Е̂дни̂ чобéкъ, дрꙋ́ги чиѧ́къ, дрꙋ́ги чꙋѧ́къ, дрꙋ́ги чоéкъ. Е̂дни̂ мéсецъ, дрꙋ́ги мéсечина. Тáко и̂ бъ галгóлы-те, е̂дни̂ гобóратъ хóдѧ, дрꙋ́ги хóде, дрꙋ́ги хóдимъ. Е̂дни̂ тѫ́рчимъ, дрꙋ́ги тѫ́рче, дрꙋ́ги тúчамъ. И̂ дрꙋ́ги такúва мнóго, кóйто

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

да не ѝзчисляѧваме сѝчки те нарѣдъ, защо̀ нещѐ да нѝ постѝгне брѣме. Тѹка ѥ̃ прочее достойно да се пожалимъ съ негодователенъ гласъ, ѝ да речемъ тако. О̂ ѝзыче развращѐнный ѝ небоздѣржный! да лѝ ще ѝмà ѝ въ дрѹги нѣкой ѝзыкъ толко развращѐніе ѝ несогласіе! о̂тъ предизложѐнни те прочее примѣри, мо̀же да ви̇ди сѣкой колкоса ѝспорчены рѣчѝ те ѝ въ произношѐніе то, ѝ въ о̂кончаніѧта, ѝ въ о̂ксіи те, кое то нѣма въ нѝкой ѝзыкъ. Но ще да речѐ нѣкой защо̀ съ тобà трѣбѹва да се похвалиме защо̀ ни ѥ̃ богатъ ѝ многообразенъ ѝзыко, а̂ не да сме оукорни. Тобà не ѥ̃ богатство но развращѐніе на ѝзыкатъ. Ѝ коѧ ни ѥ̃ нѹжда да ѝскаме да защищаваме толко развращѐніѧ на ѝзыкатъ ни, ѝ да подтвержда̀ваме рѣчи ѝспорчены ѝ ѝноѧзычны; не ѥ̃ ли по̀добро да приближа̀ваме всѧкъ по силѣ своѐй да о̂тбѣгнѹваме о̂тъ побрежденны те ѝ ѝспорчены те произношѐніѧ: що щѐ да пѝшеме нѣщà, не ѥ̃ ли по̀добро бѣ̇ци: що щѐ да пѝшеме книга, не ѥ̃ ли по̀добро ѝ по̀право кнѝга; ѝ що ще да пѝшеме камакъ, не ѥ̃ ли по̀право ка̀мень; тако ѝ пѧсакъ песо̀къ, ѝ пѣтакъ петокъ, ѝ лѧпъ хлѣбъ, ѝ чилѧкъ человѣкъ, ѝ каніа но̀жница, ѝ ѐксѐръ гвоздь, ѝ кра̀къ ногà, ѝ а̂-

нахтàръ ключь; ѝ прочаѧ ѝ прочаѧ; бо̀истинну никогдà не бы̀хъ дерзналъ а̂зъ да внесемъ въ моѐ списѐніе ѝлѝ въ прекодъ такбыѧ непотрѣбны рѣчи (а̂ко ѝ да са оупотребѝтелны по нѣкои мѣстà по между прѐстылтъ народъ). Като н. п. тѹтакси вмѣсто а̂вїе, ѝ по̀тора ѝ подѝръ (защо̀то подѝръ въ свѧщѐнно то писà̀ніе знà̀чи ѐднà до̀лга дрѣха, о̂тъ греч. ποδήρης) вм. по̀слѣ ѝ потомъ, ѝ тѧй вм. та̀ко ѝлѝ такà, ѝ тѹй онѹй вм. тобà ѝ о̂нобà, ѝ кра̀къ вм. ногà (а) (защо̀то писà̀ніе не говорѝ, кра̀къ мо̀й стà на правотѣ, но, ногà моѧ стà на правотѣ. Ѝ, свѧзàбше ѐго̀ по рѹкѹ ѝ по ногѹ, а̂ не по кракà, ѝ, совершàѧй но̀зѣ мо̀й ѝ̃ко ѐлѐни, ѝ дрѹги такѝба) ѝ кошѹлаѧ вм. ри̇за, ѝ хамàмъ вм. ба̀нѧ, ѝ брàдва ѝ наджàкъ вм. сѣкѝра, ѝ проч. ѝ прочаѧ. Защо̀то ѐдѝнъ ѝзыкъ що се предàва народу пѝсменно, трѣбѹва да разли̇чествѹе о̂тъ о̂бщїа що се оупотреблàва между мно̀жество̀то. Ѧ̀ а̂ко бы рѣкàхъ нѣкой, защо̀ о̂нобà що се пѝше, трѣбѹва, да се пѝше по о̂быкновѐн-

(а) Каквото що стои ѝ въ Господѝнъ Сапѹно̀во" то ѐвàнгеліе о̂тъ матѳ. главà 22 стѝхъ 43. „Рече „Гдь на Гда мѝ: сѣдни ѡ̃деснѹ мѐне дорѹ тѹ̀ра „врагоке те твоѝ подкрà̀чіе на кракà та твоѝ.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

но то просто произношенїе за да го разумѣва всѧкїй, азъ мыслимъ да се не намѣрува такобъ человѣкъ де то да не разумѣе що ще да се речѐ нога, а много можатъ да се найдатъ де то да не разумѣѧтъ краКъ (защо то краКъ се говори и ѡнова на коѣто точатъ коры те за баница та) и за то требува да се предпочта нога ѡтъ краКъ, тако и каючь ѡтъ анахтаръ, и абїе ѡтъ тутакси, и риза ѡтъ кошулѧ, и тако ѡтъ тѧй, и ѡбѣдъ ѡтъ рученъ, и прочаѧ. Но и да са по оудоборазумителны тїѧ рѣчи испорчены те ѡтъ правы те, паки требува да ги ѡтмѣталме и да ѡтбѣгаме ѡтъ нихъ, защо не са правы. И не е ли потребно да има секой честолюбїе да научи писаныатъ изыкъ различенъ ѡтъ простонародныатъ; или каквѡ може по некое време да се оукраси и оуравоти изыко ни, за да стане и той ѐдинъ самостоѧтеленъ и исправенъ изыкъ, като що е простогреческїо и Руськїо, негли и Сербскїо; (каквото що направиха и Власи те въ наши те времена сега. Нихнїо изыкъ макаръ и да се состои болшаѧ часть ѡтъ иноязычны рѣчи, а ѡсобно ѡтъ Славенски, Гречески, Болгарски, Руски и Латински, и ѡтъ други некои, каквото може да види всѧкїй ѡтъ сѣдующы те рѣчи, сѧнта

троицѧ, свѧтаѧ троица. Чел вѣчнїкъ татѧ, вѣчный ѡтецъ. Патїмїле домиулуй, страсти господни. Зїдирѣ, тварь. Раю, рай. Ѩдъ, адъ. Бедере, видѣнїе. Вѧздухъ, воздухъ. Прафъ, прахъ. Часъ, часъ. Тѧргъ, торгъ. Ѡбѧсъ, ѡбѣсъ. Гѧскѧ, гусь. Отѧлапъ, столпъ. причина, причина (кина). Винобатъ, винобенъ. Време, времѧ. Луна, мѣсѧцъ или луна. Ѡцетъ, ѡцетъ. Смокїнъ, смоква. Маслїнъ, маслина. Грѧдїна, градина. Трупъ, тѣло. Духъ, духъ. Баѧ, банѧ. Боїа, болѧ. Кастрабете, крастабица. Тако и паапома πάπλωμα, кѧлѧмѧрїле καλαμάρι, кондею κονδύλι. И други многое множество. Но со всѣ тоба, не марiха за чужестранны те рѣчи но оусвоиха ги и исправиха изыкатъ си съ грамматїка, и пребѣдоха сички те науки на него, що то наднешно то време, и оучатъ и предабатъ сичко що е потребно за ѡбщественныатъ животъ человѣчески бо свойте оучилища, щото може да се наречѐ на-сегашно то време и той ѐдинъ ѡтъ самостоѧтелны те и исправеныте изицы), ако не выхме ѡтвѣгали ѡтъ толко разбраще́нїѧ. И когато власи те сосъ чуждо бещество (то ѐсть со странны рѣчи) приведоха до тоѧ степень изыкатъ си въ мало време, колми ще мы можеме да го приведеме въ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА

подобро совершенство, щото немаме толкава нѫжда ѿтъ чѫждеѧзычны те рѣчи, колко то Бласи те; но и да ѿстанатъ некои чѫжестранны рѣчи по настоѧщемъ въ ѩзыкатъ ни, ѿтъ кой то не можеме совсѣмъ да ѿтвѣгнеме, тоба не ни праби големо препѧтствїе на ѩсправленїе то на-ѩзыкатъ ни, защото бидиме и Оерби те и до дне́шенъ де́нь да оу̂потребляватъ ѿще некои тѫрски рѣчи. Бо́истинну ако начнеме ѿтъ тѫка на тамъ да ѿтвѣгаме ѿтъ простолюдныатъ и подлыатъ ѩзыкъ, и держиме се колкото е̂ возможно до майка та мѫ Олвенскїатъ, скоро съ божїа помощь ще да бидиме некой оу̂спѣхъ и ѩсправленїе на-ѩзыко ни. Ꙗко ли пишеме ѿще погнѫсно и ѿтъ тоѧ ѿбыкновенныатъ простолюденъ ѩзыкъ, каква ли ще полза да оу̂чиниме на наша та любезна ю̂ность: ѩли ѩ каква любопытно ѿко ще да возбѫдиме въ нихны те нѣжны дѫши, кога то нема нищо любопытно и достойно примѣчанїѧ въ ѩзыкатъ ни; на що ще простратъ своѐ то внимане и любопытство; нїе бидиме тоба разлїчїе и въ Греческїатъ ѩзыкъ. Защо сирѣчь другого ѩче се говори между прости те человѣцы, а другого ѩче се пише въ книги те. Ꙗко на примѣръ говори мѫжико ἑνῶ ἀνθρώπῳ, μιὰ μέρα, ὅ-

λη μέρα, δὲ ξέρω, δὲν μπορῶ, μαθαίνω, πεθαίνω, ἀκούω, πλένω, τῷ ποδαρίῳ, τῷ κεφαλῷ, и другы такива. Въ писаныатъ ѩзыкъ ги нахождашъ тако, ἑνός ἀνθρώπῳ, μίαν ἡμέραν, ὅλην τὴν ἡμέραν, δὲν ἠξεύρω, δὲν ἠμπορῶ, μανθάνω, ἀποθνήσκω, ἀκούω, πλύνω, τῷ ποδαρίῳ, τῷ κεφαλίῳ и проч. Тако ѩсто ги произносатъ и оу̂чени те и честолюбиви те въ разговори те си, а не каквото простако. И чѫдно е̂ защо между благородни те и сами те жены ѩматъ честолюбїе да произносатъ тако чисто рѣчи те, а не като простолюдни те. И защото говори безкнижныо δὲ ξέρω, δὲ μπορῶ, и проч. За то ли требѫва да ѩматъ неизбѣжна должность и списатели те да послѣдѫватъ тоба простолюдно произношенїе; тоба ѩсто то бидиме и въ Россїйскїатъ ѩзыкъ. Въ произношенїе то тїи говоратъ харашо, но пишатъ го хорошо, бохъ, но пишатъ го богъ, господь, но пишатъ господь, и другы такива. Тако и въ Болгарскїатъ ѩзыкъ, защото говоратъ прости те и безкнижни те человѣцы, чилѧкъ, лѧпъ, замѧ, кракъ, пѧсакъ, некетъ, нѣщѧ, тѫтакси, гѫдихъ, потора, табрѧсъ, и другы такива многочисленны, за толи требѫва и въ книги те да се пишатъ тако непремѣнно тїѧ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

рѣчи; а̂ кога̀ та́ко тре́бꙋва да пи́шатъ (каквото що мꙋдрствꙋватъ нѣкои) коѐ и̂справле́ніе, и̂лѝ коѧ сла́дость мо́жеме да о̂жида́еме о̂тъ на́шїатъ и̂зы́къ; а̂ ко́й ли па́ки нещѐ да разве́ре що ще да се речѐ человѣ́къ, хлѣ́бъ, змїѧ̀, нога̀, песо́къ, ве́щи, а̂́вїе, по́часъ, тре́зенъ, кои́то са и̂ чи́сты славе́нски, и̂ сла́достны не то́кмо въ писꙋва́нѣ то, но и̂ въ произноше́ніе то; на тока̀ ми свидѣ́телствꙋва и̂ е̂ди́нъ списа́тель называ́емый Па́гелъ Кенге́лацъ а̂рхїмандрі́тъ Ѡвѧтогеорґїевскїй, ко́йто е̂́ и̂зда́лъ е̂дно̀ е̂стествосло́вїе на славе́нскїй и̂зы́къ, и̂ печа́тано е̂́ во 1811. лѣ́то въ Бꙋ́димъ въ предисло́вїе то на кра́йатъ гово́ри та́ко „а̂́ще бы „кто̀, на при́кладъ, нѣ́мецки о̂на́ко писа́лъ, „и̂́коже о̂бы́кнове́нѣ говори́тсѧ, оу̂́во бы и̂ „про́ста нѣ́мецка ба́ба кни́ги писа́ти могла̀. „И̂ по́долꙋ, всѝ наро́ди, и̂ са́ми и̂зы́чницы „кни́ги своѧ̀ по грамматі́ческимъ пра́биламъ „списа́ша, оу̂ на́съ по пра́биламъ ба́бы сми́лѧны пи́шꙋтсѧ.“ Тока̀ се гово́ри за и̂спорче́ніе то на рѣчи́те, а̂ а̂́ко погле́днемъ въ о̂нча́нїѧта и̂ въ начерта́ніе то на-глаго́ли те, ко́лко разли́чїе ще да ви́диме! глаго́лъ Славе́нскїй, люблю̀, е̂дни̂ начерта́батъ по про́сто

Настоѧщее

та́ко, е̂д.	люблѧ любишъ люби	а̂ дрꙋ́ги та́ко, е̂д.	любимъ любишъ люби
мн.	любимъ любите любѧтъ	мн.	любиме любите любѧтъ

Преходѧщее.

е̂д.	любѧхъ любѧши любѧше	е̂д.	любехъ любеше ты̀ любеше о̂́нъ, на̀, но̀.
мн.	любѧхмы любѧхте любѧха	мн.	любехме любехте любеха

та́ко и̂, пи́ша, хо́дѧ, пі́ѧ, зна́ѧ, четѫ̀, ле́ѧ, бі́ѧ, но́сѧ, во́дѧ, гово́рѧ, и̂ проч. Кои́то глаго́лы дрꙋ́ги произно́сатъ та́ко. Пи́шемъ (и̂лѝ писꙋ́бамъ) хо́димъ, пі́емъ, зна́емъ (и̂лѝ зна́мъ), четѐмъ, ле́емъ, бі́емъ, но́симъ, во́димъ, гово́римъ, и̂ проч. И̂ а̂ко да е̂́ пе́рво то начерта́нїе по́право, чꙋ́димсе като начерта́батъ о̂́тъ Славе́нски те глаго́ли, пїю̀, шїю̀, и̂ зна́ю, по про́сто пі́ѧ, ші́ѧ, и̂ зна́ѧ, ка́ко̀ ли не мо́жатъ по тока̀ пра́вило да начерта́ѧтъ и̂ о̂тъ даю̀ да́ѧ, но начерта́батъ да́бамъ; коѐто о̂нча́нїе на амъ вто́ро то положе́нїе и̂ въ зна́ю про-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

изно́си зна́мъ, и҆ бъ пїю пїемъ, и҆ бъ даю
да́бамъ, и҆ бъ си́чки те глаго́лы сохраня́ба всегда̀ пра́вилно о҆конча́нїе на мъ, и҆лѝ на амъ,
като да́бамъ, ду́мамъ, сла́гамъ, и҆лѝ на емъ,
като пїемъ, мы́емъ, шїемъ, пе́ремъ, и҆лѝ на
имъ, като хо́димъ, мо́лимъ, но́симъ, и҆ проч.
И҆ бѝдисе тїа о҆конча́нїа бъ пе́рко то лицѐ амъ,
емъ, имъ, да се произбо́датъ о҆тъ вто́ри те
лица̀ споредъ о҆конча́нїе то и҆́мъ, и҆лѝ за пра́вилность, за гла́дкость, и҆ за благогла́сїе са
подража́ли вто́ри те и҆ тре́ти те лица̀. Сир. а҆́ко
вто́ро то лицѐ на-е҆ди́нъ глаго́лъ о҆конча́ва
на ашъ, пе́рко то и҆́ма амъ, като ду́мамъ, ду́машъ, ду́ма. А҆коли̑ вто́ро то ешъ, пе́рко то
емъ, като шїемъ, шїешъ, шїе. А҆ко ли вто́ро то ишъ, пе́рко то имъ, като хо́димъ, хо́дишъ, хо́ди. (Та́ко и҆ бъ четве́рто то сопряже́нїе на амъ, ва́намъ, ва́наш, ва́на). И҆
бъ страда́телны те глаго́лы са, като н. п. аю-
блю́са, е҆дни̑ го произно́сатъ са, дру́ги са,
дру́ги се, и҆ пола́гатъ го и҆ пре́дъ глаго́латъ
и҆ по глаго́латъ, като н. п. а҆ко са нари́чашъ
— а҆ко са нари́чашъ — а҆ко се нари́чашъ Хрїстїа́нинъ. И҆ то́ вы́ва по бо́лшей ча́сти бъ
сослага́телны те, и҆ подчини́телны те глаго́лы,
сир. предъ кои́то преди́датъ не́кои части́цы,
като а҆ко, дано, да, кога̀, кога́то, и҆ мѣсто-

име́нїа о҆́нъ, о҆на̀, о҆но̀, и҆ дру́ги таки́ва (в)
та́кожде и҆ по глаго́лы те по сла́вѐнскомъ о҆́
выкнове́нїю, като що са сѣ́ду̑щи те, хва́ля-
са - хва́ляса - хва́лимсе са́мъ, и҆лѝ бїя-са - бїя-
са - бїемсе по глава́та. И҆ ко́лко то за пе́рко то са, то̀ е҆ чи́сто Сла́вѐнско, но нѐ мно́го
во оу̑потребле́нїе въ про́стыатъ и҆зы́къ. Но
и҆спы́ту̑васе за после́дни те две́ те са, и҆ се, кое̑
да е҆ по́право, и҆лѝ по́близу до пра́во то.
Не́кои оу̑тѣрждава́мъ за са, да е҆ то̀ по́право то́ и҆ по́ближно то до Сла́вѐнско то са, но
съ е҆дно̀ то́кмо доказа́телство, и҆ то̀ не то́лко
тве́рдо. И҆ гобо́ратъ защо̀ поне́же двогла́сно то я, состои́тся о҆тъ ї, и҆ о҆тъ а, като се
и҆зоста́ви ї-то, о҆ста́ва и҆́сто то Сла́вѐнско а.
То добро̀, и҆ мо́же бы́ти да е҆ та́ко и҆зоста́вено въ това̀ са ї-то, и҆ о҆стана́ло е҆ са, но ні́е
не бѝдиме да пра́ви това̀ и҆́сто то про́стыо и҆́зы́къ и҆ въ дру́ги не́кои ре́чи, въ кои́то стои̑
я. И҆ а҆ко мо́жеше да са и҆зба́ди въ страда́телны те глаго́лы о҆тъ са ї-то, та да о҆ста́не са, защо̀ да не мо́же да се и҆зба́ди и҆ о҆тъ
пя́ть, та да о҆ста́не пя́ть, и҆лѝ о҆тъ пята̀ пята̀, и҆лѝ о҆тъ кя́тва кя́тва; и҆ поне́же това̀
не мо́же да бы́де, и҆́бно е҆ защо̀ е҆ безоснова́-

(в) Затова, се, въ страда́тел. глаго́лы, зрѝ и҆ 39 примѣч.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

телно ѝ гнило тоба мнѣніе, защо то всакое мнѣніе требуба да се оутвержда на нѣкое твердо основаніе, сир. на доболни доказателства, а което нѣщо не може да се подтвердѝ съ доболни ѝ достовѣрни доказателства, то не може да быде положеніе, но токмо мнѣніе, ѝ всегда остава сомнително. Другѝ подвержда̀ватъ защо се, да е поправо, а ѝ послодостно въ произношеніе то отъ слѣдующите доказателства. Примѣчавасе защо простыо ѝзыкъ е отвѣгнувалъ всегда мѧчно то произношеніе, ѝ гонилъ е лесно то ѝ тенко то, ѝ за тая причина е променувалъ всегда ѧ, ѝ ѣ, на е. Защо то на сегашно то време почти не чуеме гласѧтъ на ѧ-та ѝ на-ѣ-атъ въ средъ речите въ простыатъ ѝзыкъ, а въ старо то време нема кой да ни докаже какво е было тоба произношеніе. Какво то се биди ѝкно отъ слѣдующите примѣри. Защо то вмѣсто баше говори беше, вм. брема време, дебать дебеть, десать десеть, дѣтѧ детѣ, зѧтъ зетъ, ѝмѧ ѝме, (г) клѧтва клетва, мѧгко, меко, мѧсо месо, пѧмѧтъ пѧметъ, племѧ племе, прѧдѹ предемъ, пѧдь педа, пѧтѧ петѧ, пѧтокъ петокъ, пѧть петь, рѧдъ редъ, свѧтецъ светецъ, слѣмѧ слеме, срѧща среща, сѣмѧ семе, тѣмѧ теме, телѧ теле, трѧсѹ тресемъ, тѧжкій тежокъ, ѝ въ глаголы те во втори те ѝ трети те лица, като стоѧше стоеше, ходѧше ходеше, поѧше поеше, ѝзѧдѣ ѝзеде, ѝ другѝ много. Илѝ ако да не е отвѣгнувалъ отъ произношеніе то на-ѧ-та ѝ ѣ. а то по некое обыкновеніе променувалъ е ѧ ѝ ѣ, на е. Защо то ѝмаме свидѣтелства о-

(г) Зрѝ отомъ ѝ въ Іоаннѣ Ексархѣ Болгарскомъ, на стран. 68.

Понеже въ тая Грамматіка се приводатъ примѣри ѝ доказателства отъ Іоанна Ексарха Болгарскаго за старыатъ Славенски ѝзыкъ, потребно е ѝ да знае всакій каква е тая книга, ѝ кой е той Іоаннъ защо то се не находжда секаде. Она се надписува тако: „ІОАННЪ ЕКСАРХЪ БОЛ„ГАРСКІЙ — изслѣдованіе обясняющее історію Словенскаго языка и литературы IX и X „(то есть девятаго и десятаго) столѣтій напи„сано Константіномъ Калайдовичемъ — Мос„ква“. Печатана въ 1824 годѣ: Іоаннъ Ексархъ (каквото се ѝзявлѧва въ тая ѝста та книга настран. 9.) былъ е современникъ свѧтымъ Кѝриллу ѝ Медодію оучителемъ Славенскимъ, кой то са перво ѝзнашлѝ ѝ сочинѝли Славенски те писмена ѝ превели найнапредъ много церковны книги на Славенскіатъ ѝзыкъ. Защо то говори тако: „Знаменитый преемникъ славы обра-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. П. МЕЛЬНИКОВА

томъ ѝ ѿтъ старо време. Въ Іоанѣ Ѳеархѣ Болгарскомъ, на стран. 59. редъ 17. тако стой отъ свѣтаго Василіа. вм. отъ свѧтаго Вас. ѝ на стран. 61. редъ 13. слово петое, вм. слово пѧтое, ѝ на стран. 117. редъ 1. 3. ѝ 4. крещающу ти се, явисе, возлюбленнаго те сына именуе, явлейсе христе боже. вм. крещаюшꙋ ти сѧ, ѝбѝсѧ, возлюбленнаго тѧ сына ѝменꙋѧ, ѝвлейсѧ Хрїстѣ Боже. ѝ редъ 12. въ примѣч. 97. трудихсе о семъ писаніи. ѝ редъ 16. почесе писатъ. ѝ ниже а съвръшисе. ѝ ниже въ време то. и на стран. 63. редъ 5. въ перкомъ столпѣ. дивитьсе. ѝ ниже,

„зователя книжнаго языка словенскаго, былъ Іоаннъ пресвитеръ (какъ онъ самъ себя называетъ) и Ексархъ болгарскій, еще жившій при Меѳодію и современный отважному побѣдителю Грековъ, Болгарскому князу Симеону. Той е (сир. Іоаннъ) превелъ богословію свѧтаго Іоанна Дамаскина, ѝ шестодневникъ свѧтаго Василіа великаго, ѝ дреги книги на Славенскій ѝзыкъ. Тѧ книга (сир. Іоаннъ Ексархъ) весма е любопытна ѝ достопамѧтна, защото секой любопытенъ гледа въ нѣ многи ѝ различны древности като презъ нѣкое огледало, ѝ види каковъ е былъ Славенскій ѝзыкъ въ само то свое начало когато е начналъ да се вообразова.

чудитьсе. ѝ ниже, стоеща вм. стоѧща. и на стран. 64. редъ 4. въ перкомъ столпѣ, чудитъ се имъ пунъ аще се прилучитъ ему и кнеза видѣти сѣдеща. ѝ ниже, носеща. ѝ ниже, висещъ. ѝ ниже, сѣдеще. ѝ ниже, въ звращашесе. ѝ ниже, чудитисе. ѝ ниже, паче се можетъ извѣстьнѣе чудити. ѝ ниже, сльньцомъ же и мѣсецемъ. ѝ ниже, и умъ си погублю чюдесе, вм. чꙋдѧсѧ. ѝ ниже, гдѣ ли есть привезанъ. ѝ ниже, удивисе видѣніе твое мною. ѝ ниже, возвесели ме Господи. ѝ ниже, и возрадуюсе, якоже вь звеличишесе дѣла твоя. и на стран. 66. въ перкомъ столпѣ, редъ 5. обрещетъ. ѝ ниже, редъ 35. преводитъ се. ѝ ниже, показаетьсе. и на стран. 67. редъ 20. якоже име есть Еллиньскыи. ѝ ниже, еже се речетъ. ѝ ниже, ходещіи ми. ѝ ниже, глаголетьсе. ѝ дрꙋги подобни многочисленни примѣри въ тѧ ѝста та книга се находдатъ, каквото може да види секой до самыатъ краи. Тако видиме ѝ мѣстоименїѧта мѧ, тѧ. да ги произноси простыо ѝзыкъ ме, те. Като біешъ ме, біемъ те, вмѣсто біеши мѧ, бію тѧ. (Каквото се види ѝ ѿтъ погорнїатъ старъ примѣръ, возвесели ме Господи.) Тока ѝсто то се примѣчá-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

ва й за ѣ въ простыатъ ѝзыкъ, каквото й за ѧ-та. Защо то вмѣсто бѣглю, просто то произношенїе говори бѣгамъ, бѣда̀ беда̀, бѣдъ бѣдъ, бѣлъ бѣлъ, бѣхъ бѣхъ, бѣжди бѣжди, бѣнѣцъ бенѣцъ, бѣра бѣра, бѣтръ бѣтръ, гнѣздо̀ гнездо̀, грѣхъ грѣхъ, дѣло дѣло, желѣзо желѣзо, звѣзда̀ звезда̀, колѣно колѣно, лѣнивъ ленивъ, лѣто лѣто, мѣра мѣра, мѣсто мѣсто, мѣсѧцъ мѣсецъ, недѣлѧ недѣлѧ, нѣкїй нѣкой, нѣкогда нѣкога, нѣмъ нѣмъ, плѣнъ плѣнъ, понедѣникъ понедѣникъ, прѣсенъ прѣсенъ, пѣна пѣна, пѣснь пѣсень, пѣшъ пѣшъ, рѣдко рѣдко, рѣжѹ рѣжемъ, рѣка̀ река̀, рѣчь рѣчь, свѣтъ свѣтъ, слѣпъ слѣпъ, смѣхъ смѣхъ, снѣгъ снѣгъ, срѣта̀ю срѣщамъ, стрѣла̀ стрела̀, сѣдло̀ седло̀, сѣжѹ седимъ, сѣкѹ сѣчемъ, сѣно сѣно, тѣсный тѣсенъ, тѣсто тѣсто, тѣло тѣло. Та̀ко й въ мѣстоименїѧ та мнѣ, тебѣ, себѣ, мѣне, тѣбе, сѣбе. Й въ нарѣч. добрѣ, злѣ, добрѣ, злѣ, й дрѹги такика. За ѣ, нѣмаме свидѣтелства ѿтъ стари те времена̀, каквото за ѧ-та, но доволно ни свидѣтелствѹва просто то й ѻ́бщо то произношенїе. (д) а

(д) На това̀ свидѣтелствѹва й К. Анастасъ Стоѧновичъ въ цвѣтообраніе то си, кой то говори та̀ко въ предисловіе то на стран. XI. „Азъ преда

притомъ й Сѣрби те непремѣнно та̀ко произносатъ се а̂ не сѧ. Сѣкой прочее ви̂ди колко свидѣтелства й доказа̀телства и̂ма за се, защо̀ е̂ премѣнено ѿтъ ѧ на е, защо то го намѣрѹваме въ толко рѣчи, а̂ никаде нѣма въ

„да сѧ расположа въ свое то си намѣреніе, по„чѣвствовахъ й онѣмѧ трѣдности кой то происхо̂ж„датъ ѿтъ лишеніе то на е̂дна̀ грамма̀тіка, й „лексіко̂нъ на на̂шіатъ ѝзыкъ, за ради това̀, „вознамѣрилсѧ бѣхъ да оупотребѧ правописа̀ніе „естѣ̂ственно, каквото въ посвати̂телно то писмо „сѧ ви̂жда, си̂рѣчь бѣзъ да оупотребѧ подобно„произнесни тѣ слова̀ и, і, ы, о, о, ѡ, є, е, ѣ, „оу, й ѹ. Дѣто тїе подпа̀дватъ въ тѧжкоза„пѧ̂матни правописа̀тельни пра̂вила, а̂ми щехъ „да послѣдѹвамъ, о̂нова̀ произношеніе коѣто въ „на̂съ натѹра̀льно въ говоратъ сѣкимъ сѹществѹ„ва“. Коѣ е̂ прочее това̀ натѹра̀лно произношеніе, коѣто сѹществѹва сѣкомѹ въ говореніе то, а̂ не го е̂ оупотреби̂лъ то̂й, но и̂змѣни̂лъ ма̂ло натѹра̀лно то въ притворно, (и̂ли̂ по̂добре да речемъ растлѣнно то въ по̂ оупра̂вено); кой то четѣ въ нача̀ло то на-цвѣтообра̂ніе то мѹ посвати̂телно то пи̂смо, ще да ви̂ди защо̀ въ него ни̂каде не е̂ оупотреби̂лъ негово словесіе ѣ въ о̂нѣмѧ рѣчи, кой то пра̂вилно требѹва̀ло е̂ да се напи̂сѹватъ съ ѣ, каквото що гѝ е̂ написѹва̀лъ на дрѣги мѣста̀ по си̂чко то цвѣтообра̂ніе. Въ о̂нова̀ пи̂смо стои̂: „Бедноста̀, вмѣсто бѣдность та̀ да содѣйствѹва,

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

дрꙋга рѣчь да се промѣнѧва ѧ на а. Ѐдинъ ли ѐ прочее свидѣтель подостовѣренъ, ѝли сто; „при оустѣхъ бо двою ѝли трїехъ свидѣтелей, „станетъ всѧкъ глаголъ“ говорисе бо свѧщѐнномъ Ѐвѧггелїй, а не при ѐдинъ,

„вм. да содѣйствꙋва. Въ деломъ, вм. въ дѣломъ. „На бѐдно то, вм. на бѣдно то. Человеколюбіе, „вм. человѣколюбіе. Сѐнка, вм. сѣнка. Да собесѐ„дꙋва, вм. да собесѣдꙋва. Бѐдствіе, вм. бѣд„ствіе. Да послѐдꙋватъ, вм. да послѣдꙋватъ. „Примѐри, вм. примѣри. Да оукрепѧва, вм. да „оукрѣплѧва. Благовествꙋвамъ, вм. благовѣствꙋ„вамъ. Благодеѧнїа та, вм. благодѣѧнїа.“ Ѧвно ѐ прочее ѝ ѿтъ тїѧ К. Анастасови примѣри, защо натꙋрално то на-сѐко то Болгарско произношенїе не ѿбича да произноси ѣ, каквѐ то необича ѝ ѧ-та. Но правописанїе то ги ѿбича. Защо ако напишешъ нѣма жена (ἄλαλος γυνή) сосъ е, ще да стане нѐма жена (δὲν ἔχει γυναῖκα) тако ѝ лѣкъ (ἰατρικὸν) ѝ лѐкъ (ἐλαφρὸς) колко ѐ голѐмо различіе междꙋ нѣма жена, ѝ нѐма жена! За товà вогори ѝ нѐгово словѐсіе подолꙋ тако: „Ала по нѣкоисѝ причини оупотребихъ „Славѐнско то правописанїе“. Тїѧ са прочее причины а нѐ дрꙋги. Защо то причина та на-правописанїе то (сирѣчь на-различны те бѣквы) не ѐ за оукрашѐніе, но за да раздѣли рѣчь, ѿтъ рѣчь кой то ѝматъ ѐднаковъ гласъ, а различно знаменованїе.

кой то никогда не ѐ прїѧтенъ ѝ достовѣренъ. Тако ѝ за неправо то оупотребленїе на-и, де-то немꙋ ѐ мѣсто то. нѐкои пишатъ тако. Ниможи никой да познаи, вмѣсто не можѐ никой да познаѐ. Защо то ѝ въ Славѐнско то стой не можетъ, а не ни можитъ, ѝ, да познаетъ, а нѐ да познаитъ, да призамни, вм. да презѐме. ще йди, вм. ще йде. да покажи, вм. да покаже. рѐчи, вм. рѐче. приградѐнъ, вм. преграденъ. Напрабини ѿдѡли, вм. напрабени. Ѧко ѝмахмы, вм. Ѧко ѝмахме. Можи, вм. може. Да спичѐлѧ, вм. да спечалимъ. Ни щѐ ричѐ, вм. не щѐ речѐ. Кой то придабатъ на мои те рацѣ, вм. кой то предабатъ. Да стани, вм. да стане. рибѐ, вм. рекѐ. Не ѐ мачно да ѧ наꙋчи (сир. ἀριθμητικὴ τέχνη) всѧкъ оучитель, ѝ да ѧ придадѐ на свои те оученицы, вм. да ѧ предадѐ. Прикопаха лозе то пѐть шѐсть пꙋти, вм. прекопахъ. Ѐсинь, вм. ѐсень. Когà ѝспани, вм. когà ѝспадне. Като снисѐ ѝнцѐ, вм. като снесѐ. Прабины, вм. прабени. Да митатъ, вм. да метатъ. Прискачаше, вм. прескачаше. Като призѣ Мѐгара, вм. като презѐ. Припирахасѧ ѐдинъ пѧтъ, вм. препирахасе. Кожа та Анадархова бїйшъ, вм, бїешъ. Катаднѐбно свой ѝспытованїе, вм. своѐ ѝспытов. Ѧꙋкꙋргъ придаде на Ѧкедемо-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

нанитѣ ѝзрѧ́ды закóны, бм. предáде. Придáтъ, бм. предáтъ. Ѧ́ нáй достóйно примѣчáнїѧ ѐсть слѣдꙋющее. Не знáйхъ чи ѐ твóй: а̂ тóй мꙋ рѣ́че: а̂ми не знáй ли чи не ѐ твóй; бм. не знáѧхъ че не ѐ твоѐ, а̂ми не знáѧ ли че не ѐ твоѐ; тáко ѝ бъ дрꙋ́ги многочи́сленны рѣ́чи, ѧ̀ бмѣ́сто и пáки є, дѣ́като не мꙋ ѐ мѣ́сто то. Намѣ́реха, бм. намѣ́риха. Защо̀ нѣ́ма крилà, бм. крилà. Ѝстенско благорóдїе, бм. ѝстинско. Грозненà, бм. грозниннà (то ѐсть грозотà) бáщено то мꙋ состоѧ́нїе, бм. бáщино то мꙋ. Мысли̇̀ за сѣ́тнена та, бм. за сѣ́тнина та. Бои̇́стена, бм. бои̇́стина. Бѣленà ѿтъ ѝйцѐ, бм. белинà. Высоченà, бм. высочинà. Дохóде, бм. дохóди. Лѣснена, бм. лѣснинà. Пáть стóтенъ, бм. пáть стóтинъ. Долженà, бм. должинà. Кóзена, бм. кóзина. Сáчеба, бм. сѣ́чиба. Ѐвропéненъ, бм. Ѐвропéнинъ. Ѧ̀мерикáненъ, бм. а̂мерикáнинъ. Ѝ дрꙋ́ги таки́ва многочи́сленни. Тáко ѝ бъ глагóлы те пéрваго лицà, множест. числà, брéмена настоѧ́щаго. Бмѣ́сто є, ы. дѣ́като не мꙋ ѐ мѣ́сто то. Ѝ за товà ы крѣпѧ́тсѧ ѝ подтвержда́батъ, защо̀ бъ Слабéнски те глагóлы бѣ́мы, ѝмы, ѝламы, ѐсмы̀, ѝ проч. Понѐже стои̇̀ ы. зато̀ ѝ ѐнѝ пи́шатъ ы. но тѝи глагóли са бъ Слабéнскїатъ ѝзы́къ непрáбилани,

ѝ ѐтъ непрáбилано то нѣ́що мóжели да бꙋ́де прáбило; ѐнѝ а̂ко бы были̇̀ достóйни за прáбило ѝ за примѣ́ръ, не бы́се ни нарицáли непрáбилани. Ѐщѐ же а̂ко бы понѐ ѝмáли глáсъ тѝѧ глагóли на ї да се ѐкончáватъ, ѝмáли бы ѝ тѣ́хни те защи́тители нѣ́коѧ прáвда. Но тѝи глагóли ни то на ї ѝматъ глáсъ бо ѐкончáнїе то, но на є. Кáто н. п. дꙋ́мамы, що пи́шатъ, прили́чно ѐ ѝ прáво ѐ да се пи́ше дꙋ́мame. Защо̀ то глагóлъ дꙋ́мамъ не ѐ бо оу̂потребле́нїе бъ Слабéнски те списáнїѧ, а̂ бъ Россѝйски те ѐ оу̂потреби́теленъ бъ дрꙋ́гъ рáзꙋмъ, а̂ нѐ за бмѣ́сто говóримъ. Нѝе оу̂потреблѧ́баме дꙋ́мамъ за бмѣ́сто говóримъ (λέγω), а̂ Рꙋ́сси те за бмѣ́сто мы́слимъ (ϛοχάζομαι), ѝ произнóсатъ го дꙋ́маю. Каквò было̀ да было̀ прóчее да го оу̂потреблѧ́баме, сир. ѝли̇̀ за говóримъ, ѝли̇̀ за мы́слимъ, ѝ́кно ѐ защо̀ ѐ Рꙋ́сски глагóлъ. Онѝ прóчее такà го начертáбашъ. Дꙋ́маю, дꙋ́маешъ, дꙋ́маетъ. Множ. дꙋ́маемъ, дꙋ́маете, дꙋ́маютъ. Опорѐ́тъ товà нѝхно начертáнїе, мы̀ бесмà прáбилано начертабáеме тáко. Дꙋ́мамъ, дꙋ́машъ, дꙋ́ма. Множ. дꙋ́маме, дꙋ́мате, дꙋ́маматъ. Каквò то си́рѣчь се ѝзостáвѧ є-то бо второ то ѝ бъ трѐто то лицѐ числà ѐдинственнаго, дꙋ́маешъ, дꙋ́машъ, дꙋ́маетъ, дꙋ́ма.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

Тако ѝ въ множественни те думаемъ думамъ, ѝ съ приложенїемъ е, думаме, думаете, думаютъ думатъ. Ѧ отъ думамы сосъ ы, требуба ѝ второ то лице дасе начертае думаты, колко е безмѣстно по истинѣ! а ако се напише сосъ и, думати, тогава совпада съ наклоненїе неопредѣленное, думати (λέγειν), като твори ти, стоѧ ти, ходи ти, ѝ проч. Ѩбно гледа всѧкїй отъ това доказателство, колко е безпутно това ы, ѝ такова начертанїе. Ѧ ѝ въ Славенски те правианы глаголы никаде не видиме ы въ окончанїѧта. Сички те тїѧ предреченни злоупотребленїѧ нахождатсе въ Буквар издаденный во 1824 лѣто, на простыатъ ѩзыкъ Болгарски, отъ Петра Х. Беровича. Тако ѝ въ други многочисленны глаголы безмѣстно пишатъ ы. Колко то за ы-то защо требуба дасе напису́ва дека си ѝма место то, като н. п. сынъ (υἱός) въ различїе синь (γαλάζιος) выхъ ѝ бѫхъ ѝ превиша емѹ голени, (καὶ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη), ѝ пребыша тамо три дни (καὶ διέτριψαν ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας) ѝ въ биннителны те падежи, въ различїе отъ имени́телны те, като н. п. зли те человѣцы (οἱ κακοὶ ἄνθρωποι,) злы те человѣцы (τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους) ѝ други такива. На това нема ни-

кой да противорѣчи. Ако ѝ да ѝскаха некои на сегашно то време со всѣмъ да ѝзоставатъ ы, и, ъ, ь, ѝ да начнатъ отъ тука на тамъ да пишатъ токмо сосъ ї, което е со всѣмъ странно оу насъ. Защо ако ѝсключиме тїѧ писмена, каквото можеме да раздѣлиме разуматъ на-слѣдующее слово, Вси живущїи въ мирѣ благоугодни суть богу. Ѝ, не всѝ живущїи въ мирѣ благоугодни суть богу. Ѝ други такива. Ѧ ѝ сами те Русси ѝ Сербы, кой то са понапредъ начнали да ѝспрабатъ ѝзыкатъ си, не са ги ѝсключили до днесь. Ѝ ако бы тїѧ буквы со всѣмъ были безполезны въ ѝзыкатъ, Русси те требуваше понапредъ да ги ѝсфарлатъ. Колко то за оксїи те що ѝскатъ некои да ги ѝзоставатъ въ простыатъ ѝзыкъ, ѝма си место то, защо то са много несогласни Болгаре те въ оксїи те, а друго защо то ѝмаме примѣръ ѝ отъ Русси те ѝ отъ Сербы те, ѝ отъ сички те Европейски ѝзыцы. Но коѧ бы тщета была намъ, ако бы стоѧли ѝ оксїите, каквото то що стоѧтъ ѝ въ Греческїатъ, ѝ не причинѧватъ му никаковъ бредъ; сосъ оксїи те можеме по да си ѝспрабиме ѝзыкатъ, защо то ще да мѧчиме всегда по возможности нашей да ги тураме дека то требуба, ѝ ще да отбѣгнуба-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

ме да ги не тѹраме ѝ произнóсиме дéкато не трéбѹка. Като н. п. ѐднѝ гобóратъ трéбѹка, а̂ дрѹгѹ требѹка, но бъ Славéнско то стоѝ трéбѹетъ, затò ѐ ѝ пóправо да се гобóри ѝ писѹка трéбѹка а̂ нѐ требѹка. Тáко ѝ, рабóта, дрѹги гобóратъ рáбота, но бъ Славéнското стоѝ рабóта (áще ѝ бъ дрѹгъ рáзѹмъ). Тáко ѝ гѹмнò, платнò, перò, четыри, нéкои гобóратъ гѹмно, пáтно, пéро, чéтыри, но пéрвите са пóправи, защò то тáко стоѧтъ бъ Славéнскїатъ ѝзы́къ. Нéкои пáки гобóратъ глáва, нóга, рѫ́ка, нéбо, мéсо, оу̂хо, ѻ̆ко, дѫ́рво, ѝ дрѹги такѝва, когáто ги произнóсатъ бéзъ члéнове, а̂ когà ги произнóсатъ сосъ члéнове те, тогáва снéматъ ѻ̂ксіи те на крáйнїатъ слóгъ, главá та ногá та, рѫкá та, нéбо то, мéсо то, оу̂хò то, ѻ̂кó то, дѫрвó то, ѝ проч. коéто разбрацéнїе бъ ѻ̂ксіи те не бѝдиме да ѝма, ѝ бъ Грéческїатъ ѝзы́къ, кóй то ѐстéственно ѝма члéнове. Но áко гобóратъ κεφάλι, ποδάρι, χέρι, θρανός, бéзъ члéнъ, ѝ съ члéнатъ тáко ги пáки произнóсатъ. Но тоà нéгли бы́ва въ нáшїатъ ѝзы́къ, защò то члéнове те стоѧтъ по ѝменá та, а̂ нѐ прéдъ ѝменá та като оу̂ Грéцы те.

Тáкожде ѝ за áзбѹка та защò трéбѹва да прїѝме нéкое сокращéнїе ѝ преображéнїе за

прóстыатъ тóкмо ѝзы́къ, а̂ не ѝ за Славéнскїатъ, бъ тоà нéма нѝкое сомнѣ́нїе. Ѝ áзъ мы́слимъ да се ѻ̂предѣ́лѝ слѣ́дѹющата: а. б. в. г. д. е. ж. з. и. ї. к. л. м. н. о. п. р. с. т. оу̂. ф. х. ц. ч. ш. щ. ъ. ы. ь. ѣ. ю. ѧ. ѫ. ѡ.

За ѿ, да се пѝше ѻ̂тъ. за ѯ, кс. за ѱ, пс. При тїѧ бѹ́квы, потрéбна ни ѐ ѻ̆ще ѐднà за нéкои чѹ́жды рѣ́чи, като що ѐ Блáшка та ц. дж. н. п. цéпъ, целéпъ, хацїѧ, пéнцера бацà, ѝ дрѹги такѝва. Но да не натобáраме пáки áзбѹка та съ ѝзлѝшны бѹ́квы, за като Блáшка та ц. добрò ѐ да се ѻ̂предѣ́лѝ дж. ѝ да се произнóсатъ ѝ дбéте зáедно като ц. н. п. джéпъ, джелéпъ, пéнджера, пазарджѝкъ, ѝ проч. защò то ѝ Рѹ́сси те тáко пѝшатъ джезáиръ, санджакъ, кѹчѹ́къ кайнарджи, ѝ дрѹг. вм. цезáиръ, санцáкъ, кючѹ́къ — кайнарцѝ, ѝ проч. за нóба та бѹ́ква ѫ, коѧ то ѐ ѝзлезнáла ѻ̂тъ оу̂потреблéнїе то, ѝ незнáеме какво̀ произношéнїе ѐ ѝмáла бъ дрéбно то брéме, мóже да речѐ нéкой защò ѐ ѝзлѝшна, ѝ не ѐ была нѹ́жда да се сочѝсли бъ áзбѹка та. Но áзъ гобóримъ защò понастоѧщемъ ѝмаме нѹ́жда ѻ̂тъ ѐднà бѹ́ква такáва да пѝшеме нéкои рѣ́чи сосъ нéѧ, дéка то се не чѹ́е чѝсто а, като н. п. кѫ́рпа, бѫ́ркамъ, фѫ́ркамъ, фѫ́рѧмъ, мѫ́рдамъ, ѝ дрѹги такѝва, ѝ за нéкои чѹ́жé-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

стра́нны ре́чи, като бакѫ́ръ, катѫ́ръ, Ка́вр-ѫсъ, и̂ дру́ги таки́ва. Отъ пе́рвы те кои́то са Бо́лгарски не мо́жеме да о̂тве́гнеме о̂тъ нюдъ, ра́зве̂ а̂ко ги и̂зоста́виме со всѣ́мъ о̂тъ и̂зы́катъ си, кое̂то е̂ некозмо́жно. И̂ли а̂ко ги пи́шеме съ дру́га не́коѧ бу́ква, като н. п. що ги пису́катъ не́кои та́ко, ка́рпа, ма́рдамъ ба́ркамъ, и̂ проч. и̂ли та́ко ка́рпа, ма́рдамъ, и̂ проч. и̂ли сосъ ъ, та́ко ка́рпа ма́рдамъ, ба́ркамъ. Но пе́рко то е̂ су́етенъ тру́дъ сир. а̂, съ кра́ткаѧ о̂тъ го́ре, какво̂то мо́жа ле́сно да се дока́же, и̂ се́кой мо́же са́мъ да позна́е бе́зъ доказа́телство, а̂ кто́ро то сосъ ъ е̂ безпу́тно, защо̂то е̂ безгла́сна (и̂ли какво̂то ѫ̂ нари́чатъ ста́ри те грамматїкописа́тели припра́жногла́сна) и̂ защо̂ е̂дна̂ и̂ та́жде бу́ква да бу́де и̂ гла́сна и̂ безгла́сна; а̂ кто́ри те мо́жатъ да ни потре́бу́катъ да ги оу̂потребла́ваме за и̂зъсне́нїе на́-не́кои на́ши необыкнове́нны ре́чи. Като н. п. мѣ́дь, по Ту́рски се бы́ка бакѫ́ръ (защо̂то всѧ́кїй Бо́лгаринъ зна́е що ще̂ да се рече̂ бакѫ́ръ, мака́ръ и̂ да е̂ чу́жда ре́чь, а̂ мла́дина зна́тъ мѣ́дь.) та́ко и̂ мѣ́дянъ сосу́дъ, бакѫ́ренъ сосу́дъ. О̂щѐ же и̂, о̂стро́въ Ки̂прскїй, бы́касе по Ту́рски Ка́вр-ѫсъ. О̂стро́въ Хїосъ, и̂мену́касе по Ту́рски Сакѫ́зъ. Че́рна та боѧ̂, коѧ̂ то

се и̂мену́ва по Сла́вѐнски коперва́съ и̂ли ку́поро́съ, по Ту́рски се бы́ка сачи̂ кѫ́вр-ѫсъ, и̂ дру́ги таки́ва. Защо̂то тїѧ̂ са ре́чи Ту́рски те о̂быкнове́нны въ Болгарїа́та на сега́шно то вре́ме. А̂ ко́лко то за сле̂ду́ющи те, що се примѣча́ва защо̂ Бо́лгарскїо и̂зы́къ о̂бы́ча да промена́ва въ не́кои ре́чи Сла́вѐнски е, о, у на ѫ. Ни́хъ мо́жеме а̂ко ще̂ме да ги о̂тве́гнеме по-вре́ме, и̂ да ги пи́шеме съ и̂сты те бу́кви какво̂то стоѧ́тъ въ Сла́вѐнски те кои́то са сле̂ду́ющи те.

Ве́рва̂-вѫ́рва̂.	Кленю́сѧ-кѫ́ненсе.
ве́рвь-вѫ́рфь.	кре́стъ-кѫ́рсъ.
вертю̂-вѫ́рти́мъ.	крещаю-кѫ́щава́мъ.
ве́рхъ-вѫ́рхъ.	ме́ртвый-мѫ́ртовъ.
вершу̂-вѫ́ршимъ.	ме́скъ-мѫ́ска̂.
Гре́къ-Гръ́къ.	пе́нь-пѫ́нь.
греми́тъ-гѫ́рми̂.	пе́рвый-прѫ́фъ (прѫ́въ).
держу̂-дѫ́ржи́мъ.	пе́рстень-прѫ́стень.
Дре́во-дѫ́рво.	пе́рстный-ка́ленъ и̂ли прѫ́стенъ.
же́лтый-жѫ́лтъ.	пе́рстъ-прѫ́съ.
же́лчь-жѫ́лчка.	пе́рсть-прѫ́сь.
зе́рно-зѫ́рно	померза́ю-помрѫ́знувамъ.
све́рделъ-свѫ́рделъ.	горне́цъ-гѫ́рне̂.
Се́рбинъ-Сѫ́рбинъ.	до́ждь-дѫ́шъ.
серди́тъ-сѫрди́тъ.	ко́снѡ-кѫ́сно.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

сéрдце - сѫрце.	крóвь - крѫфь.
сéрна - сѫрнà.	молчѹ - мѫчимъ.
слéзы - слѫзы.	мóхъ - мѫхъ.
смердю-смѫрдимъ.	поглощáю - погѫлтамъ.
смéрты-смѫрть.	пóлзаю - пѫзимъ.
соверша́ю - свѫршѹамъ.	рожéнъ - рѫжéнъ.
твéрдый-твръ́тъ.	свекрóвь - свекѫрва.
тéрнъ - трѫнъ.	снохà - снѫхà.
терпаю-тѫрпимъ.	сóлнце - слѫнце.
тéща - тѫща.	сóнъ - сѫнъ.
цéрковь - цѫрква.	сóхнѹ - сѫхнемъ.
блохà - бѫлхà.	стопà - стѫпка.
бóзъ - бѫзъ.	тóлстый - тѫстъ.
Бóлгаринъ-Бѫлгаринъ.	тóнкій - тѫнокъ.
бóрзый - брѫсъ.	тонѹ - потѫнѹвамъ.
бóчва - бѫчва.	
бóлкъ - бѫлкъ.	торгóвецъ - тѫргóвецъ.
бóлна - бѫлна.	торгѹю - тѫргѹвамъ.
бóнъ - бѫнъ.	ѿлоко - ѿвѫлка.
гóлѹбь - гѫлѫбь.	бѹдѹ - ще бѫдемъ.
горвáтъ - гѫрватъ.	внѹтръ - вѫтре.
гóркъ - грѫмъ.	глѹбóкій - дѫлбóкъ.
гóрло - гѫрло.	гнѹсный - гнѫсенъ.
грѹди - грѫди.	мѹтный - мѫтенъ.

гѹба-гѫба.	мѹчѹсѧ-мѫчимсе.
гѹсеница-гѫсéница.	настѹпáю-настѫпакъ
гѹстый-гѫсто.	ѻбрѹчъ-ѻбрѫчъ.
гѹсь-гѫска.	прѹтъ-прѫтъ.
дѹбъ-дѫбъ.	пѹдáръ-пѫдáръ.
зѹбъ-зѫбъ.	пѹпъ-пѫпъ.
кѹды-кѫдѣ.	пѹть-пѫть.
кѹпáюсѧ-кѫпелсе.	рѹкà-рѫкà.
кѹпина-кѫпины.	скѹпый-скѫпъ.
кѹща-кѫща.	сосѹдъ-сѫдобе.
лѹгъ-лѫгъ.	оуѹдица-бѫдица.
лѹкъ-лѫкъ.	оуѹже-бѫже.
мѹжъ-мѫшъ.	оуѹзóлъ-бѫзелъ.
	оуѹгль-бѫглен.

Й бъ слѣдѹющи те дскà дѫскà, днó дѫно, лгѹ лѫжемъ, лжà лѫжà, лжи́ца лѫжи́ца, лщѹ лѫстимъ, мглà мѫглà, ржà рѫждà, стклó стѫкло, ткѹ тѫчéмъ. Й бъ дрѹги нéкои таки́ва.

Бъ тіѧ рѣчи що се ѝзложи́ха тѹ́ка, си́чкàта Болгаріа не пролѣнѧ́ва тіѧ три́ вѹ́ввы е, о, й ѹ, на ѫ, но тóкмо по нéкои мѣстà, защó по дрѹ́ги мѣстà гобóратъ сóнъ, каквó то що сѝ ѥ́ Ѳлавéнско то, тáко й пéнь, а нѐ сѫнь пѫнь. Й бо ѻ́бще бъ ѻ́ніѧ тóкмо рѣ-

НАУКОВА БИБЛИОТЕКА ОНУ „М.І. МЕЧНИКОВА"

чи дѣто се промѣнѧ́ва е-то на ѫ, въ нихъ почтѝ сѝчка та Болгарїа согласѹ́ва, ѝ въ нѣкои ѿтъ ѻнїѧ що то промѣнѹ́ватъ о на ѫ, като н. п. крѫ́фь, гѫрнѣ, ѿтъ кро́вь ѝ горнѣ́цъ, ѝ дрѹ́ги нѣкои. А въ ѻнїѧ дето стои ѹ, по нѣкои мѣ́ста въ сѝчки те почтѝ предизложе́нны рѣ́чи промѣнѧ́ватъ ѹ, нѣ на ѫ, но на а. Като н. п. грѹ́ди, гобо́ратъ ѝ пѝшатъ чѝсто гра́ди, гѹ́ва га́ва, гѹ́сь га́ска, зѹ́би за́би, та́ко ѝ дрѹ́ги те. Въ ста́ро то бре́ме ѝма́ли ли са тїѧ дбе́те бѹ́кбы, сир. ѫ, (кога́ то стои по согла́сны бѹ́кбы въ сре́дъ рѣ́чи те, ка́кво то ѝ сега́ що го оу́потребля́ватъ н. п. крѫ́фь, прѫ́съ, ѝ проч.) ѝ ѫ, тако́ва произноше́нїе, за кое́то гѝ оу́потребля́ваме сега́, ѝли не са́, не зна́еме. Ѝмаме ѻба́че добо́ры примѣ́ры ѿто́мъ, защо́ ѝ въ ста́ро то бре́ме са писѹ́вали тїѧ предизложе́нны ѝсты те рѣ́чи, въ кои то въ сега́шнїатъ Славе́нски ѝзы́къ стоѧ́тъ е, о, ѝ ѹ, сосъ ѫ, ѝ сосъ ѫ ка́кво то мо́же да ки́ди се́кои ѿтъ слѣ́дѹющи те доказа́телства. Во Ѡ́ланчѣ Ѳ́ксархѣ Бо́лгарскомъ, на стран. 19. прологъ сътворенъ Ѡаномъ презвутеръмъ, Ексархомъ Болгарьскомъ. мѣ́сто сотворе́нъ, пресвѝтеромъ, Бо́лгарскомъ. ѝ по́долѹ. преподобнаго чърноризъца. мѣ́сто черноризца. ѝ по́долѹ. еже о плътянѣ бо-

зѣ. ѝ на стра́н. 20. редъ 20. о образѣ божїя словеси прїятїю и о божъствънуому ему въплъщенїю. ѝ по́долѹ. о вѣрѣ и о кръщенїи. ѝ по́долѹ. о крстѣ. ѝ по́долѹ. о кланянїи на въстокъ. ѝ по́долѹ. о святыихъ, и о мощѣхъ ихъ чъсти (км. че́сти). ѝ по́долѹ. о въскръсенїи. и на стран. 22. брѣ́ще, българьскомъ, твърдь, въстокъ, лѣтокъ, людъмъ, дъждеве, скръжѣтъ, чръноризъцъ, зълъ, къгда, стрѣлъцъ, слъньце, плътъ, съмъртъ, юнъцъ, егупътъ, пътъмъ, творъцъ, скръбьми, кръвъ, (мѣ́сто бре́нїе, Бо́лгарскомъ, тве́рдь, босто́къ, ле́гокъ, лю́демъ, дожде́ве, скре́жетъ, черноризецъ, зо́лъ, когда́, стрѣле́цъ, со́лнце, пло́ть, сме́рть, ю́не́цъ, ѐгѝпетъ, пото́мъ, творе́цъ, скорбмѝ, кро́вь). И на стр. 107. въ молит. Отче на́шъ. длъги нашя. длъжникомъ напимъ. (по нѣкои мѣ́ста въ Болгарїа-та, ѝ до днѣ́шенъ де́нь мѣ́сто до́лгъ т. е. бо́рчъ, χρέος, гобо́рисе дѧ́къ) та́може дълги наша. Дължникомъ нашимъ. ѝ на стран. 29. ре́дъ 13. во второ́мъ стомнѣ. И пристѧпль. ѝ по́долѹ ре́дъ 27. Пристѧпль. ѝ по́долѹ ре́дъ 42. Дано бѫдетъ и избѫдетъ. и 43. бѫдетъ. и 45. ту бѫдетъ плачь и скръжѣтъ зѫбовъ. и на

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОДУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА

стран. 40. редъ 22. сътвори богъ твърдь. й пóдолѹ. утвърдися. й пóдолѹ. врьху твърди й пóдолѹ. многажды. и на стран. 44. редъ 8. пръвое. й пóдолѹ кръщеніе. й пóдолѹ. вѣруемъ же и въскръсенію мъртвыихъ. и редъ 41. отъ пръсти земныя. и на стран. 46. редъ 34. развѣ мяса въ кръви. й пóдолѹ. и вашу кръвь. й дрѹги мнóго тáмо. и на стран. 54. редъ 10. нъ наго зръно. блѣсто но нáго зéрно. тáмо же пóдолѹ, редъ 16. и тънкыя луспы. и на стран. 61. редъ 7. глава пръва. й пóдолѹ. редъ 10. слово четврътааго дне. Й дрѹги примѣри мнóгое множество бъ тáѧ йстáта книга се нахóждатъ. Отъ кой то се би́ди йбно защò ѫ ѥ стоѧлъ тáмо, дéка то сегà стой е, й о. Като н. п. кръщéніе, бл. крещéніе. Зрѫно, бл. зéрно. Кръвь, бл. крóвь. Плѫть, бл. плóть. Й ѧ, дéка то стой ѹ, като н. п. пристѫпль, бл. пристѹплъ. Данò бѫдетъ й извѫдетъ, бл. данò бѹдетъ й извѹдетъ. скръжѫтъ зѫбокъ, бл. зѹбóкъ. й проч.

А ѫ, й ь. Требѹватъ й ôнѝ да ги оупотребляѧвамe, не за различно произношéніе (каквóто що сà выли оу старóто бреме, защóто това произношéніе що са го имáли, оу

Бóлгаре те почтúсе не чѹе никаде сегà) но като знáкове за правописáніе то, за да раздѣляѧваме рѣчь ôтъ рѣчь, кой то йматъ ѥднáкокъ глáсъ, а двоѧко знаменовáніе. Като н. п. крóвъ (σκέπη) ôтъ крóвь (αἷμα). Пéрстъ (δάκτυλος) ôтъ пéрсть (χῶμα). Кóлъ (πάσσαλος) ôтъ кóль (πόσον, ὡς). Оу́гаѫ (γωνία) оу́гль (ἄνθραξ) йдъ (φαρμάκι) йдь βρῶσις), й дрѹги такúва (є).

Бѹква щ, като сложéна ôтъ две бѹкви ш й т, трéбѹваше прáведно да се йскаю́чи отъ áзбѹката, каквóто се йскаю́чиха й дрѹги нéкои йзлишны, но за белúкото й стáро то й оупотреблéніе, ôставúсе пáки тáко каквóто що си ѥ бъ стáрата áзбѹка. Но áзъ быхъ рéклъ защò ѥ добрò да се йсфѫрац да не ѥ ôсóбна бѹква бъ áзбѹката, а начертáніе то й да се оупотреблѧва пáки като сложéна бѹква за леснотà по подражáнію Грéкокъ, кой то пúшатъ тáко ς. (блѣсто στ.) сложéно, а

(є) Ѐрокете що йскатъ нéкои да ги йзостáватъ со всѣмъ, йли тóкмо мáлкіатъ да пúшатъ за различіе като на-гóрны те рѣчи. ймаси мѣсто то. Но понéже й Рѣсси те й Сéрби те не са ги йсфѫрлúли до днéсъ, стыдно бы было й нáмъ да ги махнеме, нúе пóнапредъ доклà не вúдиме примѣръ ôтъ нúхъ.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. ФРАНКА

нѣматъ го ôсôбна бѹква. За тáѧ бѹква щ, нѣкои гобôратъ защô ѥ̃ сложѣна ôтъ ш и ч, а не ôтъ ш и т. И за тôка Рѹсси те ѧ̃ произнôсатъ като шч. Но тôка непрáво нѝхно знáнїе докôлно се изобличáка во Іоáннѣ Ѥксáрхѣ Бôлгарскомъ, на стрáн. 87. бѣ 6. примѣч. дѣкато гобôри. „щ, кажется, не су„ществовала въ азбукѣ Кирилла, будучи „замѣняеми двумя ш и т (примѣч. 55)“ тôка 55. примѣч. на стран. 104. гобôри тáко. „Приведенными примѣрами употре„бленія буквъ ш и т, вмѣсто щ, мож„но доказать составленіе послѣдней изъ „двухъ первыхъ, сокращенное такимъ о„бразомъ: щ. Болгари и Сербы и нынѣ „пишутъ вмѣсто сей буквы шт: „веште„никъ, штедрота; но въ нѣкоторыхъ мѣ„стахъ Сербской земли щ выговарива„ется какъ шч. У насъ Русскихъ слы„шны звуки шч — щека и съ — частіе; „въ простонародіи даже шт, по крайней „мѣрѣ въ слѣдующихъ двухъ словахъ: „шти, ешто, вмѣсто щи, ещо“. Тáкожде и на стран. 23. редъ 27. и на стран. 95. въ 31 примѣч. и на стран. 128 редъ 10.

За предизложѣнни те до тѹка тôка ѥ̃ моѣ то мнѣнїе. И за члѣноке те, що то ги нѣма

мáйка та (сир. Славенск.) бѣ сѹществѝтелни те имена̀, а Бôлгарскїй има непремѣнно, каквôто и Грѣческїй (ôтъ нѣго мôже быти да ги ѥ̃ и прїáлъ) не знáмъ що да рѣчемъ! защô то и ôнѝ споретъ дрѹги те несогласїѧ въ изыкатъ на всѧко мѣсто различно и несогласно се произнôсатъ. И мѹжескаго рôда члѣнъ що то ѥ̃ оу̃ Грѣцы те ôдни произнôсатъ согласно съ Грѣческїатъ на о. Като н. п. человѣкъ безъ члѣнъ, человѣко сосъ члѣнъ. Стôлъ, стôло. Бôлъ, бôло. И дрѹги на отъ, человѣкотъ, стôлотъ, бôлотъ. И дрѹги на а, человѣка, стôла, бôла. И дрѹги на атъ, человѣкатъ, стôлатъ, бôлатъ. И дрѹги на е, въ ôнїѧ ôбáче имена̀ що се ôкончáватъ на нѣкоѧ ôтъ дкогласны те, или на ь, като н. п. рáе, крáе, кôне, цáре, и дрѹги такѝва. И дрѹги на етъ, рáнетъ, крáнетъ, деньѣтъ, цáрьетъ. И дрѹги на ѧ, кôнѧ, рáнѧ, крáнѧ. И дрѹги на ѧтъ, кôнѧтъ, рáѧтъ, крáѧтъ, сотворѝтелѧтъ. И тáко происхôдатъ ôсмь различни члѣноке на о, отъ, а, атъ, е, етъ, ѧ, ѧтъ. Но тôи члѣнъ що ѥ̃ на ѧ, áко и да се чѹе въ произношѣнїе то като ѧ, не трѣбѹва ôбáче да се пѝше, защô то не ѥ̃ дрѹго нѝщо тôкмо пѣрвѝо члѣнъ що ѥ̃ на а. Защо рáн, и крáй, и дрѹги такѝва, понѣже се ôкончáватъ на и, излишна ѥ̃

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. МЕЧНИКОВА

ѧ-та, защо́ то ѧ-та е̃ о̂тъ ї й ѧ. Но като се тꙋ́ри члѐнъ ѧ, при и̂мена́та що се о̂конча́батъ на й, произно́си се й чꙋ́е се като ѧ. Н. п. ра́йа, кра́йа, свѧ́тыа, мо́йа тво́йа. О̂тъ тꙋ́ка е̃ и̂́вно, защо въ Бо́лгарскїатъ и̂зы́къ са господ́ствено трѝ разли́чни члѐни о, а, е. Я̂ злоꙋпотреби́телно о̂́смь. Но като и̂сѣ̑ра́лиме на страна̀ етъ члѐнъ, ко́й то е̃ помѣ́стенъ то́кмо, а̂ не о̂́бщъ (понѐже ви́диме защо о̂́най що го е̃ оу̂потреби́лъ въ списа́нїе то си (ж) да е̃ оу̂потребляѧ́лъ по во́лшей ча́сти атъ, а̂ де́то го понꙋди́ла нꙋ́жда та, и̂ли̂ по мѣ́стномꙋ о̂́быкновѐнїю оу̂потреби́лъ е̃ етъ) та́кожде й е, о̂ста́батъ то́кмо два̀ разли́чни

(ж) Бо́лгарски списа́нїѧ що са на свѣ́тъ и̂зда́дени до днѐсь, и̂́маме зна́еми слѣ́дꙋющи те. Отъ Х. Іоакі́ма трѝ кни́ги, Мыта́рства, а̂мартоло́нъ Сотирі́а, й разли́чни поучи́телни собра́нїѧ. Отъ Цвѐтка Панагю́рца, календа́ръ. Отъ Петра̀ Х. Бе́ровича бꙋква́ръ съ разли́чни поучѐнїѧ, въ 1824. лѣ́то. Отъ А̂наста́са Стоѧ́новича, свѧщѐнное цвѣтобра́нїе, и̂ли̂ сто̀ й четы́ре свѧщѐнны І̂сто́рїи и̂зъ ве́хтїатъ и но́вы̂атъ завѣ́тъ, въ 1825. Года, въ Бꙋ́димъ. Отъ Васі́лїа Н. Нѐновича, свѧщѐннаѧ І̂сто́рїа церко́вна о̂тъ ве́тхі-етъ й но́вы-етъ завѣ́тъ, въ 1825. лѣ́то, въ Бꙋ́димъ. Отъ Петра̀ Сапꙋно́ва Трѧ́вненина, но́вый завѣ́тъ, сирѣ четыри те Е̂ваггѐлїа, въ 1828. лѣ́то, въ Бꙋкорѣ́щъ.

члѐноке о й ѧ. Защо́ то междꙋ о й отъ, й ѧ й атъ, тока̀ е̃ то́кмо разли́чїе що се притꙋ́ра т. Про́чее членъ о, по́много е̃ оу̂потреби́телен о̂тъ отъ. Я̂ на̂проти́въ атъ по̂ оу̂потреби́телен о̂тъ ѧ. Мо́жатъ про́чее ті́и два̀ та члѐноке о й атъ да о̂ста́натъ за пра́вили до по́слѣ, понѐже са ра́бно оу̂потреби́телни й два̀ та. Но любопы́тствꙋвасе й и̂зыскꙋвасе тꙋ́ка, ко́й ли да е̃ по́правъ о̂тъ ни́хъ й да и̂́ма нѣ́кое предпочтѐнїе. Я̂зъ за о членъ та́ко ще да речѐмъ. Бо́лгарскїо и̂зы́къ по е̂стесткꙋ́ не е̃ и̂ма́лъ члѐноке, защо́то е̃ о̂́траслъ о̂тъ Ѳлаве́нскїа, ко́й то ги нѐма, какво́ то що ви́диме й въ дрꙋ́ги те и̂-

Отъ Хрꙋса́нда (нынѣ же Христа́ки) а̂рідмѐтіка, въ 1833. лѣ́то, въ Бѣ́лиградъ. Отъ Константі́на Огнѧ́новича Сѐрба, І̂сто́рїа А̂лѐксїа человѣ́ка Бо́жїѧ, въ 1833. лѣ́то, въ Бꙋ́димъ. Нѐгли й дрꙋ́ги нѐкои, кои́то неса̀ ми зна́ти. Члѐнъ о, мо́же да ви́ди сѐкой въ Хрꙋса́ндова та а̂рідм. члѐнъ отъ, въ Х. Іоакі́мовы те. Члѐнъ а, въ Цвѐтковыатъ календа́ръ, й въ Сапꙋно́во то ѐва́нгелїе. Члѐнъ атъ, въ А̂настасовы те, й въ Бѐровыатъ бꙋква́ръ. Члѐнъ етъ, въ Васі́лїева та (Н. Нѐновича) І̂сто́рїа. Й не то́кмо члѐнове те, но й дрꙋ́ги мно́ги любопы́тни ра́боты мо́же да ви́ди нѐкой въ предречѐни те и̂зда́нїѧ, й да пра́ви сравнѐнїе въ Бо́лгарскїатъ и̂зы́къ.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА

зыцы, кой то са проистѣкали ѿтъ тоѧ ѝстыѧ
ѝстоčникъ Славѣнскїй, като н. п. къ Рꙋсскїатъ, Сѣрвскїатъ, ѝ дрꙋги, да ги нѣматъ. Н
ѿтъ гдѣ ли да ги ѣ земалъ, то ѣ намъ не
извѣстно (з). Но видисе да ѣ подражалъ
въ членове те дрꙋги ѝзыцы. Сосъ кой про

(з) На Болгарскїатъ ѝзыкъ нѣмаме ни ѣдно сп
саніе старо ѿтъ нѣколко стотины годины, ѝ
ѿтъ ѿнова време когато ѿще не ѣ была подпа
нала Болгарїата подъ тиранское ѝго агаранско
ни то рꙋкописно, ни то печатано (мѡже бы
ѝ да се нахѡжда нѣкаде таквѧ рѣдкость,
Богъ знае въ какѡвъ ли ѣ глꙋбокъ рѡвъ закопа
на, щото вѣчно да ѿстане незнаема, а ка
ли мене да ѣ знаема) ѿтъ коѣто бы мегли
видиме какѡвъ ѣ видъ ѝмалъ въ пѡстари
времена Болгарскїо ѝзыкъ, ѝ какви ли мꙋ
были нынѣшни те многоразлични членове. Ѿ
колко то стары рꙋкописны книги самъ видѣлъ
не ми се ѣ случило да видимъ ни ѣдна
прѡстъ ѝзыкъ Болгарски писана, но сички те
Славѣнски. Ѝ ѿтъ това заключавамъ, защо, п
нѣже мꙋзы те (оꙋченіе то) послѣ по Тꙋрско то
владаніе ѿставили са со всѣмъ Болгарїата, з
то ѝ не видиме дрꙋга нѣкоѧ внѣшна книга ст
ра, или на Славѣнски, или на Болгарски писана
ѿсвѣнъ ѣвангеліе, апостолъ, Ѱалтиръ, ѿктоихъ,
дрꙋги церковни книги, кой то са ѣдва сохранили
Болгаре те за ради Богослꙋженіе то.

чее ѝзыкъ сосѣдствꙋетъ на ѝ много Болгар-
скїй ѝзыкъ; ѝбно ѣ защо сосъ Грѣческїатъ ѝ
сосъ Тꙋрскїатъ. Но ѝбно ѣ ѝ то, за що чле-
нове те ѣ прїалъ ѿтъ Грѣческїатъ, а не ѿтъ
Тꙋрскїатъ. Грѣцы те прочее ѝматъ три члѣ-
нове прабианы, мꙋжескаго рода о, женскаго

Къ великомꙋ моемꙋ сожалѣнію чꙋлъ самъ ѿтъ ѣдного старца, защо на ѣдно оꙋдалено мѣсто (то ѣсть въ ѣдинъ скитъ подъ ѣдинъ монастырь Болгарски) намерꙋвалисе колкото ѣдни кола весма вѣтхи книги (Славѣнски ли са ѡбаче были, или Болгарски, не ѣ ѝзвѣстно. Безъ сомнѣніѧ требꙋва да ѣ ѝмало междꙋ нихъ ѝ нѣкоѧ на прѡстый Болгарскїй ѝзыкъ писана) ѿтъ кой то да се ѝзбави речѣнный старецъ да мꙋ не досаждатъ, ѝскопалъ ѣдинъ глꙋбокъ рѡвъ въ ѝстыатъ скитъ, ѝ закопалъ ги тамо (защото ѿтъ велико то благоговѣніе що ѝмалъ къ нимъ, каквото самъ той ѝсповѣдꙋваше, не смѣалъ да ги ѝзгори, ѝли да ги фѧрли прѡсто на поляна та) ѿ тщета нашего народа! ѿ невинная простота ѿнаго старца! вой-стинꙋ ако бы зналъ ѡный старецъ що са вреде-ли ѡнїѧ книги, не бы ги ни закопалъ, но невѣжество то що не чини! Такива антїки (древности) дрꙋги те народи съ велики ѝждивенїѧ ѝ трꙋдове ги трѧсатъ въ на ѝ темни те ѝ сокровенни те мѣста, а наши те ѣдиноплеменни ги закопꙋватъ, като непотребни. Тако говори ѝ списа-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

й, среднаго то̀. Като н. п. ἄνθρωπος чел
бѣкъ, ὁ ἄνθροπος человѣко. γυνὴ жена̀,
γυνὴ жена̀ та. παιδίον дѣтѐ, τὸ παιδίο
дѣтѐ то. Кой то два̀ члена мужескаго й сред
наго рода, безъ всякое премѣненіе прешай
й оу̂ насъ, съ това̀ токмо различіе щото
нихъ стоятъ членове те предъ имена та, а
насъ по имена та. Н. п. ὁ ἄνθροπος, вм
сто да речеме о человѣкъ, мы̀ говориме ч

тель ѐный, кой то е̂ открылъ й на свѣтъ изда
Іоанна Ексарха Болгарскаго: на стран. 17. „В
„сма древній списокъ сего перевода на дол
„бы остался погребеннымъ, вмѣстѣ (сир. вм
„пѣ) съ нашимъ Іоанномъ, въ большомъ
„личествѣ книгъ синодальной Московской б
„бліотеки (именуемой также патріаршею ри
„ницею), которую до селѣ ни одинъ изъ
„шихъ Библіографовъ не обозрѣлъ критич
„скимъ окомъ (исключая рукописей Греч
„скихъ), єстъ ли бы счастливый случай
„воскресилъ Іоанна и не исторгъ неоцѣнн
„ныхъ єго памятниковъ изъ рукъ забвен
„Съ услажденіемъ воспоминаю годъ и час
„(1813. Сентября 19.) въ которой открылъ
„сіе сокровище, собирая остатки нашей
„сторіи и языка для изданія Русскихъ дост
„памятностей, порученнаго мнѣ общесвом
„Исторіи и древностей Россійскихъ.

лобѣк о, й йзоста̀вѧме то̀кмо ѯ-атъ. τὸ παιδίον, вмѣсто да речеме то дѣтѐ, мы̀ гово̀риме дѣтѐ то. Й же̂нскій ро̀дъ не зна̀мъ какво̀ не е̂ сохранилъ йстыатъ Гре̂чески члѐнъ й, но вмѣсто не̂го оу̂потребляѧвамe та. Като н. п. ἡ γυνὴ, вмѣсто да речеме жена̀ й, мы̀ гово̀риме жена̀ та. Й то̀ не̂гли защо̀ то на̀ши те йменà женскаго ро̀да по во̀лшей ча̂сти о̂конча̀ватсе на а, като н. п. жена̀, вода̀, глава̀, ру̂ка̀, нога̀, й проч. За благогла̂сіе земàлъ е̂ члѐнъ та, жена̀ та, вода̀ та, глава̀ та, й проч. Но а̂ко не бы̀ было̀ та̀ко, какво̀ то а̂зъ мню, й мо̂же бы̀ти (кое̂ то е̂ й по̀ вѣроѧтно) да са о̂тъ свойатъ му̂ йсто̀чникъ, о̂тъ Славѐнски те мѣстоимѐніѧ, то̀й, та̀ѧ, то̀е, й со оу̂сѣчѐніемъ, та̀ то̀ то̀кмо же̂нск. й средн. род. н. п. та̀ѧ та̀ жена̀, жена̀ та. То̀е то̀ дѣтѐ дѣтѐ то. Но а̂ко бы̀ было̀ та̀ко, защо̀ й му̂жескій ро̀дъ дасе не речѐ то̀й человѣкъ, человѣкъ человѣкъ той. Но человѣко, йлй человѣкотъ, йлй человѣка, йлй человѣкатъ. Голѐмо е̂ бо̂истинну̂ недоу̂мѣніе за то̀ѧ члѐнъ Но а̂зъ за члѐнъ о, па̀ки та̀ко мы̀слимъ, да е̂ й то̀й о̂тъ това̀ йсто то нача̀ло, о̂тъ де̂то са й дру̂ги те два̀ та та й то. Та̀ко нѐ о̂тъ то̀й мѣстоим. но о̂тъ о̂нъ. Вмѣсто рецѝ человѣкъ о̂нъ, про̂сто то о̂быкновѐніе за крат-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА

кость ѝ за леснота̀ ѝзоставѝло ѐ бѹкваата н, ѝ говори человѣкъ о. (каквото що видиме ѝ въ дрѹги рѣчи да правѝ сокращѐнїе.) Бмѣсто прочее да речѐме человѣкъ ѻ҃нъ, жена̀ та̀ѧ, дѣтѐ тое, мы̀ сократѝкше говориме, человѣкъ о, жена̀та, дѣтѐ то̀. За то̀ѧ прочее члѐнъ мо̀же быти да ѐ та̀ко произышелъ (нѐка разсѹжда̀ка сѐкой) но чѹдно ѐ за атъ члѐнъ ѻ҃тъ де да ѐ па то̀й произышелъ, ѝ блезнѝлъ въ то̀лко оу҃потреблѐнїе. Ѧзъ за нѐго быхъ ѻ҃ставѝлъ да го ѐтимологѝсатъ (произведа̀тъ) нѐгови те оу҃потребѝтели, но понѐже го прїймамѐ въ настоѧ̀ща та грамма̀тїка като за пра̀вѝленъ, нѹжда ѐ да речѐме ѝ за нѐго нѣщо, ѝ да дадѐме своѐто ѝ за нѐго мнѣнїе. Ѧзъ мы̀слимъ защо̀ па то̀й да ѐ произышелъ ѻ҃тъ са̀ми те родѝтелни падѐжи Ѳлавѐнски. Защо̀то ѝ са̀мо то простолю̀дно произношѐнїе ми скидѣтелствѹва, коѐто говѝри человѣка, ѻ҃предѣлѐнно съ члѐномъ, бмѣсто ὁ ἄνθρωπος, а̀ человѣкъ ἄνθρωπος, безчлѐнно за неопредѣлѐнъ ра̀зѹмъ. Ѝ па̀ки ко̀лъ βῶς, ко̀ла ὁ βῶς. По̀пъ παππᾶς, по̀па ὁ παππᾶς. Та̀ко ѝ въ ѻ҃нїѧ сѹществѝтелни ѝмена̀ що се ѻ҃кончава̀тъ на ъ, ѝ на ѝ. Като н. п. ко̀нь ἵππος, ко̀ѧ ὁ ἵππος. Цѣ̀рь βασιλεὺς, ца̀рѧ ὁ βασιλεὺς. Ра̀ѝ παράδεισος, ра̀ѧ ὁ παράδεισος. Кра̀ѝ

ἄκρα, кра̀ѧ ἡ ἄκρα. (и) проч. Ѻ҃тъ предидѹщи те про̀чее примѣ̀ри, ко̀й не позна̀ва, защо̀ то̀й члѐнъ на а, ѝлѝ ѧ, ѐсть ѝстый родѝтелный Ѳлавѐнскїй падѐжъ, съ това̀ то̀кмо разлѝчїе, що то въ нѣкои ѝмена̀ ѻ҃ксїа та стоѝ на своѐто си мѣсто, като человѣкъ человѣка, члѐнъ члѐна, кра̀ѝ кра̀ѧ, за̀ть за̀тѧ (то ѐсть зѐтѧ) а̀ въ нѣкои про̀сто то произношѐнїе премѣстѹва ѧ̀, като во̀лъ вола̀, ко̀нь конѧ̀, ра̀ѝ раѧ̀, ца̀рь царѧ̀, ѝ проч. Кои то про̀сто то ѻ҃быкновѐнїе во̀ла, ко̀нѧ, ра̀ѧ, ца̀рѧ произно̀си. Ѻ҃тъ разлѝчни те про̀чее ѻ҃кончанїѧ Ѳлавѐнски те падѐжи мѹ̀жескаго ро̀да, происхо̀датъ ѝ разлѝчни два̀ члѐна а, ѝ ѧ. А̀ про̀сто то ѻ҃быкновѐнїе приложѝло ѐ при нѝхъ ѝ ѐдно̀ т, та са произышлѝ но̀ви члѐнове атъ ѝ ѧтъ, като человѣкъ человѣка человѣкатъ, конь ко̀нѧ ко̀нѧтъ. Каквото ѝ при о членъ по нѐкои мѣста̀ прила̀гатъ т, ѝ происхо̀ди помѣстный члѐнъ отъ (каквото се вѝди ѝ на стран. 43). Дока̀зѹвасе про̀чее ѝ҃вно, защо̀ ѝ то̀й члѐнъ а, (ѝ ѧ) ѝма своѐто нача̀ло ѻ҃тъ

(и) По то̀ѧ примѣ̀ръ ѐ стана̀ло ѝ, мо̀й ἰδικός μου, мо̀ѧ ὁ ἰδικός μου, тво̀й ἰδικός σου, тво̀ѧ ὁ ἰδικός σου. Та̀ко ѝ то̀й то̀ѧ, нѐ пра̀вилно но подража̀телно.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

истаго своегò йстóчника безъ нѝкакво сомнѣнїе. До тѹка се говóри тóкмо за ѐдинственно то числò, ѝ за йменѝтелныатъ падéжь начлéноке те, а̂ за мнóжественно то числò, ѝ за дрѹги те падéжи сéкой мóже да ви́ди на редáтъ мѹ, кóлко ѝ каквѝ прелѣнéнїа бы́батъ въ нѝхъ. Кóй ли бо бысе прóчее ѝпредѣлѝлъ ѝтъ бы́шепомѧнѹты те члéноке за прáвиленъ, тóй ѐ дóбръ ѝ прїѧтенъ. А̂ безъ члéноке те нѝщо не бы̀ бредéлъ Бóлгарскїй ѝзы́къ, кóй то съ тáѧ тóкмо дáрва се оу̂крашáва пóмного ѝтъ дрѹги те срóдни нéмѹ ѝзы́цы. Ѝ глéдаме го защò ѝма нéкое преимѹщество надъ нѝхъ съ тїѧ тóкмо лóши ѝлѝ добры̀ члéноке. А̂ кóлко бы бы́лъ недостáточенъ ѝ оу̂кóренъ ѧ̂ко не бы̀ ѝмáлъ тáѧ прекосхóдна дáрва. Тóва̀ добрò що го ѝма нáшїо Бóлгарски ѝзы́къ ѝтъ прирóда та, ѝлѝ ѝтъ бóнъ пóстъ прибнéсено ѝ прїѧто, ѐдинъ ѝтъ ны́нѣшни те списáтели ѝскаше да мѹ го ѝтѝме разбóинчески, ѝ да го ѝстáви като нéкой гóлъ человѣкъ, да се стыдѝ пóслѣ ѝтъ сéкого. Но тóй се ви́ди да не ѐ (каквò то ѝ що не ѐ) ѝскренно чáдо на-Бóлгарска та мáйка, защò то говóри тáко: „Ни ѐдинъ Славéнскїй нарóдъ ги оу̂„потребляѧ́ва, сир. ни Рóсси, ни Сéрби, ни Лéхи, ни Чéхи, ѝ проч. Защо бы ги пакъ

„Бóлгари оу̂потребляѧ́ли, когѝ ѝзы́къ не оу̂„крашáватъ но пáче пóгрозенъ стрѹ̂ватъ, за „тò а̂зъ ги за непотрéбни сѹдѝхъ. Óвáче „тобà всѐ когà добїеме Бóлгарска граммáтї„ка ще да се ѝспрáви ѝ ѝзы́къ оу̂красѝ. А̂ „когà ли ще бѹ̂де не знáмъ, но брéме трéба „да покáже, ѝмáли Болгáрїа достóйныхъ сы„нóвъ ѝ родолю̂вцевъ.“ Но а̂зъ пы́тамъ таковáго, да ли покáже съ пóоснователни доказáтелства каквò ли неѹ̂крашéнїе ѝ каквà грозотà произвóдатъ тїѧ нéгобы чáстицы въ Бóлгарскїатъ ѝзы́къ; защò ѐдинъ Бóлгаринъ не мóже лéсно да познáе тóѧ недостáтокъ (каквò то се говóри, защò сéкой лéсно познáва чѹ̂жды те недостáтки, а̂ свой те ѝлѝ ѝтнѝдъ ѝлѝ съ голéма мѹ̂чностъ) ви́ди се защò въ нéгоки те оу̂ши да произвóдатъ грозотà, понéже (по прáвда) нѣ ѐ ссáлъ (цыцáлъ) маекò ѝтъ тáѧ мáйка, но ѝтъ дрѹ̂га. А̂ въ Бóлгарски те оу̂стà ѝ оу̂ши слáдко ѐ тобà маекò, съ коéто ѝзъ младéнства са се воспитáли, като мáйчино (споредъ ѐбща та послóвица „слáдко като мáйчино то млéко“). Ѝ а̂ко бы показáла Болгáрїа та достóйны сы́ноке, да сочѝнатъ граммáтїка на свóйатъ прирóдный ѝзы́къ, такѝва ли сы́ноке трéбѹва да покáже; кóйто нѐ да ѝблечáтъ ѝ оу̂крáсатъ съ пóдо-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

бры ôдѣжди и оу҆тварі майка си, но да и соблечатъ и тіа грозны те (що ги той нарича) и да а҆ ôставатъ со всѣмъ гола; мене ми се чини, зацò такôвъ достôинъ (или пôдобре да речемъ недостôинъ) сынъ Бôлгарски не ще се помѣни скоро. И азъ быхъ молилъ таковаго попечителя за Бôлгарскіатъ ꙗзыкъ, да совѣтуба пôдобре свои те соотечественницы да не бы се некои ꙗзлагалъ да ꙗзостави нѣщо ôтъ тѣхныатъ ꙗзыкъ, неже ли да совѣтуба наши те да ôставатъ това що го ꙗматъ, зацò то ꙗмъ не обѣщава да ꙗмъ даде, това що го нематъ. Бъ тôя подлôгъ бесмà прилично мôже да се прикачи таковôму Ѣсопова басна, въ коя то се представаꙗва ôнаꙗ лисица, що то ôтъ некои случай ꙗзгуби си ôпашката, и совѣтовала и други те лисицы да си ôтсечатъ ôпашки те, зацò ꙗмъ са сѹетна тягота на живôтатъ. Но мы ꙗскренни чада Бôлгарски никогда да не дерзнеме да послушаме тôя зли совѣтъ, и да ôбнажиме и ôвезобразиме красота та на нашіа Бôлгарски ꙗзыкъ, който се оукрашава като съ некоя драгоцѣнна оу҆тварь съ чеиновете, и да возстанеме (каквôто се ниже) ꙗко ôтдоенное на матерь своꙗ. Ôтъ вышезложены те доказателства и примѣри, секои би ꙗвно зацò несогласіе то между Бôлгаре те господственно состоитсꙗ съ чеиновете и въ глаголы те, и въ различни те произношеніа и окончаніа на-рѣчи те. Но като се произвере и ôпредѣли ѥдинъ ôбщи членъ, и ѥдно ôбщо начертаніе на-глаголи те, други те мали несогласіа скоро ще да пріиматъ согласіе и исправеніе. А кôй ли членъ ще се ôпредѣли за пишемыатъ ꙗзыкъ, това ôстава на разсѹжденіе то и испытаніе то на наши те оучени. Но азъ и за това нѣщо давамъ свое то мнѣніе. Добрò бы было въ ꙗменителныатъ падежъ да оупотреби ме о-то, но нераздѣлно ôтъ ꙗме то (каквôто що ги ѥ оупотребилъ и полагалъ Христаньъ Павловичъ въ своꙗ та аріѳметіка) да не произвôди смѹщеніе. Н. п. человѣкъ безчленно, человѣко съ членомъ, тако въ сички те ꙗмена що се ôканчаватъ на дебело ъ, а ôніа що се ôканчаватъ на танко ь, ако мѹ се чѹе гласò въ произношеніе то, като конь, оучитель, зѣть, камень, ôни и когато се произносатъ сосъ членатъ паки требуба да ꙗмсе не ꙗзоставаꙗ ь-атъ, но требуба да се написуба, за да се чѹе произношеніе то мѹ, като н. п. конь безъ членъ, коньо съ членъ Тако и каменьо, оучительо, деньо, зѣтьо, и проч. а царь, и други що ôканчаватъ на рь, требуба да го ôтлагатъ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

когáто сª сосъ члéнатъ. Н. п. цáрь цáро, â нè цáрьо, тако ѝ монастырь монастыро, пáстыро, â не пáстырьо, ѝ проч. Защò се такà ѝ произнóсатъ. (ї) Тáко ѝ бъ ôнїѧ сꙋществѝтелни ѝменà щосе ôкончáватъ на ѝ, рáй рáйо, крáй крáйо, слꙋчáй слꙋчáйо, ѝ проч. ѝ бъ прилагáтелни те ѝменà, понéже ôнѝ всегдà се ôкончáватъ на две ѝй, ѝлѝ ый, бъ нѝхъ трéбꙋка да се ѝсфѫрѧ послѣдно то ѝ всегдà, ѝ на нéгобо мѣсто да се полáга о-то н. п. свѧ-

(ї) Назначѝ защò нéкои ѐдинослóжни ѝменà, когáто се произнóсатъ съ члéнатъ, снéматъ ôксїáта ôтъ пéрвыатъ слóгъ, ѝ твáратъ ѫ на втóрыатъ кóй то се произвóди ôтъ члéнатъ, като н. п. стрáхъ страхò, свéтъ светò, прáхъ прахò, градъ градо, грѣхъ грѣхò, оꙋмъ оꙋмò, ѝ дрꙋ́ги такѝва. Кой то ѝ сосъ атъ члéнъ, пáки това ѝсто то стрáдатъ, н. п. страхѫ́тъ, светѫ́тъ, прахѫ́тъ, градѫ́тъ, оꙋмѫ́тъ, вѫлкѫ́тъ. Тáко ѝ сосъ члéнъ а. страхѫ̀, светѫ̀, прахѫ̀, родà (то ѐсть родѫ̀, каквéто що стоѝ оꙋ Сапꙋнóвото ѐвáнгелїе „книгà тà народà Ѝсвса Хрїстà“) ѝ за ради тáѧ ôксїа що не стоѝ на мѣстò то си стрáда ѝ члéно на ѫ̀тъ, ѝ ѫ̀, но не знамъ защò тáко бывà, нéка мысли всѧ́къ. Но нéгаи защò нéкои ôтъ нѝхъ въ Славéнскїѝ родит. падéжъ снéматъ ôксїáта на кончáемыатъ слóвъ, като н. п. грѣхъ грѣхà, â нè грѣхà, оꙋмъ оꙋмà, ѝ дрꙋ́ги.

тѣ́ко, крóткїо, высóкїо, ѝ проч. â нè свѧтыйо, крóткїйо, высóкїйо. Защò когáто се напѝше ѝме то цѣ́ло каквó то щоси стоѝ въ Славéнско то, тò тогáва си ѝмà совершéнъ ѐстéствѣнъ члéнъ въ сѣ́бе (защò то сѝчки те прилагáтелни ѝменà въ Славéнскїатъ ѝзы́къ когà стоѧ́тъ безъ оꙋстѣчѣ́нїемъ въ слóбо то, ѝматъ непремѣ́нно тáѧ ѝста та сѝла, що ѫ̀ ѝматъ Грéчески те прилагáтелни съ члéнатъ зáедно, â когáто сª оꙋстѣ́чени тогáва держáтъ мѣ́сто за безчлéнни Грéчески. Като н. п. свѧтыйѝ ὁ ἅγιος, свѧ́тъ ἅγιος. Блажéнный ὁ μακάριος, блажéнъ μακάριος. Каквó то що скидѣтелствꙋватъ ѝ слѣдꙋющѝ те примѣ́ри. μακάριος ἀνὴρ, οὗ нáсъ стоѝ блажéнъ мꙋ́жъ, â нè блажéнный мꙋ́жъ. ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος σαβαώθ. (Унаго свѧтъ, свѧтъ, свѧтъ, â нè свѧтый, свѧтый, ѝ проч.) ѝ коѧ̀ нꙋ́жда да се притꙋ́ра ѐще ѐдѝнъ члéнъ, ѝлѝ за да стáне ѐдѝнъ Бóлгарски, â дрꙋ́ги Славéнски; тáко за ѝменѝтелныатъ падéжъ на-сꙋществѝтелни те ѝ прилагáтелныте ѝменà мꙋ́жескаго рóда. ѝ за родѝтелныатъ ѝ дáтелныатъ (к) трéбꙋка да знáеме,

(к) На нéкои мѣстà âко бы́хме оꙋпотреблавáли чѝстыатъ Славéнски дáтеленъ падéжъ, мнóго бы было слáдостно ѝ прїáтно дѣ́ло, като н. п. въ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

защо̀ ѻ҆нѝ несѐ различáватъ съ дрꙋ́го нѝщо ѻ҆тъ и҆мени́телныатъ и҆ ѻ҆тъ бини́телныатъ то́кмо съ частѝца та на (ко́ѧто въ то́ѧ слꙋ́чай не ѐ предло́гъ, но почтѝ слꙋ́жи роди́теленъ и҆ да́теленъ, като що сѧ оу҆ Грѣ́цы те τȣ̃, и҆ τῷ) н. п. въ нарица́телни те сꙋщество́телни и҆мена̀ и҆менит. градъ-градо̀. родит. и҆ дат. на градо̀. Та́ко и҆ въ дрꙋ́ги те на-ко́ньо, на-ца́ро, на ра́йо, и҆ проч. И҆ въ прилага́телни те кога̀ самостоѧ́телно се пола́гатъ въ сло́во то

собственни те и҆мена̀ кога̀ самѝ стоѧ́тъ, и҆лѝ се сопрѧга́ватъ съ нарица́телни те, и҆ въ дрꙋ́ги слꙋ́чаи. Преда́доха го Лꙋ́кꙋргꙋ, (вм. на Лꙋ́кꙋрга) да го пока́же какво̀ то то́й зна́е. Преда́де го царю̀ Іоа́ннꙋ. Преда́дего мѣ́стномꙋ кнѧ́зю. Сла́ва бо́гꙋ. Мо́леше се Бо́гꙋ. Кога̀ то ходѝ да се покло́ни живоно́сномꙋ Гро́бꙋ Госпо́дню. Бо́гъ ѐ сотвори́лъ человѣ́ка по ѻ҆́бразꙋ своемꙋ̀ и҆ по подо́бію. И҆ въ писма́та. Ѿда́тисѧ кѝръ Іоа́ннꙋ. Да вручи́тсѧ кѝръ Дими́трію. Благоро́дномꙋ и҆ почте́нномꙋ. Высокопреосвѧще́ннѣйшемꙋ: и҆ дрꙋ́ги таки́ка ті́тли. Не ѐ и҆зли́шно да назна́чиме защо́ про́стыо и҆́зыкъ ѐ сохрани́лъ и҆ твори́телни паде́жи, като, ѻ҆стани̇̀ съ Бо́гомъ. Да ѐ съ Бо́гомъ. Съ Бо́гомъ и҆ со здра́віе. Ро́домъ ѐ Грѣ́къ. Бо́лгаринъ ро́домъ. Не́гли и҆ въ дрꙋ́ги не́кои. Но и҆ роди́теленъ чи́стъ да се оу҆потребла́ва не́каде добро̀ бы было̀!

и҆лѝ и҆ со сꙋщество́телни те се сопрѧга́ватъ, н. п. на Бо́лгарскїо, на Ѳлаве́нскїо, на высо́кїо, на ни́скїо. И҆лѝ на Бо́лгарскїо наро́дъ, на Ѳлаве́нскїо и҆́зыкъ, на высо́кїо до́мъ, на ни́скїо ѻ҆́дръ, и҆ проч. Но какво̀ бы благода́ть и҆ сла́дость и҆ма́ло, а҆ко бы́хме полага́ли и҆́стыатъ Ѳлаве́нски роди́теленъ паде́жь безъ ни́какво прелѣне́нїе, кога́то сꙋщески́телно то и҆́ме, а҆ наипа́че со́бственно то сопрѧже́но съ прилага́телно то, се́кои мо́же да би́ди ѻ҆тъ слѣ́дꙋющи те примѣ́ри. Памѧть та̀ на-свѧта́го Григо́рїа, вм. на-свѧтѝ Григо́рїа. Про́повѣди те на-свѧта́го Іоа́нна Златоꙋ́стаго, вм. на-свѧтѝ Іоа́ннъ Златоꙋ́стъ. Повелѣ́нїе то на высо́каго и҆ держа́внѣйшаго на́шего царѧ̀, вм. на-высо́кїо ца́рь. Ѳладость та̀ на-Ѳлаве́нскаго и҆́зыка. Крѣ́пость та̀, и҆лѝ и҆́кость та̀ на-Бо́лгарскаго наро́да. И҆скꙋ́ство то на-Россі́йскаго во́инства, и҆ въ дрꙋ́ги таки́ка слꙋ́чаи. (Ино́го бы было̀ добро̀ а҆ко бы́хме после̑дова́ли то́ѧ примѣ́ръ). А҆ като са слѣ́дꙋющи те, покро́во на-высо́кїо до́мъ. Нозѐ́те на-ни́скїо ѻ҆́дръ, и҆ проч. Така̀ да се произно́сатъ по́добро бы было̀, не́же ли покро́во на-высо́каго до́ма, крака́та на ни́скаго ѻ҆дра̀, и҆ проч.

За и҆мени́телныатъ, роди́телныатъ, и҆ да́телныатъ паде́жи доказа́се ѻ҆тъ ча́сти какво̀

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

мо́жатъ дасе начерта́батъ. Но да речеме и̂ за бини́телныатъ ма́ло не́що. Бини́теленъ какво́то се показу́ва о̂тъ простолю́дно то произноше́ніе не́маме разли́ченъ о̂тъ и̂мени́телныатъ. Но то́й е̂ и̂стый и̂ роди́теленъ, и̂ да́теленъ, и̂ бини́теленъ, и̂ твори́теленъ, и̂ сказа́теленъ, каквото се би́ди о̂тъ слѣ́дующи те примѣ́ри.

Дойдѐ е̂ди́нъ стра́ненъ человѣ́къ.	и̂мен.	безчле́н. за пред. разу́мъ.
Оу̂мре́ло дсгѐ на-е̂ди́нъ человѣ́къ.	родит.	
Да́дохме ми́лостыня на е̂ди́нъ человѣ́къ.	дателн.	
Оу̂би́ли вчера на поле́то е̂ди́нъ человѣ́къ.	винит.	
Стави́хсе на пѫ́татъ съ е̂ди́нъ человѣ́къ. .	творит.	
Разгова́рамесе за е̂ди́нъ стра́н. человѣ́къ.	сказат.	

Дойде́ си вчера о̂тъ пѫ́тъ человѣ́ко. . . .	и̂мен.	съ члѣн. за опре́дѣлен. разу́мъ.
Кѫ́ща та на-человѣ́ко.	родит.	
Да́доха ми́лостыня на человѣ́ко.	дателн.	
Вчера дове́доха человѣ́ко.	винит.	
Разговара́хме се доко́лно сосъ человѣ́ко. .	сказат.	
Прика́зуваме за человѣ́ко.	творит.	

(Та́ко и̂ а̂ко бы сосъ дру́ги не́кой члѣ́нъ быдѝ.) и̂ мо́же да се проу̂мѣ́ва къ сло́бо то то́кмо о̂тъ ра́зу̂матъ. Като н. п. оу̂би́ли вчера на поле́то е̂ди́нъ стра́ненъ человѣ́къ, ἐφόνευσαν χθὲς εἰς τὸν κάμπον ἕνα ξένον ἄνθρωπον. Но тоба му́чно мо́же да проу̂мѣ́е е̂ди́нъ нобопача́ленъ оу̂ченикъ, защо́то доклѐ не проу̂мѣ́е кои́ са глаго́ли преходи́телни кои́ ни́, не ще́ да мо́же о̂тню́дъ да впечати́

понѧ́тіе то на-и̂мени́телныа и̂ на-бини́телныа паде́жь. Поне́же това́, дойдѐ е̂ди́нъ человѣ́къ, и̂ оу̂би́ха е̂ди́нъ человѣ́къ, то́кмо о̂тъ два́ та предиду́щи глаго́ли, дойде́ и̂ оу̂би́ха мо́же да се различа́ва бини́телныо о̂тъ и̂мени́телныатъ. Но ко́лко е̂ му́чно доклѐ да дока́же не́кой дѣ́йствіе то на-преходи́телни те глаго́ли на е̂дно̂ малолѣ́тно дѣтѐ, на кое́то му́чно мо́же да се дока́же и̂ що е̂ глаго́лъ. И̂ а̂ко бы и̂мѧ́ли паде́жи те разли́чни о̂конча́нїѧ като Гречески те ἄνθρωπος, ἀνθρώπȣ, ἀνθρώπῳ, ἄνθρωπον, ἄνθρωπε. Ѝ̂ли поне̂ като Славе́нски те, человѣ́къ, человѣ́ка, человѣ́ку, человѣ́ка, человѣ́че, человѣ́комъ, человѣ́цѣ. Они́ бы са́ми возбу́ждали внима́ніе то на-любопы́тныа ду́хъ человѣ́чески, и̂ли са́ми со се́бе бы доказу́ва́ли, и̂ быка́ли като сосъ не́кой гласъ, человѣ́къ (а̂́зъ са́мъ и̂менит.) человѣ́ка (а̂́зъ родител. защо̂то се о̂конча́вамъ не на ъ но на а.) человѣ́ку (а̂́зъ да́теленъ, защо̂ и̂ма́мъ на кра́ватъ у) человѣ́ка (а̂́зъ бини́теленъ, а̂ко и̂ да самъ подо́бенъ съ роди́теныатъ) человѣ́че (а̂́зъ зва́теленъ, защо̂ кто се промѣ́нѧва на че) человѣ́комъ (а̂́зъ твори́теленъ) человѣ́цѣ (а̂́зъ сказа́теленъ). И̂ о̂тъ тіа разли́чни о̂конча́нїѧ не о̂пру́ти́телно се нау́чва дѣтѐ то, не то́кмо на разли́чни те паде́-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

жи, но ѝ на различно то знаменова́нїе на-ра́зꙋматъ. Ны прочее въ неопредѣле́нныатъ ра́зꙋмъ, си́рѣчь кога́то се произно́сатъ ѝмена́та безчле́нно, поне́же не́мамe различни ѡ́конча́нїѧ въ паде́жи те, не́ма ни що̀ да чи́ниме тога́ва, ѝ тре́бꙋва да подклона́ваме. своѧ́та бы́ѧ ѝ небо́лею по́дъ неизбѣ́жна та нꙋ́жда. Но кога́тосе произно́сатъ съ чле́новете за ѡ́предѣле́нъ ра́зꙋмъ, защо̀ баре́мъ тога́ва да не ѡ́блегчи́ме (ѡ́бле́сниме) знаменова́нїе то на-ра́зꙋматъ въ сло́бо то; като н. п. въ слѣ́дꙋющїй примѣ́ръ, съ ѐди́нъ ѝлѝ съ дрꙋ́гїатъ чле́нъ. Какво̀ се ѝменꙋ́ва това̀ жи́во́тно попыта̀, стра́жатъ, ѝлѝ попыта̀ стра́жо. Кои́то стра́жатъ ѝ стра́жо въ то́й слꙋ́чай несѐ позна́ватъ ѝмени́телни ли са ѝлѝ бини́телни, защо̀ мо́жатъ да содержа́ватъ ѝ два́ та ра́зꙋмы, би́ждь ѡ́тъ Гре́ческо то. Πῶς ὀνομάζεται τοῦτο τὸ ζῶον; ἠρώτησεν ὁ φύλαξ. Ѝменит. Ко́ито не ѐ, а̀ ѝ́стинный ра́зꙋмъ ѐ слѣ́дꙋющїй. Πῶς ὀνομάζεται τοῦτο τὸ ἐράσμιον ζῶον; ἠρώτησε τὸν φύλακα. Ѝ поне́же благобре́менно ни се представа́ватъ трѝ чле́новe различни въ мꙋ́жескїатъ ро́дъ въ ѐди́нственно то число̀, а̀ ѝ трѝ те ра́вно ѹ̂потреби́телни въ Болгари́а та, ме́не ми се чи́ни да ѐ добро̀ да се располо́жатъ тїѧ трѝ те чле́новe, ка-

то що са̀ ра́вно ѹ̂потреби́телни въ трѝ различны паде́жи, ѝ да се ѹ̂потребла́ватъ въ пи́шемыатъ ѝ̂зы́къ, кои́то бе́зъ всѧ́каго сомнѣ́нїѧ ще ни слꙋ́жатъ за по́големо ѝзясне́нїе въ ра́зꙋматъ, ѝ защо̀ да се некоспо́лꙋзꙋваме ѡ́тъ ни́хъ; ѝ всѣ́комꙋ ще да бꙋ́де ѹ̂го́дно, защо̀ то се неꙋничтожа́ва на-ни́кого помѣ́стныо чле́нъ, но съ това̀ то́кмо различїе, защо̀ ѐди́нъ ще се ѹ̂потребла́ва въ ѝмени́телныатъ паде́жъ, а̀ дрꙋ́гъ въ бини́телныатъ, а̀ тре́тїй въ роди́телныатъ. Ѝ ко́лко то за настоѧ́ща та Грамма́тїка, а̀зъ, какво́ то що ви́ди се́кои, ѹ̂потреби́хъ въ ѝмени́телныатъ о, като на́й прийскренъ ѝ пра́виленъ, ѝ ѡ́тъ ѝмени́теленъ паде́жъ ѡ́тъ мѣ́стоиме́нїе то ѡ̂́нъ (ѝлѝ ѡ́тъ Гре́чес. ὁ) произышелъ, какво̀ то що се доказа̀ простра́нно ѝ бѣ́рно на стран. 43. а̀ а, ѝ атъ, като що са̀ ѡ́тъ ко́свенны те паде́жи Славе́нски произышлѝ, а, ѹ̂потреби́хъ въ роди́телныатъ, ѝ̂коже прили́чно ѐсть, а̀ атъ въ бини́телныатъ ѝ въ да́телныатъ. Ѝ като земахъ тїѧ трѝ различны чле́на, кога̀ тре́бꙋва да пребеде́мъ слѣ́дꙋющее ѡ́тъ Гре́чески на Бо́лгарски, πῶς ὀνομάζεται τοῦτο τὸ ἐράσμιον ζῶον; ἠρώτησεν τὸν φύλακα. Така̀ го пребо́димъ. Какво̀ се ѝменꙋ́ва това̀ люке́зно жи́во́тно; попыта̀ стра́жатъ. Какво̀

Наукова бібліотека ОНУ ім. І. Мечникова

то ѝ що го ѝмамъ превéдено во взлимноу-
чи́телны те (алмилодїдактїчески те) та́блицы.
ѝ слѣдующее, такà. Πῶς ὀνομάζεται τοῦτο
τὸ ἐράσμιον ζῶον; ἠρώτησεν ὁ φύλαξ. Как-
кò се ѝменýва товà любéзно живóтно; попы-
тà стра́жо. ѝ проч. ѝ та́ко въ мýжескаго ро́-
да ѝменà сосъ о-то ôтличáвамъ ѝмени́тел-
ныатъ падéжь ôтъ дрýги те, а сосъ а, роди́-
телныатъ (л) ôтъ да́телныатъ ~~ѝ ôтъ~~ бини́-

(+) вин. некоганѣ, а сосъ атъ

(л) Понéже на дрýго мѣсто (то ѐсть въ пéрво то
примѣча́ніе, ѝ зри́ та́мъ) рéкохъ, защò роди́тел-
ныо падéжь въ бездýшны те вéщи ра́венъ ѐ съ
да́телныатъ, а тóкмо во ôдушевле́нны те ôнча́-
васе на а. Въ таки́ва слýчаи, за да се разли-
ча́ва роди́телныо ôтъ да́телныатъ, а нéкоганѣ
ѝ ôтъ бини́телныатъ, кога́то стои съ предлогъ
на, оу̂потреби́хъ го сéкаде съ черти́ца (пра́чица)
междý частица та на, ѝ междý ѝме то. Като
н. п. ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ οὐρανοῦ, ὅπου ἀνατέλ-
λει ὁ ἥλιος, ὀνομάζεται ἀνατολή. Она́ страна
на-небó то, дéто ѝзгрева сóлнце тó, ѝменýва
се востóкъ. Товà когáсе рéче ѝ такà по Грéче-
ски, ἐκεῖνο τὸ μέρος εἰς τὸν οὐρανὸν, ὅπου
ἀνατέλλει, ѝ проч. оу̂ нáсъ пáки ѝсто тáко се
превóди, она́ страна на небó то, ѝ проч. ѝ пéр-
во то ѝ втóро то, на небó то, не мóже прóчее да се
разýмѣе, кóе ѐ тоу̂ оу̂рановъ, кóе εἰς τὸν οὐρανὸν.
За товà оу̂потреби́хъ та́ѧ черти́ца сéкаде да се

телныатъ (+) ôтъ дрýги те. Въ мýжескїатъ прó-
чее рóдъ не ôста́ва ни ѐди́нъ падéжъ да сов-
па́да съ дрýги, ѝ да се не распозна́ва, защò
ѝменит. ѝма́ члéнъ о. родит. междý части́-
ца та на, черти́ца. Да́телныо ѝма на, бéзъ
чертà. Бинит. са́мо атъ, а на нéма, по коé-
то се различáва ôтъ да́телныатъ. Зва́телн.
всегдà ѐ различенъ. Та́ко ѝ въ множеств.
числò. Ѝмени́телныо се различáва сосъ прако-
писа́нїе то, защóто се всегдà пи́ше съ и. а
бинит, (дéкато ôба́че се прїи́ма ы) сосъ ы.
родит. съ черти́ца та. Дател. съ на. Звателн.
ôтъ ра́зýматъ. ѝ въ дрýги те два́ та рóда,
(като оу̂потреби́хъ черти́ца та въ родит.)
ôста́ва тóкмо бинит. и звател. да се различа-
ва́тъ по ра́зýмý ôтъ ѝменит. (м). Товà ѐ

познáва роди́телныо падéжь да не произвóди
сомнѣ́ніе въ ра́зýматъ. Но ви́ждь ѝ дрýгъ ѐ-
ди́нъ родит. падéжь въ к. Анастáсово то цвѣто-
обра́ніе. На стран. ѧі. рéдъ 10. „Два́ма та тѣ́й-
зи бра́тьѧ принéсли Бóгý жéртва, си́рѣчь, Ка́инъ
ѿ плодовéти на земла́та“ то ѐсть ἀπὸ τοῦ καρποῦ τῆς γῆς. Товà ѐ могло́ ды се преведè
ѝ та́ко, ôтъ земни́те плóдове, за да ôтбѣ́гне-
ме ôтъ тóѧ родит. падéжь.

(м) Члéнове те ѝли са ôтъ дрýги нéкой ѝзы́къ по
подражáнію прїѧ́ти, ѝли ôтъ ѝсти те Славéнски

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

прочее моé то мнѣнїе за сички те преизложни, но мнѣнїе токмо, а нѐ непрелóжно ôпредѣлéнїе, (защóто дрýги мóже да разсýждáва пóдовре бéщи те, и мóже да излóжи и пóдобро мнѣнїе.) а когáто и дрýги излóжатъ свои те мнѣнїя, и покáжесе дрýго пóдобро и пó ôснобáтелно, готóвъ самъ и áзъ да подклóнимъ шíя та си пóдъ прáвда та (но нѐ подъ самомнѣнїе то) и да послѣдýбамъ пóдобро то и пóправо то. (н)

мѣстоимéнїя претворéни (каквó то що изложúхъ въ предварúкшемъ пространно своé то ôтóмъ мнѣнїе), каквò выли̇ да были̇, по настоящемъ прíяли са въ ізыкатъ такóва ѐстествò да са члéнове, непремѣнно като що са на Грéцы те нихни те, а не мѣстоимéнїя. За то и мы трéбýва да ги имаме и оýпотреблáваме като за члéнове, а нѐ ни за мѣстоимéнїя, ни за частúцы.

(н) Отъ ôсмь тѐ чáсти слóва що ти има мáйка та Славéнскій ізыкъ, на Бóлгарскіатъ не достаéтъ ѐдúна, сир. причáстіе то, защóто го нéма. (и зри ôтóмъ въ 27. примѣч.) а вмѣсто нéго имá дрýга ѐднà, члéнатъ, що то áзъ нéма Славéнскій и быватъ пáки осмь чáсти слóва и въ Бóлгарскіатъ. Христáки Пáвлокичъ, притворúлъ ѐ причáстіе въ Бóлгарскіатъ ізыкъ, нѐ оýпотребúтелно, но за нѐжда измышлено по подражáнію на Славéнски те причáстія, каквó то що се вúди ізъ

Чáсть пространна за правописáнїе то, и раздѣлéнїе на-писменàта, и дрýго що се ôбыкновéнно оýпотреблáватъ въ сѐкоя граммáтїка като н. п. изъснѐнїя на-сѐкоя чáсть слóва, раздѣлéнїя, подраздѣлéнїя, парагрáфы, пéрво, втóро, трéто, и проч. (Кóито са пó много дóлжность на-оýчúтели те, нѐжели на-

---

но въ Арѝтмéтика та мъ, надписáнїе то тáко „кóй-„то и на свѣтъ сегà пéрво изда́ва áзъ, пóмощь „земáв ôт любоýчéнны те ѐдинорóдны, и на „стран. 4. рéдъ 4. „начнав ôт дéсна та стра-„нà и дáв сѐкомъ чúнъ по трѝ цúфры„ и на „стран. 57. рéдъ 2. имáющи ѐднáквы знамена-„тели“ и на стран. 111. рéдъ 3. тýрúв ôновà „числò на вѣрх а“ и пóдолъ рéдъ 9. и скачáя „ôт вѣрх на вѣрх„ и на стран. 112. рéдъ 21. „притýрúв и недѣли те„ и на стран. 113 рéдъ „8. „пóсле изваднúв из Ѝвл.“ и дрýги мнóги такúва примѣ́ри мóже сѐкой да вúди въ нéя. Но áзъ не можéхъ да се согласимъ да полóжимъ чáсть слóва въ ізыкатъ, коя то нитò въ простолюдно то произношéнїе се оýпотреблáва на сегáшно то врéме, нитò дрýгъ нѐкой списáтель áзъ ѐ оýпотребúлъ. Причáстіе то да имаме въ ізыкатъ, áко нѐ въ глаголемыатъ, понѐ въ пúшемыатъ, сѐкой знáе колко ѐ добрò и потрéбно. Но áко послѣдýватъ и дрýги нѐкои пóвышши ôтъ мéне тóя Христáкіевъ примѣ́ръ, и привнесáтъ товà подражáтелно и притвóрено причáстіе въ свои те списáнїя и въ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. МЕЧНИКОВА

граммáтїка та) не ѝзложи́хъ за двѐ причи́ны: пе́рво, защо́то настоѧ́щее моѐ состоѧ́нїе не допꙋща́ва ми да се прости́рамъ по́много, а̂ кто́ро, защо́то взаимноꙋчи́телно то оу̂чє́нїе преди́де пре́дъ граммáтїка та, и̂ разꙋмѣ́васе защо̀ та́мо полꙋча́ватъ новоначáлни те добо́лно понѧ́тїе за писменà та, и̂ за раздѣле́нїе то

граммáтіки те (каквò то що сочинѧ́ва совре́менно и̂ слове́сный кѵ́ръ А̂настáсъ Стоѧ́новичъ ѐднà граммáтіка да и̂здадѐ скоро на Бо́лгарскіатъ и̂зы́къ) мо́же по вре́мени да се о̂предѣли̇̀ и̂ прило́жи и̂ та́ѧ ча́сть граммáтіческа въ граммáтіки те, и̂ да о̂ста́не за послѣдоро́бдны те. Ко́лко то за причáстїѧ та що произхо́датъ о̂тъ чи́сти Славе́нски глаго́ли, каквото и̂ ни́хъ що є оу̂потреблѧва́лъ Христа́ки въ А̂рідмáтїка та си, като о̂кончава́щъ-ща, начина́щъ, стоѧ́щъ, ска́чщъ, и̂ на ѧ, полагáѧ, собирáѧ, претворѧ́ѧ, и̂ дре́ги таки́ва, добро̀ є̆ да ги оу̂потреблѧ́вамъ. И̂ а̂зъ о̂бавлѧ́вамъ защо̀, мака́ръ и̂ да не положи́хъ та́ѧ ча́сть въ граммáтїка та си, ще да ги оу̂потреблѧ́вамъ секаде, де́като є̆ нѫ́жда не́гли бы, и̂ дре́ги не́кои подражáли на́шіатъ сосъ Христа́ки примѣ́ръ, и̂ вове́ло бы се по вре́ме и̂ причáстїе то пра́вилно въ пи́шемыатъ и̂зы́къ, не́гли и̂ въ глаго́лемыатъ, за да и̂збѣ́гнеме о̂тъ непріѧ́тностьтà, и̂ о̂тъ многообикалѧ́телно то писꙋ́анѣ и̂ говоре́нѣ.

и̂мъ, и̂ за просо́дїа та (гласоꙋдаре́нїе то), и̂ за дрꙋ́ги потре́бни що се касѧ́тъ до та́ѧ ча́сть граммáтїческа. А̂ при то́мъ и̂ правописа́нїе-то на-Бо́лгарскїа и̂зы́къ ви́дисе да є̆ бесмà кра́тко и̂ ма́ло, що то мо́жатъ новоначáлните почтѝ съ ѐдно̀ то́кмо о̂быкнове́нїе и̂ оу̂потребла́нїе на-склоне́нїѧ та, да наꙋ́чатъ да правопи́шатъ. За то и̂ и̂зложи́хъ то́кмо коре́нны те рѣ́чи що се пи́шатъ съ ы, и̂ дрꙋ́ги по́нꙋждни пра́вилца. За и̂́сты те двѐ причи́ны о̂стави́хъ и̂ сочине́нїе то (коне́чна та ча́сть граммáтїческа, Оу̂нтаѕїсъ) поне́же настоѧ́ща та граммáтїка не о̂бѣща́ва совершє́нна граммáтїка, но то́кмо ѐдинъ о̂́пытъ на Бо́лгарска та граммáтїка. А̂ а̂ко прїи́ме до́бръ оу̂спѣ́хъ, мо́же вто́ри пꙋ́ть и̂ да се допо́лни и̂ попра́ви. Граммáтїчески те рѣ́чи о̂стави́хъ каквото що са въ Славе́нски те граммáтїки бе́зъ да ги пребо́димъ и̂ толкꙋ́вамъ на про́сто (каквото що мы́слѧтъ не́кои), за мно́ги благосло́вны причи́ны. Защо̀, каквò, и̂лѝ за коѧ̀ причи́на да проме́нимъ паде́жъ, и̂лѝ склоне́нїе, и̂лѝ нарѣ́чїе, и̂лѝ мѣстоиме́нїе; и̂ проч.

Въ про́чемъ а̂зъ и̂махъ неизбѣ́жна до́лжность да се потрꙋ́димъ по козмо́жности моѐй да и̂зло́жимъ настоѧ́щи те граммáтїчески

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

правила, собравъ отъ различны нобы и бетхи Славенски граммаѳіки, за да можатъ наши те єдинопленнни да разумѣатъ перво на свойатъ природный изыкъ що є граммаѳіка, и дасе опознаатъ и содружатъ съ музы те, каквото що правятъ сички те народи на сегашно то времe. А потомъ да поступуватъ во изученіе и на-чужди изыцы, кой то тогава лесно се научуватъ, кога то разпознае некой перво на свойатъ изыкъ правила та, сир. оновà художество, съ кое то се лесно и основателно оучи секой изыкъ. А вы, о любезніи єдинопленнни Болгари, пріимите малый сей мой трудъ со оусердіемъ, и подражайте други те народи въ науки те. За да ододрите и мое то, и на-други те наши єдинопленнни сочинители и списатели оусердіе, да се простре и на други полезны и потребны за нашіатъ родъ списанія и пребоды. Отига беке да се євноси наше то име Болгарско съ велико поношеніе посички те народи. Каквото що говори и сочинительо на-житіе то на-светаго Алексія человѣка Божія, въ предисловіе то. „Сички народи Славенскаго „потомества, днесь въ цѣла Европа и въ сло„во и въ дѣло са славни, кромѣ васъ Бол„гаровъ, кой то сте со всѣ назадъ останали.“

Не є ли войстинну великъ стыдъ намъ да останеме ніе най назадъ; нѣ отъ друга некоя возвранителна причина, но токмо отъ наше то нелюбоучеціе. Въ тоà йсто то владѣніе, и подъ тоà ѝго живеатъ и Грецы те, зацò да не придобиваме и ніе тоà оучеціе на свойатъ природный изыкъ въ наше то си отечество, кое то придобиватъ они; кой ни возвранàва; до когà заблужденіе! До когà небѣжество! До когà сонъ глубокій! Отига толкова спаваніе, що є спавала наша та Болгаріа доболи вѣкове. Собудетесе понѣ отъ туку на тамъ. Подражайте всѝ добрый примѣръ на-тіа родолюбцы що настоàватъ за просвѣщеніе то своихъ єдинопленныхъ, и прилѣжàватъ за напечатаніе то на-потребни те книги, съ кой то требуба да буде начало то. Тѣхно то намѣреніе не є да се оустрои токмо єдно оучилище, и да се внесе оученіе то токмо въ нихно то отечество, но йматъ велико любородіе да се распростре и по сичка та Болгаріа тоà добро дѣло. Зато и издàватъ на свѣтъ перво взаимноучительны те таблицы, кой то оупотребàва днесь сичка почти Европа, и сичка Грецiа, потомъ и настоàща та, граммаѳіка, а слѣдователно и други потребны книги. Войстинну нихна-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

та па́мѧть ще да о҆ста́не безсме́ртна въ на́ши те послѣдоро́дны, зашто́то бы́ватъ бино́вни и҆ предводи́тели на-тоба̀ добро̀ и҆ сва́то дѣ́ло.

Здра́вствуйте.

1834. А҆вгу́ста 20.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

Грамматїка Болгарска.

Часть первѧ.

За е҆тимологїа та и҆лѝ х҃удожнослóвїе то.

Вступле́нїе.

Е҆тимологїа е҆́сть наука, кожѧ то ны оучи да позна́баме разли́чїѧта на-рѣ́чи те, и҆ е҆дна̀ отъ дру́га пра́во да ги раздѣлѧ́баме, и҆ се́кожѧ на сво́ѧта и҆ ча́сть съ разсу́жде́нїе да о҆тно́симе.

Глава Первѧ

За ча́сти те на-сло́во то.

Ча́сти на-сло́во то въ Ѳлабеновóлгарскїатъ и҆зы́къ са о҆́смь.

скланѧемы. { ѝмѧ, чле́нъ, мѣстоиме́нїе, глаго́лъ.

нескланѧемы. { нарѣчїе, предло́гъ, сою́зъ, междуме́тїе.

За ѝме то.

Послѣдуватъ на ѝме то пе́ть. Ро́дъ, ви́дъ, начерта́нїе, число̀, ѝ паде́жь.

ро́добе са трѝ. { му́жески, человѣ́къ (до́бръ)
же́нски, жена̀ — (добра̀)
сре́денъ, дѣтѐ — (добро̀)

ви́ди два̀. { первообра́зенъ дре́во.
произво́денъ дребѧ́нъ (дѫ́рвенъ).

начерт. двѐ. { про́сто сла́бенъ.
сложе́нно просла́бенъ.

числа̀ двѐ. { е́динственно человѣ́къ.
мно́жественно человѣ́цы.

паде́жи пе́ть. { ѝмени́теленъ.
роди́теленъ.
да́теленъ.
вини́теленъ.
зва́теленъ.

За чле́натъ.

Послѣдуватъ на чле́натъ ро́дъ, число̀, ѝ паде́жь.

Число е́динственно.

	муж.	жен.	сред.
ѝмени́теленъ: о	та		то.
роди́теленъ: а ѝ-лѝ атъ.	—		—
да́теленъ: атъ.	—		—
вини́теленъ: атъ.	—		—

Число множественно.

ѝмени́т. те. . .	те (а) . .	та (б)

Та́ко ѝ въ си́чки те паде́жи, какво̀ то са ѝ въ е́динственно то число̀ же́нскїй, ѝ сре́днїй ро́дъ.

(а) Членъ те, въ же́нскїатъ родъ, не́кои го пи́шатъ сосъ ѣ тѣ, да разли́чествува о̀тъ мѫ́жескїатъ ро́дъ, но поне́же не сѐ чу́е ѣ въ наро́дно то про-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

За склонéнїе то на-ймена́ та.

Славенобо́лгарска та грамма́тїка и́ма четы́ри то́кмо склонéнїѧ.

Склонéнїе пéрвое.

На пéрвото склонéнїе се кло́натъ си́чки те и́мена̀ мꙋ́жески и́ жéнски, кои́ то се о҆ончáватъ на а, и҆ ѧ.

Примѣ́ри.

на-пéрвото склонéнїе.

Пéрвый.

Число́ є҆ди́нственно.

и.	Боебо́да та.	и.	Бода̀ та.
р.	на-боебо́да та.	р.	на-бода̀ та.

изношéнїе, а҆́зъ го о҆стави́хъ и҆ оу҆потребля́хъ какво́ то се произно́си. Та́ко го є҆ оу҆потребля́ла́лъ и҆ Христа́ки Па́вловичъ. А҆ Пéтръ Х. Бéровичъ є҆ оу҆потреби́лъ и҆ въ три́те ро́дове тѣ. А҆ К. А҆наста́съ Сто́новичъ ти, какво́ то се ви́ди въ цвѣтообра́нїе то мꙋ́, на стран. 1. і҆сто́рїа а҃. „Въ па́тыатъ день (т. є. направи́лъ Богъ) жи„во́тни ти, и҆ фарковати ти: си́рѣчь ры́бы ти и҆ „пти́цы ти. Въ шéстыатъ си́чки ти земнéнни „живо́тни.“

(б) Назначѝ защо̀ члéнъ та въ прилага́телны те и́мена̀ сре́днаго ро́да ра́венъ є҆ съ мꙋ́жескїатъ и҆ жéнскїатъ, н. п. дѣца́ та, добри́те дѣца̀, а҆ не добрѝ та дѣца̀.

д.	на боебо́да та.	д.	на бода̀ та.
к.	боебо́да та.	к.	бода̀ та.
з.	боебо́до.	з.	бодо̀.

Число множественно.

и.	Боебо́ды те,	и.	Боды̀ те,
р.	на-боебо́ды те,	р.	на-боды̀ те,
д.	на боебо́ды те,	д.	на боды̀ те,
к.	боебо́ды те,	к.	боды̀ те,
з.	боебо́ды.	з.	боды̀.

Примѣ́ръ вторый.

Число є҆диственно.

и.	Земла̀ та,	Пꙋсты́нѧ та,
р.	на-земла̀ та,	на-пꙋсты́нѧ та,
д.	на земла̀ та,	на пꙋсты́нѧ та,
к.	земла̀ та,	пꙋсты́нѧ та,
з.	земла̀.	пꙋсты́не.

Число множественно.

и.	Землѝ те,	Пꙋсты́ни те,
р.	на-землѝ те,	на-пꙋсты́ни те,
д.	на землѝ те,	на пꙋсты́ни те,
к.	землѝ те,	пꙋсты́ни те,
з.	землѝ.	пꙋсты́ни.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. МЕЧНИКОВА

Примѣръ третїй.

Число ѐдинственно.

и.	Стїхїа та,	Сѹдїѧ та,
р.	на-стїхїа та,	на-сѹдїѧ та,
д.	на стїхїа та,	на сѹдїѧ та,
к.	стїхїа та,	сѹдїѧ та,
з.	стїхїе.	сѹдїе.

Число множественно.

и.	Стїхїи те,	Сѹдїи те,
р.	на-стїхїи те,	на-сѹдїи те,
д.	на стїхїи те,	на сѹдїи те,
к.	стїхїи те,	сѹдїи те,
з.	стїхїи.	сѹдїи.

1. По пѐрвыатъ примѣръ се кло́натъ слѹга̀, белмо́жа, блады́ка, сатана̀, па́па, пїѧ́ница, позна́нница, ю̀ноша, чича̀, стрика̀, (и̂ ва́рварски те паша̀, баща̀,) и дрѹ́ги таквыѧ.

„Та́ко и̂, ры́ба, ба́ва, жа́ба, колы́ба, глава̀, трава̀, гри́ка, копри́ва, нога̀, дѹга̀, бала́га, тали́га, бѣда̀, рѹда̀, жа́жда, и̂года, ко́жа, мре́жа, гры́жа, госпожа̀, коза̀, ри́за, рѣка̀, рѹка̀, мѹ́ка, мотыка, пила̀, метла̀, жи́ла, моги́ла, зима̀, мома̀, и̂ма, ба́лсама, жена̀, лѹна̀, ра́на, годи́на, ли́па, рѣ́па, кѧ́рпа, гора̀, кора̀, мѣ́ра, сѣки́ра, роса̀, коса̀, каю́са, закѣ́сапата̀, (брата̀, у̂ста̀, кои́то са у̂потреби́телни и̂ ѐди́нственно и̂ мно́жественно, о̂тно́сатсе и̂ на тре́то то склоне́нїе) лопа́та, бѧ́ха̀, снѧ́ха̀, мѹха̀, па́зѹха, о̂вца̀, пти́ца, лиси́ца, ла́стовица, лѹча̀, тѹ́ча, дѹша̀, гѹ́ша, сѹ́ша, чере́ша, пи́ша, кѧ́ша, ле́ша, кѧ́чи́ша.

„Та́ко и̂ о̂тъ о̂ніѧ не́кои що̀сѐ о̂конча́катъ въ Славе́нско то на ь, а̂ по про́сто на а. н. п. це́рковь, це́рква, свекро́въ свекѧ́рва, дще́рь дще́рка, (и̂ли̂ дѧщера̀) ко́кошь коко́шка, сѣ́нь сѣ́нка ва́снь ва́сна, не́гли (бе́лкимъ) и̂ дрѹ́ги не́кои таки́ва.

„Та́ко и̂, вѹ́ка, вотѹ́ша, маймѹ́на (кои́то по не́кои места̀ се произно́сатъ мѹ́жески ро́дъ, вѹ́къ, вотѹ́шъ, маймѹ́нъ, и̂ тогѝва принадлежа́тъ второ́мѹ склоне́нїю) не́гли и̂ дрѹ́ги не́кои що̀ и̂змѣна́катъ ро́доте те.

„Отъ кѧ́ща, мно́жественно кѧ́щи спорет̀ъ пра́вило то, а̂ кѧщѧ̀ по места̀ непра́вилно.

„Мома̀ зва́телныатъ и̂ма мо́ме, а̂ нѐ мо́мо. Не́гли и̂ дрѹ́го не́кое.

„Отъ рѹка̀ и̂ нога̀, мно́жественно рѧ́це, но́зе, о̂тъ дво́йственно то число̀ Славе́нско, а̂ нѐ рѹ́ки, но́ги, но пра́вилно мо́жатъ и̂ така̀ дасѐ кло́натъ.

„Така̀ и̂ си́чки те со́бственни и̂мена̀, що̀сѐ о̂конча́катъ на нечи́сто а, н. п. і̂ѹда, лѹка̀,

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

ѳома, мїна, сосана, ѐлена, варвара, роксандра, богородица, марѳа, кой то не прїиматъ членъ.

„Дружина, токмо въ ѐдинственно то число ѐ ѹпотребително, за множественъ обаче разумъ (като що быкаме, имамъ си бѣрны дружина, то ѐсть другаре), и прїима членатъ та на-женскїа родъ. н. п. дружина та ми ѐтидоха, такова ѐ и, брата та ми (такива са негли и тїа прилагателни малцына, мнозина) назначи обаче, защо дружина и брата, когатосе произносатъ съ прилагателни те имена, оставатъ ѐдинственныатъ членъ та на-женскїа родъ, и прїиматъ множественныатъ те на-мужескїа правилно, каквото що имъ значи и разумо, н. п. бѣрни те ми дружина, любезни те ми братїа (брата) коѐ то бы было поправо, ако бысе рекло бѣрна та ми дружина, любезна та ми братїа (като що свидѣтелствува и стара та пѣснь, коа то говори ѐдинственно „дружино бѣрна згоборна") защо то Славенски се произноси, братїа, ѐдинственно така, любезнаа моа братїа, за множественъ разумъ, а множественно, любезнїи мои братїе, и гласъ и разумъ множественъ.

2. По второятъ примѣръ се клонатъ бана, дына, сабла, бура (коѐ то се говори по просто и бура) бола, брона, свина (коѐ то има

вателныатъ на нъо, свиньо, споретъ первыатъ примѣръ, а нѐ свине споретъ второятъ).

„Тако и благостына, гордына, милостына, сватына, (коѐ то ѐончанїе на ына, не ѐ ѩко ѹпотребително въ простыатъ ѩзыкъ, а вмѣсто него въ нѣкои имена се ѹпотребава ѐончанїе то на ь, благость, гордость, сватость).

„Тако и богина, Блахина, Грекина, Книгина, Сербкина, рабына, и други такива.

3. По третїатъ примѣръ се клонатъ астрономїа, Географїа, канцеларїа, скинїа, фїлософїа, и други такива.

„Така и сички те собственни що сѐ ѐончаватъ на чисто, захарїа, исаїа, Іеремїа, марїа, софїа, Болгарїа, Германїа, Італїа, Россїа, Сербїа (кой то не прїиматъ членъ).

„Така и, бѣтїа, молнїа, скорпїа, шїа, змїа (коѐ то по места се говори змя непрако, или сокращено ѐтъ змїа змя, и приложено а змя).

На первото склонѐнїе принадлежатъ и слѣдующи те имена, кой то са токмо въ множественно то число ѹпотребителни, гащи, гръди, (груди, или перси Славенски) гуслы, клещи, мощи, нощи, ножицы, сани, (или шайни) сажды. Ѝ броеницы и ѩслы, по некои ме-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

ста̀ се оу̂потребляватъ и̂ е̂динственно броени́ца, и̂сла.

На тоба̀ склонѐніе принадлежа́тъ и̂ о̂ніа̀ нарица́телни и̂мена̀, що̀се о̂конча́ватъ въ Славе́нско-то на ей, и̂ ѣй, а̂ по про́сто на а, и̂лѝ на я, и̂ зна́чатъ нѣ́кое досто́инство, н. п. а̂рхїере́а, і̂ере́а, фарїсе́а, саддукѐа, (Назоре́й не мо́же да се речѐ Назоре́а) злодѣ́я, прелюбодѣ́я, чародѣ́я, вмѣ́сто а̂рхїере́й, і̂ере́й, фарїсе́й, саддукѐй, злодѣ́й, прелюбодѣ́й, чародѣ́й, и̂ прїи́матъ чле́натъ на-же́нскїа ро́дъ, а̂ко и̂ да са со всѣ́мъ му́жески, н. п. кога́то дойдѐ а̂рхїере́ата (коѐто ду́маме и̂, влады́ка та̀) да слу́жи лїтургі́а. Кога́то дойдѐ і̂ере́ата (коѐто ду́маме по́по) да вѣ́нча. Кога́то и̂ похвалѝ фарїсе́ата (коѐто е̂́ по́правно а̂ко бы́се ду́мало и̂ пису́вало, кога́то се похвалѝ фарїсе́й) и̂, злодѣ́я та не мы́сли що щѐ да го сре́тне, но бе́зъ размышле́ніе о̂ти́ка на своѐто злодѣ́ніе. И̂, въ ста́рыатъ зако́нъ поби́вали съ ка́менье прелюбодѣ́я та, си́чки те ті́я спо́ретъ примѣ́ратъ на воево́да та и̂ су́дїя та̀ а̂ко и̂ да са о̂нѝ о̂́бщи ро́дъ, си́р. мо́жатъ да са и̂ же́нски и̂ му́жески, н. п. то́й и̂ та́я воево́да, то́й и̂ та́я су́дїя, а̂рхїере́й, фарїсе́й и̂ і̂ере́й, не мо́жатъ ни́когашъ да бу́датъ же́нски ро́дъ. А̂ злодѣ́й, и̂ прелюбодѣ́й и̂ дру́ги те, пра́ватъ же́нски те злодѣ́йца и̂ли злодѣ́йка, прелюбодѣ́йца и̂лѝ прелюбодѣ́йка, и̂ про́чая. Ті́я о̂ва́че мо́жатъ по́правилно да се кло́натъ на вто́рото склоне́ніе като со́бственни те и̂мена̀ безчле́нно, сир. като̀ матѳе́й, і̂ерѳе́й, мардохе́й, и̂ про́чая. Не представля́ватъ о̂ва́че тоба̀ и̂змене́ніе кога́то са безъ чле́нъ, коѐто представля́ватъ кога́то са съ чле́натъ (како́въ бы́лъ да бы́лъ) н. п. дру́гъ ра́зумъ представля́ва тоба̀, ἦλθεν ὁ ἀρχιερεύς, καὶ, ὁ ἱερεύς, καὶ, ὁ φαρισσαῖος, καὶ, ὁ κακοῦργος и̂ про́чая, а̂ дру́гъ, ἦλθεν ὁ ἀρχιερεύς, καὶ, ὁ ἱερεύς, καὶ, ὁ φαρισσαῖος, καὶ, ὁ κακοῦργος, и̂ проч. за тоба̀ е̂́ ну́ждно да прїи́матъ е̂ди́нъ чле́нъ, ко́й то мо́же да ни о̂предѣ́ля́ва ра́зуматъ, и̂ да представля́ва о̂нова̀ що мы́слиме, та и̂лѝ же́нски и̂лѝ му́жески бы́лъ, не тре́бва да ма́риме, защо́то а̂ко бы́хмесе смущава́ли за то́я чле́нъ че е̂́ же́нски а̂ нѐ му́жески ро́дъ, тре́бваше пра́ведно да се сму́тиме по́напредъ за влады́ка та, за воево́да та, за паша̀та, за су́дїя та, за баща̀та, и̂ за дру́ги таки́ва (кой-то, собѣ́мъ що са̀ му́жески, не то́кмо, що прїи́матъ же́нскїатъ чле́нъ, но понѣ́кои мѣ́ста̀ въ Болгаріа та сопрага́тсе и̂ съ прилага́телни на-же́нскїа ро́дъ, като н. п. що го-бо́ратъ, Тѫрновска та воево́да, Ви́динска та

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА

паша̀, Ѧ̀бченска та влады̀ка, коѐ то є̂ бесма̀ проти̂вно на грамматі̂чески те пра̂вила) та по̂слѣ за а̂рхїере̂ата, фарїсе̂ата, злодѣ̂ѧта, и̂ за дру̂ги такбы̂ѧ. А̂ що̀ да рече̂ме за слѣ̂дующи те; тїѧ, совсѣ̂мъ щоса̀ и̂ о̂ни̂ му̂жески, прїи̂матъ чле̂натъ на сре̂днїа ро̂дъ, кра̂ища та, гради̂ща та, пѫ̂тища та, тра̂пища та, и̂ проч. А̂ не би̂диме ли о̂ще защо̀ па на проти̂въ това̀, прилага̂телни те на-сре̂днїа ро̂дъ кога̂то се сопрѧга̂ватъ со су̂ществи̂телни си, прїи̂матъ чле̂натъ на-му̂жескїа ро̂дъ, като н. п. высо̂ки те дрекеса̀, кро̂тки те дѣ̂ца̀, и̂ въ числит. четыри тѐ, петь тѐ чу̂вства тѣле̂сни вмѣ̂сто высо̂ки та дрекеса̀, кро̂тки та дѣ̂ца̀; тїѧ са сѐ проти̂вни на грамматі̂чески те пра̂вила, но що мо̂жеме да чи̂ниме кога̂то є̂ и̂зы̂ко ни въ неизвѣ̂стни времена̀ са̂мъ прїѧ̂ла таки̂ва непра̂вилности, кои̂ то не прїи̂матъ и̂спрабле̂нїе, и̂ли̂ а̂ко прїи̂матъ и̂спрабле̂нїе въ грамма̂тїка та, тїѧ̂ тога̂ва не ще да бу̂де беке грамма̂тїка на-Бо̂лгарскїа и̂зыкъ, но грамма̂тїка на-новоизмы̂сленъ и̂ неу̂потребляѧ̂емь и̂зыкъ.

Правилно!

Склоне̂нїе вто̂рое.

На вто̂рото склоне̂нїе се склонѧ̂ватъ си̂чки те и̂мена̀ на му̂жескїа ро̂дъ, що̂сѐ о̂конча̂ватъ на ъ, ь, й, и̂ о.

Примѣ̂ри.

на-второто склоненїе.

Перві̂й.

Число е̂динственно.

н.	А̂по̂столо,	Пото̂ко,
р.	на-а̂по̂стола, (1) (*)	на-пото̂катъ,
д.	на а̂по̂столатъ,	на пото̂катъ,
в.	а̂по̂столатъ-ола,	пото̂катъ,
з.	а̂по̂столе.	пото̂че.

Число множественно.

н.	А̂по̂столи те,	Пото̂цы те,
р.	на-а̂по̂столи те,	на-пото̂цы те,
д.	на а̂по̂столи те,	на пото̂цы те,
в.	а̂по̂столи те,	пото̂цы те,
з.	а̂по̂столи.	пото̂цы.

(*) Потре̂бни те примѣча̂нїѧ (назначе̂нїѧ) що̂се и̂зи̂скуваха да се поло̂жатъ неизвѣ̂жно въ та̂ѧ грамма̂тїка се̂кое на прили̂чно то си мѣ̂сто, не положи̂хасе на редѫ̂тъ за двѐ причи̂ны, пе̂рко да не смѫ̂шѧватъ зрѣ̂нїе то и̂ оу̂мѫ̂тъ на-новонача̂лни те, а̂ вто̂ро, поне̂же са мно̂го, ще̂ха да произведа̂тъ голе̂мо безчи̂нїе въ чи̂нныатъ ре̂дъ грамматі̂чески, и̂ за това̀ се положи̂ха на кра̂йатъ съ прили̂чни те нѣ̂мера, ко̂й то о̂быча да ги гле̂да та̂мо.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

Примѣръ вторый.

Число ѐдинственно.

и.	Стáрецо,	дóмо,
р.	на-стáрца-реца,	на-дóматъ,
д.	на стáрецатъ,	на дóматъ,
в.	стáрецатъ,	дóматъ,
з.	стáрче.	дóме.

Число множественно.

и.	Стáрцы те,	дóмове те,
р.	на-стáрцы те,	на-дóмове те,
д.	на стáрцы те,	на дóмове те,
в.	стáрцы те,	дóмове те,
з.	стáрцы.	дóмове.

Примѣръ третїй.

Число ѐдинственно.

и.	Крáйо,	Григóрїй,
р.	на-крáйатъ,	на-григóрїа,
д.	на крáйатъ,	на григóрїа-григóрїю.
в.	крáйатъ,	григóрїа,
з.	крáю.	григóрїе.

Число множественно.

и.	Крáйове те, =	(Крáища та) (2)
р.	на-крáйове те, =	— —

д.	на крáйове те, =	— —
в.	крáйове те, =	— —
з.	крáйове.	(крáища).

Число ѐдинственно.

и.	Матѳéй,	Мáрко,
р.	на-матѳéа,	на-мáрка,
д.	на матѳéа-матѳéю.	на мáрка-мáркꙋ.
в.	матѳéа,	мáрка,
з.	матѳéе.	мáрко.

1. По пéрвыатъ примѣръ се клóнатъ áгелъ, дїáволъ, рáзꙋмъ, шарáнъ, (шафрáнъ ѐдинств. тóкмо) рúторъ, потúръ, сѐбрѫчъ, собóръ, потóпъ пóѭсъ, собѣтъ, кїбóтъ, ѝ дрꙋги такúва.

„Ѝ сóбственни те Бóгъ, Госпóдь, Рúмъ, Океáнъ, ѳлабóръ, Оїóнъ, Дꙋнавъ, Ѐгúпетъ, Нúлъ, ѝ дрꙋги такúва (ѐдинственно тóкмо ѝ безчлéнно).

„Тáко ѝ оучúтель оучúтели, мꙋчúтель, ѝзбáвитель, мытáрь, крáстель, ѝ дрꙋги такúва.

„Тáко ѝ прорóкъ, мꙋченикъ, свѧщéнникъ, четвертóкъ, пѧтóкъ, (песóкъ ѐдинствен. тóкмо) óблакъ, пóблакъ, оурóкъ, дáнокъ, бóлкъ, рáкъ, (множеств. рáцы, а нѐ рáки, катò щосѐ оупотребляѧва по нѐкои мѣстà непрáво).

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

„Бꙋ́къ бꙋ́ки непра́вилно (и̂ тре́бꙋваше и̂лѝ о̂тъ бꙋ́ка да се произведѐ множестѣ. число̀ бꙋ́ки, и̂лѝ да сѐ речѐ бꙋ́къ бꙋ́кове, като лꙋ́къ лꙋ́кове, а̂ не́ бꙋ́ки като ра́ки, защо́то не́ма примѣ́ръ за не́го).

„Та́ко и̂ кожꙋ́хъ кожꙋ́си, пастꙋ́хъ пастꙋ́си, мето́хъ мето́си, патрїа́рхъ-рси, і̂ера́рхъ-рси, по́прагъ по́прази, боздꙋ́хъ, за́дꙋхъ, пердꙋ́хъ, жени́хъ (не́гли и̂ дрꙋ́ги не́кои) не са оу̂потреби́телни въ мно́жественно то число̀.

„Така̀ и̂ близне́цъ близнецы̀, жре́цъ жрецы̀, шве́цъ швецы̀ (не́гли и̂ дрꙋ́ги не́кои таки́ва на ецъ).

2. По вто́рыатъ примѣ́ръ се кло́натъ тво́рецъ, пѣ́вецъ, коне́цъ, коле́цъ, лове́цъ, четецъ, (четцы̀, а̂ко и̂ да стои̂ въ Сла́вѣнско то четцы̀ о̂тъ чте́цъ, мо́же о̂ба́че и̂ така̀ дасѐ оу̂потребля́ва), сватецъ, ю̂не́цъ, теле́цъ, за́мцъ за́мцы (коѐ то се гобо́ри помѣ́ста̀ и̂, за́мъ за́мцы, като̀ о̂блакъ о̂блацы) пе́рвенецъ, мла́денецъ, брата́нецъ (коѐ то се гобо́ри по Сла́вѣнски брата́ничъ) се́стринецъ, самоде́ржецъ и̂ дрꙋ́ги таки́ва.

„Та́ко и̂ о̂ні̂ѧ щосѐ не о̂конча́ватъ на ецъ, а̂ принадлежа́тъ на то́ѧ примѣ́ръ, коте́лъ котлѝ, пете́лъ-тлѝ, о̂ре́лъ-рли, копе́нъ-пнѝ, ржѐ́нъ-жнѝ, сѣ́рделъ сѣ́рдли (и̂лѝ сдрѣ́дли), щѣ́рколъ щѣ́ркли (и̂лѝ щрѣ́кли), ла́коть-кти, но́готь-гкти, ле́бъ лбѝ, и̂ре́мъ-рмѝ, ро́въ рбѝ, кобе́ръ-брѝ, и̂ дрꙋ́ги таки́ва. (о̂бе́съ то́кмо е̂динстѣ).

„Та́ко и̂ си́чки те е̂диносло́жни, бо́лъ боло́ве, о̂́дръ о̂́дрове, гра́дъ гра́дове, и̂́дъ и̂́дове, сто́лъ сто́ве, сва́тъ сва́тове, бра́тъ бра́тове, но́съ но́сове, ло́стъ ло́стове, трꙋ́пъ трꙋ́пове, кли́нъ кли́нове, ма́инъ ма́инове, чле́нъ чле́нове, бо́гъ бо́гове (пога́нски) бра́гъ бра́гове, (и̂лѝ бразѝ) пра́гъ пра́гове, ро́гъ ро́гове, сы́нъ сы́нове (коѐ то въ звател. е̂динстѣ. е̂́ оу̂потреби́телно и̂ сы́не, и̂ сы́нко), бре́гъ бре́гове, но́жъ но́жове, е̂́жъ е̂́жове, брѣ́хъ брѣ́хове, грѣ́хъ грѣ́хове, дꙋ́хъ дꙋ́хове, пра́хъ пра́хове, пꙋ́хъ (то е̂́сть пердꙋ́хъ, е̂ди́нственно то́кмо) пѣ́хъ (мы́шъ голе́мъ) пѣ́хове, гро́шъ гро́шове, ко́шъ ко́шове, бро́шъ (не е̂́ оу̂потреби́телно мно́жественно) лꙋ́къ лꙋ́кове, о̂ске́нь пе́рсть пе́рсти (и̂лѝ прѣ́стъ прѣ́сти по про́сто) не́гли и̂ дрꙋ́ги не́кои таки́ва. Назначѝ, защо̀ о̂тъ тїѧ не́кои въ мно́жестѣенно то число̀ и̂́матъ двоѧ́ко о̂конча́нїе като̀ гра́дове и̂ гра́дица, тра́пове и̂ тра́пица, а̂ пѣ́тъ (то́кмо пѣ́тица множ. (не́гли и̂ дрꙋ́ги не́кои. Назначѝ и̂ тоба̀, защо̀ въ не́кои и̂мена̀ о̂тъ тїѧ, въ мно́жестѣенно то число̀ не́кои сне́матъ о̂к-

НАУКОВА БИБЛИОТЕКА ОНД „М. П. МЕЛНИКОВА"

сіи те на по́долныатъ сло́гъ, като щосѧ слѣ-
дꙋющи те, ѻ́дръ ѻ́дробе ѻ̂дро́бе, столо́бе, ло-
сто́бе, ножо́бе, грошо́бе (а̂ дрꙋ́ги не́кои гобо́ратъ,
ноже́бе, грошѐбе, кошѐбе) не́гли и̂ бъ дрꙋ́ги не́кои.

„На вто́рыатъ (и̂ на пе́рвыатъ) примѣ́ръ
принадлежа́тъ и̂ слѣдꙋющи те непра́вилни, мꙋ́жъ
мꙋ́жїе (и̂лѝ мѫ́жѣ, и̂лѝ мѫ́жѣ) трѫ́нъ тѫ́р-
нѣ (ѻ̂тъ те́рнїе сокраще́нно, и̂ сосъ чле́нъ тѫ́р-
нѣ то, като вы́ле то бы́лѣ то ѐди́нственно)
ли́стъ, ли́стїе и̂лѝ, ли́стье, и̂лѝ ли́стобе (коѐ-
то̀ ѐ̃ оу̂потреби́телно, и̂, листо́, множ. листѝ,
и̂ зрѝ бъ тре́то то) стра́жъ стра́жїе и̂лѝ стра́-
жобе́, прѫ́тъ прѫ́тїе (и̂лѝ прѫ́тье) ко́лъ ко́лїе
(и̂лѝ ко́лье) мы́шъ мы́шїе (и̂лѝ склонен.) мы́-
шье) и̂лѝ мы́шобе, и̂лѝ мы́шки (ѻ̂тъ мы́шка,
коѐ то се ѻ̂тно́си на пе́рво то склоне́нїе бъ жен-
скїатъ ро́дъ). А̂ бра́тъ бра́тїѧ (и̂лѝ бра́тья)
и̂лѝ бра́тобе.

„Та́ко и̂ ѻ̂тъ ѻ̂нїѧ не́кои щосѐ ѻ̂конча́ватъ
на ь, ца́рь ца́робе (и̂лѝ ца́рїе, ѻ̂тъ коѐ то ѐ̃
произишло̀ царѣ сокраще́нно, и̂ по не́кои то́к-
мо места̀ ѐ̃ оу̂потреби́телно) па́стырь па́сты-
ри, и̂лѝ па́стырїе (и̂лѝ пасты́ре по про́сто)
монасты́рь монасты́ри, и̂лѝ монасты́ре, кнѧ́зь
кнѧ́зобе, и̂лѝ кнѧ́зи, зе́ть зе́тьобе (и̂лѝ зе́то-
бе) ѻ̂гнь ѻ̂гнїо́бе, до́ждь до́ждобе (и̂лѝ дѫ́ж-
добѐ) фі́ль (сло́нъ) фі́льобе, го́лꙋбь го́лꙋбїе

(и̂лѝ гѫ́лѫбь гѫ́лѫбье) ка́мень ка́менїе (и̂лѝ
ка́менье) ко́рень ко́ренїе (и̂лѝ ко́ренье) а̂ пла́-
мень пла́мени, ма́ло ѐ̃ оу̂потреби́телно мно́-
жественно.

„Таки́ва са и̂ слѣдꙋющи те кокоша́ръ (и̂-
лѝ кокошка́ръ) свина́ръ, говеда́ръ, кона́ръ,
волока́ръ, ѻ̂вча́ръ, телча́ръ, ѝвꙋка́ръ, череша́ръ,
крꙋша́ръ, слива́ръ, гроздаръ, кацаръ, лоза́ръ,
пѫда́ръ, краставича́ръ, воденича́ръ, грѫнча́ръ,
и̂ дрꙋ́ги таки́ва, кои то мо́жатъ да и̂ма́тъ
двоѐ́ко ѻ̂конча́нїе бъ мно́жественно то число̀,
спр. кокоша́ри и̂ кокоша́ре, свина́ри и̂ свина́ре,
говеда́ри и̂ говеда́ре, и̂ проч. (като Бо́лгари
и̂ бо́лгаре, и̂ проч.).

„Назначѝ бо ѻ̂бще, защо̀ Бо́гъ, Госпо́дь,
Дꙋ́хъ свѧ́тый, свѧта́ѧ Тро́ица, свѧта́ѧ Богоро́-
дица, и̂ си́чки те со́бственни и̂мена̀ ни́ко-
гашъ не прїи́матъ чле́нъ, но склонѧ́ватсе като
по Славе́нски, съ това̀ то́кмо разли́чїе, щото
роди́телный и̂ма частица на, н. п. и̂мени́те-
ленъ Бо́гъ, Госпо́дь, Дꙋ́хъ свѧ́тый, свѧта́ѧ
Тро́ица, свѧта́ѧ Богоро́дица, ꙗ̂ва́нъ, пе́тръ
па́велъ, григо́рїй. Роди́теленъ на-бо́га, на-го́-
спода, на-дꙋ́ха свѧта́го, на-свѧта́ѧ тро́ица,
на-свѧта́ѧ богоро́дица, на-ꙗ̂ва́нна, на-пе́тра,
на-па́вла, на-григо́рїа. Да́теленъ (непремѣ́нно
като роди́теленыатъ по про́сто, и̂лѝ) бо́гꙋ, го́-

НАУЧНА БИБЛИОТЕКА ОНУ „М. І. МЕЧНИКОВА"

сподꙋ, дꙋхꙋ свѧтомꙋ, свѧтѣй троицѣ, свѧтѣй богородицѣ, ꙗѡаннꙋ, петрꙋ, павлꙋ, григорїю. Винителенъ бога, господа, дꙋха свѧтаго, свѧтꙋю троицꙋ, свѧтꙋю богородицꙋ, ꙗѡанна, петра, павла, григорїа.

„Нарицателни те когà то стоѧтъ заедно со собственни те бъ слабо то, тогàва ни то ôнѝ прїѝматъ членъ, като н. п. когà то пратѝ Богъ ѧ҆ггела своегò Гаврїила да благовѣстѝ пречистѣй дѣвѣ, Марїи. Когàто оу҆бѝха пророка Захарїа. царь Ѧлексàндръ говòреше на вòини те си. Зѝнонъ фїлосòфъ поучàваше. Въ тїѧ примѣрѝ не мòжеме прàвилно да речѐме ѧ҆ггелàтъ свòй Гаврїила, пророкàтъ Захарїа, цàро Ѧлексàндръ, фїлосòфо Зѝнонъ, грѣшàтъ прòчее кой то ги оу҆потребляѧватъ такà.

„Бòгъ, когàто знàчи ѐдѝнаго ѝстиннаго Бòга, тòкмо въ ѐдинственно то числò се клòни, а҆ когà ѐ҆лѝнскаго нѣкоего, като Дїа, Крòна, ѐ҆рмїа, ѝ дрꙋги, ѝ мнòжественно се клòни, ѝ прїѝма членъ въ мнòжественно то числò, н. п. бòгове те ѝзы̀чески, лѫжлѝби те ѐ҆лѝнски бòгове, тàко ѝ дꙋхъ, когàто знàчи дꙋха свѧтàго, а҆ ѝнàче ѝ множ. дꙋхове.

„А҆ собственни те ѝменà, що то представляѧватъ вѣщи бездꙋшны, като ѲаБòръ, Дꙋнавъ, Ѡкеàнъ, Рѝмъ, Вїѐнна, Парѝжъ, ѐднѝ ѿтъ

нѝхъ нѐкогашъ прїѝматъ членъ, а҆ нѐкогашъ нѐ, защòто мòжеме да речѐме ѝ, когà то премина̀хме, нѝе, Дꙋнаво вѣшесе разиграàлъ, ѝ Дꙋнавъ, вѣшесе разиграàлъ, ѝ въ винѝтеленъ падѐжъ тàко, когàто премина̀хме Дꙋнавàтъ, ѝ Дꙋнавъ, ѝ, ˆОкеàно ѐ҆ ѐднò пространно мòре, ѝ, ˆОкеàнъ ѐ҆, кой то ѝлѝ сосъ членъ, ѝлѝ безъ членъ се произнòсатъ, всегда ѝстыатъ ôпредѣлѐнъ рàзумъ ѝматъ, но не мòжеме по тòѧ примѣръ да речѐме ѝ, Рѝмо ѐ҆ ѐдѝнъ стàръ голѐмъ грàдъ, ѝлѝ Вїѐнна та се быка по Тꙋрски Бѐчь, ѝлѝ ѲаБòро ѐ҆ ѐднà высòка горà, но Рѝмъ ѐ҆, Вїѐнна се быка, ѲаБòръ ѐ҆, ѝ товà быка нѐгли, защòто тїѧ по бòлшей чàсти ôпредѣляѧватъ се сосъ нарицàтелни те ѝменà, Рѝмъ Вїѐнна сосъ грàдъ, ˆОкеàнъ сосъ мòре, Дꙋнавъ сосъ рѣкà, ѲаБòръ сосъ горà, Пàтмосъ сосъ ѻ҆стровъ, ѝ проч. ѝнàче же мòжеха да прїѝматъ нѐгли, сѝчки те членъ. Тàко ѝслѣдꙋющи те прилагàтелни (ѝлѝ причàстїѧ) въ ѐдѝнственно то числò насрѐднїа рòдъ не прїѝматъ прòстїатъ членъ, но Ѳлабѐнски се произнòсатъ безъ оу҆сѣчѐнїе, коѐто ѝма ѝста та сѝла на-членàтъ. Н. п. слѣдꙋющее, предидꙋщее, бꙋдꙋщее, прешѐдшее, настоѧщее, грѧдꙋщее, защòто, не мòжеме да речѐме добрѐ, слѣдꙋюще то, предидꙋ-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

ще то, бѹдѹще то ѝ проч. а бъ мно́жественно то число̀ ѝ бъ три́те ро́ды гобо́риме добрѐ, слѣдѹющи те, ѝ проч. та́ко ѝ бъ ѐдинственно то число̀ на-мѹ́жескїа ѝ же́нскїа ро́дъ, слѣдѹющїй ѝли́-щїо, слѣдѹюща та, настоѧ́щїй ѝли́-щїо, настоѧ́ща та, ѝ проч.

„Тѹ́ка принадлежѝ да рече́ме ѝ за слѣдѹющи те да́телны паде́жи, кой то ще да оу̂потреблѧ́баме чи́сто по Ѳлабѧ́нски. Като̀, така̀ бы́ва по бо́лшей ча́сти, ὅτῳ γίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖςον, по кра́йнѣй мѣ́рѣ τȣ̃λάχιςον, по та́мошнемѹ̀ о̂бы́чаю, κατὰ τὴν συνήθειαν τȣ̃ τόπȣ, по бо́ли твое́й да бѹ́де, κατὰ τὸ θέλημά σȣ νὰ γένῃ. Ѝ бъ дрѹ́ги таки́ва слѹ́чаи.

3. По тре́тїатъ примѣ́ръ се склонѧ́батъ гно́й гно́йобе, ро́й ро́йобе, зно́й зно́йобе, ло́й ло́йобе (коѐ то се гобо́ри по мѣ́ста̀ ѝ, лой та̀ жен. род.) змѣ́й змѣ́йобе. (ра́ѝ. ѝ ѝ́ней, ѝ покой, ѝ жре́бїй, не́гли ѝ дрѹ́ги не́кои, то́кмо, ѐдинственно са оу̂потреби́телни). А ѝ́рой, поро́й, прибо́й, побо́й, слѹ́чай, оу̂лей, ли́шай, мно́жественно ѝ́рои, поро́и, прибо́и, побо́и, слѹ́чаи, оу̂леи ли́шаи. Ѳла́бїй ѝли́ сла́бей ѝли́ сла́бїйче, множ. сла́бїи, ѝли сла́бїйчета (коѐ то по нѣ́кои мѣ́ста̀ се дѹ́ма ѝ сла́бѧкъ сла́бѧцы).

„Та́ко ѝ со́бственни те Гео́ргїй, Григо́рїй, Васи́лїй, Дими́трїй Ї́ѹлїй (ке́сарь) Ї́ѹлїй (мѣ́сѧцъ) Їаннѹ́арїй, Фегрѹ́арїй (ѝ дрѹ́ги те мѣ́с.) Фїлоѳе́й, Матѳе́й, Андре́й, Моисе́й, Ма́рко, Пе́тко, Сто́йко, Хри́сто, ѝ дрѹ́ги таки́ва.

„Назначѝ бо о̂бще защо̀ простолю́дно то о̂быкнове́нїе произно́си со́бственни те ѝмена̀ бъ мно́жественно то число̀ така̀, Григо́рїевцы, Васи́лїевцы, Гео́ргїевцы, Ма́ркобцы, Пе́тковцы, Їоба́нобцы, но това̀ оу̂потребле́нїе не тре́бѹва дасе̂ прїи́ма за пра́вилно безъ нѹ́жда, а бъ нѹ́жда, мо́жатъ дасе̂ оу̂потреблѧ́батъ, споретъ посло́вица та „нѹ́жда зако́нъ ѝзмѣнѧ́ва“.

Склоненїе третїе.

На тре́то то склоне́нїе се кло́натъ си́чки те ѝмена̀ на-же́нскїа ро́дъ, кой то се о̂конча́батъ на ь, ѝ насре́днїа ро́дъ на е, ѝ на о.

Примѣ́ри.

на-тре́то то склоне́нїе.

Перѣ́ый.

Число ѐдинственно.

и.	Радость та̀, (3)	Полѐ то,
р.	на-радость та̀,	на-полѐ то,

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

д.	на радость тà,	на полѐ то,
к.	радость тà,	полѐ то,
з.	ра́досте.	по́ле.

Число множественно.

и.	Ра́дости те,	Поле́та та, (4)
р.	на-ра́дости те,	на-поле́та та,
д.	на ра́дости те,	на поле́та та,
к.	ра́дости те,	поле́та та,
з.	ра́дости.	пеле́та.

Примѣръ вторый.

Число ѐдинственно.

и.	лицѐ то,	Бре́тище то,
р.	на-лицѐ то,	на-бре́тище то,
д.	на лицѐ то,	на бре́тище то,
к.	лицѐ то,	бре́тище то,
з.	лицѐ.	бре́тище.

Число множественно.

и.	лицà та,	Бре́тища та,
р.	на-лицà та,	на-бре́тища та,
д.	на лицà та,	на бре́тища та,
к.	лицà та,	бре́тища та,
з.	лицà	бре́тища

Примѣръ третій.

Число ѐдинственно.

и.	Зна́менїе то,	Йденѣ то, (5)
р.	на-зна́менїе то,	на-йденѣ то,
д.	на зна́менїе то,	на йденѣ то,
к.	зна́менїе то,	йденѣ то,
з.	зна́менїе.	йденѣ.

Число множественно.

и.	Зна́менїѧ та,	Йденѣта та,
р.	на-зна́менїѧ та,	на-йденѣта та,
д.	на зна́менїѧ та,	на йденѣта та,
к.	зна́менїѧ та,	йденѣта та,
з.	зна́менїѧ,	йденѣта.

Примѣръ четвертый.

Число ѐдинственно.

и.	Ѐстество́ то,	Дѫрво́ то-йли́ дре́во то,
р.	на-ѐстество́ то,	на-дѫрво́ то, на — —
д	на ѐстество́ то,	на дѫрво́ то, на — —
к.	ѐстество́ то,	дѫрво́ то, — —
з.	ѐстество́.	дѫ́рво. дре́во.

Число множественно.

и.	Ѐстества́ та,	Дѫрва́ та-йли́ дребеса́ та,
р.	на-ѐстества́ та,	на-дѫрва́ та. на — —

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

д.	на ѐстествà та,	на дѫрбà та,	на — —
к.	ѐстествà та,	дѫрбà та,	— —
з.	ѐстествà.	дѫрба	дребесà.

1. По пéрвыатъ примѣ́ръ се склонѧ́батъ мúлость, крóтость, блáгость, свѧ́тость, гóрость, корысть, болѣ́знь (коé то се гобóри по прóсто бóлесть) кóсть, лѣ́сть, ѐсь, жáлость, млáдость, стáрость, ху́бость, чѣ́сть, блáсть, мысль, лѣ́торасль, вѣ́щь, пѣ́щь, нóщь, дѣ́брь, дамь, рѫ́шь, прóлѣть, ѐсень, сту́дь, крóбь, множ. крóби (ѝли̇ крѫ́вь кѫ́рби). Пéрсть, ѝ пáмѧть (пáметь) ѝ любóвь, ѝ зáрахъ, тóкмо ѐди́нственно са оу̂потреби́телни, нéгли ѝ дру́ги нѣ́кои.

„Прóсто то ѡ̂быкновéнїе мнóго ѝмена̀ ѐ промени́ло ѡ̂тъ тобà склонéнїе, сир. ѡ̂тъ ъ на а, ѝ склонѧ́ва ги по примѣ́ру на-пéрво то склонéнїе н. п. цéркобь гобóри цéрква, (ѝли̇ чéрква, ѝли̇ цѫ́рква) свекрóбь свекѫ́рва, мáтерь мáйка, бáснь бáсна (ѝли̇ бáснѧ) сѣ́нь сѣ́нка (ѝли̇ сéнкѧ) бóшь бѫ́шка, кóкошь кокóшка, дщéрь дщéрка, (ѝли̇ дщерà), нéгли ѝ дру́ги нѣ́кои. Ѧ на проти́въ ѡ̂тъ пéрво то склонéнїе ѡ̂тъ а на ь н. п. ѡ̂тъ свѣ́щà свѣ́щь, нéгли ѝ дру́ги нѣ́кои.

„Ту́ка принадлежáтъ ѝ нѣ́кои сомни́телни въ рóдове те. Кáкто н. п. кáлъ, пéпелъ, бáръ,

прáхъ, вѣ́черъ, защóто по ѐдни̇ мѣ́стà се произнóсатъ жéнски родъ, а̂ по дру́ги му́жески. н. п. калъ тà ѝ калò (ѝли̇ калѫ́тъ споретъ по мѣ́стныатъ члéнъ) пепелъ тà ѝ пепелò, баръ тà ѝ барò, прахъ тà ѝ прахò, вѣ́черъ тà ѝ вѣ́черò, нéгли ѝ дру́ги нѣ́кои, а̂ потъ тà сѣ́каде жéнски рóдъ.

„Тáко ѝ срéдни те му́ле, телѐ, шу́ле, пи́ле, мóре, ѝ̂ре, магáре, ждребѐ, слѣ́ме, ѡ̂рлѐ, молчѐ, моми́че, ки́ще, ку́че, ѐ̂троче, пти́че (фти́че) кáче, царчѐ, грѫ́нчѐ, бракчѐ, скорчѐ, (ѝ варк. парчѐ) свѣ́тчѐ, гóлу́бче, прѫ́стенче, ѝ Гѫ́рчѐ, Бóлгарче, Орѫ́вчѐ, Ту́рчѐ, ѐ̂брéйче, ѐ̂рменлі́йче, кой то са ку́пно ѝ оу̂мали́телни ѝ ѝ̂зы́чески.

„Тáко ѝ слѣ́дующи те, що то ѝматъ мнóжественно то числò разли́чно ѡ̂тъ предиду́щите, брéме бремена̀, брéме бремена̀, плéме племена̀, ѝме ѝмена̀, а̂ нѐ брéмета, брéмета, плéмета, ѝмета, нéгли ѝ дру́ги нѣ́кои таки́ва.

2. По тво́рыатъ примѣ́ръ се склонѧ́батъ, сéрдце, (сѫ́рце) ѝ̂йцѐ, сóлнце (слѫ́нце) ѝдру́ги.

„Ѝ оу̂мали́телни те слобцѐ, крилцѐ, колцѐ, перцѐ, селцѐ, дрѫ́вцѐ, пи́ленце, телéнце, ждребéнце, ѝ̂гненце, ѝ̂ренце, детéнце, ѝдру́ги таки́ва.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. МЕЧНИКОВА

„Тáко и̂ сокрóвище, пóприще, сóнмище, благáлище, тóржище, вмѣстúлище, оу̂чúлище, сѹдúлище, мѹчúлище, ô гнúще, пладнúще, ленúще, бѹнúще, и̂ оу̂ничижúтели те, женúще детúще, рачúще, носúще, главúще, ножúще (ôтъ нóжъ) ножúще (ôтъ ногà, като книжище ôтъ книга), тѣлúще и̂ дрѹги.

3. По трéтїатъ примѣръ се склонѧ́батъ копїѐ, крещéнїе, вознесéнїе, оу̂спéнїе, богоѧ́вленїе, срѣтенїе, благовѣщенїе, прощéнїе, прошéнїе, любленїе, стоѧ́нїе, и̂ѧ́дéнїе, ходéнїе, спавáнїе, ôтъ кой то прóсто то ôвыкновéнїе произнóси нéкои сокращéнно на ѣ, вмѣсто їе. н. п. любленїе любéнѣ. Стоѧ́нїе стоѧ́нѣ, бѣганїе бегáнѣ, поѧ́нїе поѧ́нѣ, (à ôтъ пѣнїе пéнне по мѣстà) и̂ѧ́дéнїе и̂ѧ́денѣ, пїéнїе пїенѣ, питїе питѣ, (като що говóриме и̂стѣ и̂ питѣ, ôтъ и̂стїе и̂ питїе) ходéнїе ходéнѣ, спанїе (и̂лѝ спавáнїе) спанѣ и̂лѝ спавáнѣ, à грóздїе грóзде (и̂лѝ грóздѣ прáвилно).

4. По четвéртыатъ примѣръ се склонѧ́батъ божествò, рождествò, торжествò, сѹбоствò, господство, содрѹжество, человѣчество, мѹжество, старѣйшинство, владычество, цáрство, мѹчúтелство, домостройтелство, ôтéчество, прелюводѣйство, бѹйство, и̂скѹство, бдоствò,

робствò, кѹмствò, побрáтимствò, мѹжúчество, и̂ дрѹги.

„Тáко и̂ крилò, блюдò, числò, чрéво, вѫ́рдо, блáто, жáло, жúто, мѣсто, тѣсто, монúсто, точúло, гнѣздò, зерно, ребрò, селò, чéлò, решéто, à кармúло, и̂ злáто, и̂ сребрò, тóкмо ѐдúнственно са оу̂потребúтелни, нéгли и̂ дрѹги нéкои.

„Тáко и̂ слѣдѹющи те, кой то мóжатъ да и̂матъ по двѐ óкончáнїѧ ѫ̂ мнóжественно то числò, н. п. тѣло тѣла и̂ тѣлесà, слóво словà и̂ словесà, нéбо нéба и̂ небесà, чѹдо чѹда и̂ чѹдесà, (à ôтъ кóло тóкмо колесà, à нѐ и̂ колà, защóто колà знáчи по прóсто колеснúца, и̂лѝ колелò колелà по мѣстà).

„Тáко и̂ слѣдѹющи те непрáвилни óко óчи, оу̂хо оу̂ши, à не óка оу̂ха, (слав. и̂ ôчесà оу̂шесà прáватъ, като слóво словесà) рáмо рáмена à не рáма, перò пéрьѧ (и̂ перà по мѣстà) листò листà (кое то ѐ прешлò въ срéденъ рóдъ ôтъ лúстъ мѹж. рóдъ) нéгли и̂ дрѹги нéкои такúва.

„На товà склонéнїе принадлежáтъ и̂ слѣдѹющи те, кой то са тóкмо бо мнóжественно то числò оу̂потребúтелни, оу̂стà, братà, колà, нéгли и̂ дрѹги нéкои. Назначѝ ôвáче защò по нéкои мѣстà и̂ ѐдúнственно се оу̂потре-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

Коло, польуз - Конеса - Кола - возъ -

бѧ́батъ та́ко, брата̀ ѐдинств. бра́ты мно́жественно. кола̀ ѐдинств. колы̀ множ. (а̑ по мѣ́ста̀ непра́вилно кола̀ ѐди́нств. кольѧ̀ па́ки множ.) а̑ оу̑ста̀, та́ѧ и̑ ті́ѧ оу̑ста̀ ѐдинств. и̑ множ. и̑ кога́то кола̀ и̑ брата̀ се склонѧ́батъ ѐдинств. и̑ множ. принадлежа́тъ пе́рвому̀ склоне́нїю, а̑ оу̑ста̀, въ ѐди́нств. число̀ пе́рвому̀, а̑ въ множ. тре́тїему̀.

Глава втораѧ.

За прилага́телни те и̑мена̀.

Склоненїе четвертое.

На четве́рто то склоне́нїе се склонѧ́батъ си́чки те прилага́телни и̑мена̀, кои̑ то по Сла́вѐнски се о̑конча́батъ во о̑́бще на ый и̑ ї̑ съ разли́чны предиду̀щи бу̀кбы, и̑ со оу̑сѣче́нїемъ на ъ, а̑ по про́сто претва́ратъ послѣ́дна бу̀ква и̑ на о.

Примѣ́ри.

на-четве́рто то склоне́нїе.

Число ѐдинственно.

	муж.	жен.	сред.
и.	сватыо̀, (6)	ствата̀ та,	свато̀ то,
р.	на-сватыа̀,	на-свата́ та,	на-свато́ то,

д.	на сватыатъ,	на свата́ та,	на свато́ то,
в.	сватыатъ,	свата́ та,	свато́ то,
з.	сватый.	свата́ѧ.	свато́е.

Число множественно.

и.	свати́ те,	сваты̀ те,	свати̑ те,
р.	на-свати̑ те,	на-сваты̀ те,	на-свати̑ те,
д.	на свати̑ те,	на сваты̀ те,	на свати̑ те,
в.	сваты̀ те,	сваты̀ те,	свати̑ те,
з.	свати́и.	сваты́ѧ.	свата́ѧ.

свети

Со оу̑сѣче́нїемъ.

Ѐдинственно.

и.	сва́тъ и̑ли̑ свети̑,	сва́та-света̀,	сва́то-свето̀,
р.	на-сва́тъ-свети̑,	на-сва́та-света̀,	на-сва́то-свето̀,
д.	на сва́тъ-свети̑,	на сва́та-света̀,	на сва́то-свето̀,
в.	сва́тъ-свети̑,	сва́та-света̀,	сва́то-свето̀,
з.	сватый-свети̑.	свата́ѧ-света̀.	свато́е-свето̀.

множественно.

и.	сва́ти-свети̑,	сва́ты-сваты̀,	сва́ти-свети̑,
р.	на-сва́ти-свети̑,	на-сва́ты-сваты̀,	на-сва́ти-свети̑,
д.	на сва́ти-свети̑,	на сва́ты-сваты̀,	на сва́ти-свети̑,

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА

в. свѧ́ты-светы̀, свѧ́ты-светы̀, свѧ́ти-свети̇̀, з. свѧтíи-свети̇̀, свѧты́ѧ-светы̀, свѧтáѧ-свети̇̀.

„Такà се склонѧ́ватъ сúлный, мúрный, слѣ́пый, стáрый, млáдый, трꙋ́дный, вóлный, гóрдый, твéрдый, прáздный, тóлстый, достóйный, прѣ́сный, тѣ́сный, червéный, жéлтый, чéрный, бѣ́лый (а̀ сúнїй ѝзéмлетсѧ ѻ̀тъ тꙋ́ка, защóто бъ оу̑сѣ́чéнїе то се пúше сосъ ѣ. н. п. сúнь, сúнѧ, сúньо, като що гобóриме сúнѧ та воѧ̀, ѝлѝ сúньо то цвѣ́тье цвѣтéше.) Голéмый, дебéлый, гóлый, бóсый, ѝ дрꙋ́ги.

Тáко ѝ на їй, като благїй, оу̑бóгїй, драгїй, дрꙋ́гїй, нагїй, дóлгїй, мнóгїй (7) бóжїй, брáжїй, рúжїй, крóткїй, крѣ́пкїй, велúкїй, млѧ́кїй, тѧ́жкїй, глꙋбóкїй, тéнкїй, цáрскїй, Бóлгарскїй, Славéнскїй, Сéрбскїй, Грéческїй, Тꙋ́рскїй, лю́дскїй, кꙋ́чешкїй, ѝ оу̑малúтелни те нúсечкїй нúсечокъ, высóкїй высóчокъ, малéчкїй малéчокъ, хꙋ́бавечкїй хꙋ́бавечокъ, тéнечкїй тéнечокъ, (ѝ дрꙋ́ги такúва мнóго.) Ѻ̀бчїй, лóбчїй, лóшїй, (коѐ то се гобóри по мѣ́стà ѝ лóшавый, ѝ со оу̑сѣ́чéнїемъ лóшавъ, а̀ лошáвъ по мѣ́стà вмѣ́сто волнáвъ) нúщїй, сꙋ́хїй, глꙋ́хїй, бѣ́тхїй, тúхїй, лúхїй, ѝ дрꙋ́ги такúва.

„Тáко ѝ ѻ̀нїѧ що сà непрáвилни бъ Славенс. защóто прáватъ родúтелныатъ падéжь на ѧ, а̀ не на а. Н. п. гóрнїй гóрнѧго, дóлнїй дóлнѧго, внѣ́шнїй внѣ́шнѧго, ѝ прóчаѧ, кой то прóсто то ѻ̀быкновéнїе не различáва ѻ̀тъ пéрви те що сѐ ѻ̀кончáватъ на ый, но прáвилно сúчки те прилꙋ́подобѧвà на ѐдúнъ примѣ́ръ, а̀ нéкои ѻ̀тъ нúхъ различно произнóси, н. п. внѣ́шнїй, гобóри вонкашнїй, внꙋ́трешнїй вѧ́трешнїй ѝлѝ внѣтрешнїй, ѝ прóчаѧ. (8)

„По тóѧ примѣ́ръ се склонѧ́ватъ ѝ разсꙋдúтелни те (срабнúтелни те) ѝ превосходúтелни те ѝмена̀, кой то се различáватъ ѻ̀тъ положúтелни те тóкмо со сѣ́дꙋющи те частúцы пó, ѝ нáй. Н. п. дебéлый-дебéлыо, пóдебелыо, нáйдебелыо, бéлыо пóбелыо, нáйбелыо. Тáко ѝ со оу̑сѣ́чéнїемъ, бéлъ, пóбелъ, нáй бéлъ (9) мóжеме ѻ̀бáче нéкогашъ да ꙋ̑потреблѧ́баме ѝ чúсти те Славéнски превосходúтелни, н. п. пéрвѣйшїй, вмѣ́сто нáй пéрвый, высочáйшїй, вмѣ́. нáй высóкїй, ѝ прóчаѧ.

„Тꙋ́ка принадлежáтъ ѝ ѻ̀тéчественни те ѝ притѧжáтелни те прилагáтелни. Н. п. Петрóвъ, Пáвловъ, Попóвъ, Сїмоновъ, кой то не сà дрꙋ́го нúщо, тóкмо оу̑сѣ́чени ѻ̀тъ совершéни те прилагáтелни притѧжáтелни. Н. п. Петрóвый Петрóвъ, Пáвловый Пáвловъ, Попóвый Попóвъ, ѝ прóчаѧ. Ѝ ѝматъ различїе тóкмо по товà, защóто тїѧ прїѝматъ члéнъ ѝ когáто се

НАУЧНА БИБЛИОТЕКА ОНУ „М. ЕМИНЕСКУ"

оусичатъ, н. п. отъ Петробый-Петровыо, и со оусѣчѣнїемъ Петровъ Петрово конь. Павловый-Павловыо, и Павловъ Павлово, тако и Стоѧновъ-Стоѧново, и Іованов-Іованово, и проч. И колко то опредѣлѧва разумать, Петровыо и Павловыо безъ оусѣчѣнїемъ, толкова и Петрово и Павлово (конь) со оусѣчѣнїемъ. Такива са и онїѧ що се окончавать на евъ и на инъ. Н. п. отъ Алексїй-Алексїевъ, Георгїевъ, Василїевъ, Димитрїевъ, Матѳѣевъ, предтечевъ, царевъ, отцевъ, стрѣлцевъ, и проч. и отъ Ѳеодора-Ѳеодоринъ, Анна-Аннинъ, варвара-варваринъ, сестра-сестринъ, тета тетинъ (притѧжѧтелно, сир. ὁ τῆς θείας. А тетинъ, коѐто по мѣста се говори и ѧльинъ ὁ θεῖος) ѧлѧ ѧльинъ, стрина-стрининъ, на-на-нанинъ, баба-бабинъ, и други такива. А отъ чичà требуваше да се начертаѐ чичинъ (коѐто ѐ и употребително по мѣста) а не чичовъ, бидисе да се произходи отъ чичо, като марковъ отъ марко, тако и отъ владыка владыковъ и владычинъ, и пр. Некои начертавать злоупотребително и отъ Петровъ Петревъ, Павловъ Павлевъ, и проч.

„Тако и женски те, и средни те по примѣру начетвѣрто то склонѣнїе се склонѧвъ н. п. Петрова та, Павлова та жена. множ. Петро-

Петровы те Павловы те жены. Петрово то Павлово то дѣтѐ, и пр. Тако и Василїева та, Матѳѣева та, и Сестрина та, Аннина та, Василїево то, Матѳѣево то, сестрино то, Аннино то, и прочаѧ.

Примѣри.

За три те окончанїѧ на-мужескїа родъ.

Число єдинственно.

и. Петрово,	Алексїево,	Аннино,
р. на-Петровать,	на-Алексїевать,	на-Аннинать,
д. на Петровать,	на Алексїевать,	на Аннинать,
в. Петровать,	Алексїевать,	Аннинать,
з. Петровъ.	Алексїевъ.	Аннинъ.

Число множественно.

и. Петрови те,	Алексїеви те,	Аннини те,
р. на-Петрови те,	на-Алексїеви те,	на-Аннини те,
д. на Петрови те,	на Алексїеви те,	на Аннини те,
в. Петровы те,	Алексїевы те,	Аннины те,
з. Петрови.	Алексїеви.	Аннини.

„А онїѧ що се окончавать на ичъ, тїѧ са по волшей части несклонѧеми въ Болгарскїатъ ѩзыкъ. И понѐже всегда стоѧтъ со собственни те (сир. сосъ отечески те си) ѩмена въ слово то, за то и много рѣдко прїимать чаенъ,

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЧНИКОВА

н. п. Геóргїй Васїлїевичъ, Васїлїй Геóргїевичъ, Отоѧнъ Їоваѧновичъ, Їоваѧнъ Отоѧновичъ, й прóчаѧ.

„Но когáто се слꙋчи да се склонѧвáтъ, тогà послѣдꙋвáтъ примѣрáтъ на-сóбственни те имена̀, н. п.

и. Геóргїй Васїлїевичъ,
р. на-Геóргїа Васїлїевича,
д. на Геóргїа Васїлїевича, ѝлѝ Геóргїю Васїлїевичꙋ,
в. Геóргїа Васїлїевича,
з. Геóргїе Васїлїевичъ. Тáко й Їоваѧнъ Отоѧновичъ, й Отоѧнъ Їоваѧновичъ, й проч. А бъ жéнскїатъ рóдъ со всѣмъ не сà оꙋпотребѝтелни. (10)

„А ѻ́нїѧ жéнски имена̀ що се ѻ́кончáватъ на ца, като Пáвловица, Геóргїевица, Отоѧновица, Їоваѧновица, Пéтковица, тїѧ не знáчатъ дщéрь пáвлова, й геóргїева, й отоѧнова, но жена̀.

„Тáко й ѻ́нїѧ що се произвóдатъ ѻ́тъ землѝ те, цáрства та, ѐпархїи те, градѝща та, й села̀ та, ѝлѝ се нарѝчатъ ѝзы́чески, склонѧвáтсе сéкое на прилѝчно то мꙋ склонéнїе, н. п. ѻ́тъ Россїа рꙋссїáнинъ, ѻ́тъ Ѧфрїка ѧфрїкáнинъ (ѝлѝ ѧфрїкáнецъ) ѻ́тъ Ѐвропа ѐвропéанинъ (ѝлѝ ѐвропéецъ) ѻ́тъ Їтáлїа їталїáнинъ (ѝлѝ

їталїáнецъ) ѻ́тъ Немцїа нéмецъ, ѻ́тъ Рѝмъ рѝмѧнинъ, ѻ́тъ Ѩóска московецъ, ѻ́тъ Венéцїа венецїáнецъ, ѻ́тъ Болгáрїа бóлгаринъ, ѻ́тъ Сѐрбїа сéрбинъ, ѻ́тъ Влахїа влáхъ, ѻ́тъ Бѣлигрáдъ бѣлигрáдецъ, гáбровецъ, тéрновецъ, трéбненецъ, самокóвецъ, кестендѝлецъ, кóтѧнецъ, казанлѧчанинъ, пазарджѝчанинъ, ѻ́тъ кой то прóсто то ѻ́быкновéнїе по бóлшей чáсти й по Тꙋ́рски произнóси. н. п. стамболаїа, філїбелїа, ѐдренелїа, пазарджикаїа, гáбровалїа, казанлѧкаїа, вꙋкорещлїа, сóфїалїа, самоковаїа, й проч. (11).

Примѣ́ръ за ѻ́нїѧ що се ѻ́кончáватъ на инъ.

ѐдинственно.

и. Бóлгаринъ,
р. на-бóлгарина,
д. на бóлгаринатъ, ѝлѝ бóлгаринꙋ,
в. бóлгаринатъ,
з. бóлгарине.

множественно.

и. Бóлгари те, ѝлѝ — ре те,
р. на-бóлгари те, — — ре те,
д. на бóлгари те, — — ре те,
в. бóлгари те, — — ре те,
з. бóлгари. — — ре.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

Та́ко и҆ Россїа́нинъ, Персїа́нинъ, Ѳлаѧ́нинъ, Ѥ҆вропе́анинъ, се́лѧнинъ, болѧ́ринъ, Хрїстїа́нинъ, а҆ Тꙋ́рчинъ, множестѣ. и҆́ма тꙋ́рцы (като о҆́тъ тꙋ́ркъ, а҆ не тꙋ́рчи), и҆ ба́рбарски те дꙋшма́нинъ, бахчева́нинъ, пехлива́нинъ, и҆ проч. кои́то си́чки те мо́жатъ да се кло́натъ пра́вилно на кто́рото склоне́нїе, а҆ же́нски те, Бо́лгарка, Россїа́нка, Ѥ҆вропеа́нка, се́лѧнка, хрїстїа́нка и҆ проч. на пе́рвото, а҆ сре́дни те, Бо́лгарче, Гѫрчѐ, Ѳрѧ́вчѐ, І҆талїа́нче, францꙋ́зче, се́лѧнче, хрїстїа́нче градина́рче и҆ проч. на тре́то то.

„О҆́тъ предизложе́нны те про́чее примѣ́ры, пока́зꙋвасе и҆́вно, защо̀ каквѝ бы́лѝ да бы́лѝ и҆мена̀ та въ Бо́лгарскїатъ ѩзы́къ, о҆тно́сатсе то́кмо въ четыри тѐ предположе́ни склоне́нїа, а҆ нѐ въ по́много, и҆ всѧ́кое и҆́ме мо́же да се кло́ни пра́вилно и҆ ле́сно по о҆́нїѧ примѣ́ры.

За числи́телни те и҆мена̀.

Число ѐдинственно.

	м.	ж.	ср.
и.	Ѐди́ныи и҆́нъ,	ѐдна̀ та,	ѐдно̀ то,
р.	на-ѐди́ныа,	на-ѐдна̀ та,	на-ѐдно̀ то,
д.	на ѐди́ныатъ,	на ѐдна̀ та,	на ѐдно̀ то,
к.	ѐди́ныатъ.	ѐдна̀ та.	ѐдно̀ то.

зва́телный лишѧ́етсѧ.

Число множественно.

"Общо и҆ на три̑ те ро́добе.

и.	Ѐдни̑ те, *)	—	—	—
р.	на-ѐдни̑ те,	—	—	—
д.	на ѐдни̑ те,	—	—	—
к.	ѐдны̑ те.	—	—	—

зва́телный лишѧ́етсѧ.

м. И҆ со оу̑сѣче́нїемъ.

и.	Ѐди́нъ,
р.	на-ѐдного̀,
д.	на ѐдного̀, и҆лѝ ѐдномꙋ̀,
к.	ѐдного̀, та́ко и҆ ѐдна̀, ѐдно̀, като пе́рви те.

множ. "Общо и҆ на три̑ те ро́добе.

и.	Ѐдни̑,	—	—	—
р.	на-ѐдни̑,	—	—	—
д.	на ѐдни̑,	—	—	—
к.	ѐдны̑.	—	—	—

*) Ѐдни̑, злоꙋпотреби́телно се оу̑потребла́ва мно́жественно, но ра́зꙋмо мꙋ̀ ѐ за вмѣ́сто не́кои. Като н. п. това̀, ѐдни̑ о҆́тъ ни́хъ о҆тидо́ха, а҆ дрꙋ́ги о҆стана́ха, мо́же да се речѐ пра́вилно и҆, не́кои о҆́тъ ни́хъ, и҆ проч.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

Тáко й

	мꙋж.	жен.	сред.
и.	Двà та, (12)	двѣ̀ те,	двѐ те,
р.	на-двà та,	на-двѣ̀ те,	на-двѐ те,
д.	на двà та,	на двѣ̀ те,	на двѐ те,
в.	двà та.	двѣ̀ те.	двѐ те.

звáтеленъ нéма.

жен. й сред. рóдъ.

и.	Трѝ те = тройца та, (13)	три тѐ,
р.	на-трѝ те = тройца та,	на-три тѐ,
д.	на трѝ те = тройца та,	на три тѐ,
в.	трѝ те = тройца та.	три тѐ.

	мꙋж.	Й на трѝ те рóди óбщо.
и.	Четвóрица та,	четыри тѐ,
р.	на-четвóрица та,	на-четыри тѐ,
д.	на четвóрица та,	на четыри тѐ,
в.	четвóрица та.	четыри тѐ.

	Тáко й	тáко й
и.	Петѝна та,	петь тѐ,
р.	на-петѝна та,	на-петь тѐ,
д.	на петѝна та,	на петь тѐ,
в.	петѝна та.	петь тѐ.

Тáко й шестѝна та, седмѝна та, ôсмѝна-та, й деветѝна та бѫ мꙋжескїатѣ тóкмо рóдъ

ȃ десетѝна та не мóжеме да речéме. Ȃ шесть тѐ, седмьтѐ, ôсмьтѐ, деветь тѐ, десеть тѐ й до стò й на трѝ те рóди óбщо, тáко й сто тѐ, двѣ̀сте те, трѝста та, четыри тѐ стóтинъ, петь тѐ стóтинъ, шесть тѐ стóтинъ, до хїлѧ́да. Тáко й хїлѧ́да та, двѣ̀ те хїлѧ́ды, до сто тѐ хїлѧ́ды, хїлѧ́да та хїлѧ́ды (сир. мїалїóнъ) сѝчки те тїѧ́ са óбщи й на трѝ те рóди.

За чинни те числителни.

Кой то се склонѧ́ватъ непремѣ́нно по примѣ́ратъ на-прилагáтелни те.

мꙋж.	жен.	сред.
Пéрвый-ыо,	пéрвѧ-ва та,	пéрвое-во то,
вторы́й-ыо,	втóрѧ-ра та,	втóрое-ро то,
трéтїй-їо,	трéтїѧ-та та,	трéтїе-то то,
четвéртый-ыо.	четвéртѧ-рта та.	четвéртое-рто то.
пѧ́тый-ыо,	пѧ́тѧ-та та.	пѧ́тое-то то,
шесты́й-ыо,	шестѧ́-та та,	шестóе-сто то,
седмы́й-ыо,	седмѧ́-дма та,	седмóе-дмо то,
ôсмы́й-ыо,	ôсмѧ́-сма та,	ôсмóе-смо то,
девѧ́тыо-ыо,	девѧ́тѧ-та та,	девѧ́тое-то то,
десѧ́тый-ыо,	десѧ́тѧ-та та,	десѧ́тое-то то,
ѐдинáдесетый-ыо,	— —	— —
двáнáдесетый-ыо.	— —	— —

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

двáдесетыо, трúдесетыо, четыридесáтыо, пáтдесáтыо, шестдесáтыо, седмдесáтыо, ôсмдесáтыо, дебедесéтыо, сóтый-сотыо, двýсóтый-тыо, — —
тристóтныо, — —
четыристóтныо, петстóтныо, шестьстóтныо, й проч. тысящный, йлѝ хїлáдныо, двехїлáдныо, трихїлáдныо, й проч. мїалїóнный-ыо, двýмїалїóнный-ыо петмїалїóнный-ыо й проч.

Глава третїа.

За склонéнїе то на-мѣстоимéнїа та.

Мѣстоимéнїа та бъ Бóлгарскїатъ ѝзыкъ са разлѝчни, каквóто й бъ Олабéнскїатъ, й сýть слѣдýющи те.

Ѧзъ, тыѝ, ѻ́нъ, сéбе, сáмъ, сáмъ сéбе, самѝчакъ, самсамненéчакъ, кóй, кóй то, нéкой, нéкойси, нѝкой, сéкой, кóй да ѝ, кóй бы́лъ, кóй бы́лъ да бы́лъ, що, щото, що дàе, що бы́лò, що бы́лò да бы́лò, нéщо, нéщоси, нѝщо, тóй, тóйзи, тóзи, мóй, мóйси, твóй, твóйси, свóй, свóйси, чѝй, чѝй то, нéчїй, нѝчїй, нáшъ, бáшъ, ѻ́ный (йлѝ ѻ́нлй йлѝ ѻ́нзи), ôногóбый-оногóбъ, нéгобый-нéгобъ, тогóбый-тогóбъ, нѝхный-нѝхенъ, тѣ́хный-тѣ́хенъ.

Послѣдýватъ на мѣстоимéнїе то рóдъ, вѝдъ, начертáнїе, числò, падéжъ, лицѐ, й склонéнїе.

Лични мѣстоименїа.

на-общїа рóдъ.

Число ѐдинственно.

и.	Ѧзъ йлѝ ѧ́, (14)	тыѝ,	— —
р.	на-мéне, (15)	на-тéбе,	на-сéбе,
д.	мéне, ми,	тéбе, ти,	сéбе, си,
в.	мéне, ме,	тéбе, те,	сéбе се, (16)

звáтеленъ лишлет.

Число множественно.

и.	Ѧзы йлѝ нїе, (17)	бы́, йлѝ бїе,	— —
р.	на-нáсъ,	на-бáсъ,	— —
д.	нáмъ, ни,	бáмъ, би,	— —
в.	нáсъ, ны́,	бáсъ, бы́,	— —

звáтеленъ лишлет.

Ѻ́нъ.

	м.	ж.	ср.
и.	Ѻ́нъ,	ôнà,	ôнò,
р.	на-нéго,	на-нéѧ,	на-нéго,
д.	на нéго, нéмý, мý,	на нéѧ, нéй, й,	на нéго, нéмý, мý,
в.	нéго, го. (18)	нéѧ, ѧ́.	нéго, го.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА

Множественно.

и.	Ôнѝ,	ôны̀,	ôнѝ,
р.	на-ни́хъ,	на-ни́хъ,	— —
д.	на ни́хъ, ни́мъ, ѝмъ,	на ни́хъ, ни́мъ, ѝмъ,	— —
б.	ни́хъ, ги.	ни́хъ, ги.	— —

Число ѐдинственно.

	м.	ж.	ср.
и.	Ѝный, (19)	ôна́ѧ,	ôнова̀ (йлѝ ôно́ва.)
р.	на-ôного́ва,	на-ôна́ѧ,	на-ôнова̀,
д.	на ôного́ва,	на ôна́ѧ,	на ôнова̀,
б.	ôного́ва.	ôна́ѧ.	ôнова̀.

Число множественно.

и.	Ôнѝѧ,	ôны́ѧ,	ôнѝѧ,
р.	на-ôнѝѧ,	на-ôны́ѧ,	на-ôнѝѧ,
д.	на ôнѝѧ,	на ôны́ѧ,	на ôнѝѧ,
б.	ôны́ѧ.	ôны́ѧ.	ôнѝѧ.

Са́мъ.

Число ѐдинственно.

	м.	ж.	ср.
и.	Са́мъ-мыо,	сама̀-та,	само̀-то,
р.	на-са́мъ-мыа,	на-сама̀-та,	на-само̀-то,
д.	на са́мъ-мыатъ,	на сама̀-та,	на само̀-то,
б.	са́мъ-мыатъ.	сама̀-та.	на само̀-то.

Число множественно.

и.	Са́ми-те,	са́мы-те,	са́ми-те,
р.	на-са́ми-те,	на-са́мы-те,	на-са́ми-те,
д.	на са́ми-те,	на са́мы-те,	на са́ми-те,
б.	са́мы-те.	са́мы-те.	са́ми-те.

„Та́ко ѝ самсами́чкїй, самсамнене́чкїй, непремѣ́нно като прилага́телни те въ четве́рто то склоне́нїе.

Ко́й.

Число ѐдинственно.

	м.	ж.	ср
и.	Ко́й,	коѧ̀,	коѐ,
р.	на-кого̀,	на-коѧ̀,	на-коѐ,
д	на кого̀, комꙋ̀,	на коѧ̀,	на коѐ,
б.	кого̀.	коѧ̀.	коѐ.

Число множественно.

и.	Коѝ,	коѝ,	коѝ,
р.	на-коѝ,	на-коѝ,	на-коѝ,
д.	на коѝ,	на коѝ,	на коѝ,
б.	коѝ.	коѝ.	коѝ.

„Та́ко ѝ ко́й то, коѧ̀ то, коѐ то, коѝ то, съ това̀ то́кмо разли́чїе що о̂ста́ва то-то ѝ въ трѝ те ро́дове, ѝ въ двѐ те числа̀ непремѣ́нѧемо. Назначѝ ѝ това̀, защо̀ тꙋ́ка то-то

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

не ѐ члѐнъ, но частѝца кой то се оу̂потребля̑ва въ возносѝтелни те мѣстоимѐнїя и̂ ѝмена̀, като н. п. когѐто пы̀та нѐкой, та о̂тговарѧе, чѝй; чѝйто, кѝй; кѝй то, що; що то, дѐ, ѝли̂ гдѣ̀, ѝли̂ дѐка; дѐто, дѐка то, какво̀: какво̀ то, кѐкавъ; кѐкавъ то, защо̀; защо̀ то и̂ проч. (*)

„Тѐко и̂ сложѐнни те, кой дѐ, кой бѝлъ, кой бѝлъ дабѝлъ, нѐкой, нѐкойси, секой, и̂ проч.

(*) Сапу̂нѐвъ се ви̂ди да не ѐ позна̀лъ че въ то̀л слу̂чай това̀ то не ѐ члѐнъ, но частѝца несклонѧема. И̂ понѐже ѐ мѝсли̂лъ да ѐ члѐнъ, за да го сохрани̂ прѐвиленъ и̂ въ мно̀жеств. число̀, та̀ко го ѐ оу̂потреби̂лъ въ ѐва̀нгелїето си, въ глава̀ 21, стѝхъ 12. о̂тъ матѳ. „И̂ и̂згонѝ сичките кой те продѐваха, и̂ купѐваха въ чѐркова“ вмѣсто кой то продѐваха. Въ та̀л и̂ста та глава̀ мо̀же да ви̂ди нѐкой дово̀лны такива примѣ̀ры, и̂ дрѐги любопы̀тны прѐвѐды, като що̀ ѐ прѐвѐдено и̂ въ глава̀ 9. стѝхъ 8. а̂ като ви̂дѣха нарѐды те чу̂дѣхасѧ, и̂ прослѐвихя бо̀га, когѐто дѐде такваѝсь власть на человѣ̀цы те. Вмѣсто, и̂ прослѐвихя бога, кѝй то дѐде власть“ и̂ проч. така̀ ѐ прѐвѐдено, нѐгли защо̀ въ Грѐческо то стои̂, καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην. Но и̂ да стои̂ та̀ко въ Ѐлинско то, въ прѐстыатъ Грѐчески прѐвѐдъ стои̂, ὁ ὁποῖος ἔδωκε, а̂ не τὸν ὁποῖον ἔδωκε.

Тѐй.

Число ѐдинственно.

	м.	ж.	ср.
и.	Тѐй, тѐѧ,	тѐѧ,	тѐва̀,
р.	на-тогѐва, —	на-тѐѧ,	на-тѐва̀,
д.	на тогѐва, — и̂ тоѧ̀ва,	на тѐѧ,	на тѐва̀,
в.	тогѐва. —	тѐѧ.	тѐва̀.

Число множественно.

и.	Тѝи, ѝли̂ тѝѧ,	тѝѧ,	тѝѧ,
р.	на-тѝѧ,	на-тѝѧ,	на-тѝѧ,
д.	на тѝѧ,	на тѝѧ,	на тѝѧ,
в.	тѝѧ.	тѝѧ.	тѝѧ.

Мѐй.

Число ѐдинственно.

	м.	ж.	ср.
и.	Мѐй (и̂ сосъ члѐнъ) йо,	моѧ̀ та,	моѐ то,
р.	на-мѐйа-ѐйатъ,	на-моѧ̀ та,	на-моѐ то,
д.	на мѐйатъ,	на моѧ̀ та,	на моѐ то,
в.	мѐйатъ.	моѧ̀ та.	моѐ то.

Число множественно.

и.	Мой те,	Тѐко и̂ въ другѝте ро̀дове.	—	—	—
р.	на-мой те,		—	—	—
д.	на мой те,		—	—	—
в.	мой те.		—	—	—

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

„Тако ѝ мой си, твой, твой си, свой, свой си.

Чій.

Число ѐдинственно.

	м.	ж.	ср.
и.	Чій,	чїѧ,	чїѐ,
р.	на-чій,	на-чїѧ,	на-чїѐ,
д.	на чій,	на чїѧ,	на чїѐ,
в.	чій.	чїѧ.	чїѐ.

Множественно чїй ѝ на три те родове. Тако ѝ чій то, нечїй, ничїй.

Нашъ.

Число ѐдинственно.

	м.	ж.	ср.
и.	Нашъ-їо,	наша та,	наше то,
р.	на-нашїа-атъ,	на-наша та,	на-наше то,
д.	на нашъ-їатъ,	на наша та,	на наше то,
в.	нашъ-їатъ.	наша та.	наше то.

Число множественно.

и.	Наши те,	—	—	—
р.	на-наши те,	—	—	—
д.	на наши те,	—	—	—
в.	наши те.	—	—	—

„Тако ѝ башъ, а другите тогобыо, онобыо, нихнио, тѣхнио, склонѧбатсе правилно по примѣратъ на-четвѣрто то склонѣнїе наприлагателни те ѝмена.

„Тука принадлежатъ ѝ копросителни те ѝ отвѣщателни те, какобъ, каква, каквò. Такобъ, таквѧ, (ѝлѝ такава) такова (коѐто ѐ неправилно но оупотребително, ѝ требуваше да се речѐ такоко) множ. таквїѧ (ѝлѝ такїва) общо ѝ на три те родове. Онакобъ, онакава, онакобо. Ѝ сложенни те некакобъ, никакобъ, секакобъ, ѝ колкабъ, колкава, колкабо, толкабъ, толкава, толкабо, ѝ колкабечобъ, колкабечка, колкабечко, ѝ проч. що, що ѐда ѐ, що было, що было да было, нещо, нещоси, нищо. ѝ проч.

Глава четвертаѧ.

за Глаголатъ.

Глаголо ѐ часть слова склонѧема (ѝлѝ лучше рещѝ начертаваема) ѝ ѝзѧвлѧва дѣйствїе ѝлѝ страданїе, ѝлѝ средно нещо. Послѣдуютъ же глаголу, наклонѣнїе, залогъ, родъ, видъ, начертанїе, число, лицѐ, времѧ, ѝ сопряженїе.

„Понеже существенно глаголъ ѐсмь, оупотреблѧвасе по болшей части сосъ други те глаголи бъ прешедши те времена, ѝ наричасе спомогателенъ, (каквото ѝ глаголъ щемъ,)

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

защо́то пома́га на дрꙋ́гите глаго́ли да начерта́ватъ не́кои бремена̀, затова̀ се ѝзлага́е пе́рко то́й, като нꙋ́жденъ, а̂ по то́мъ на ре́дъ дрꙋ́гите.

Сопряженїе.

На спомога́телныатъ глаго́лъ ѐсмь (20.)

Наклоненїе ѝзъвителное.

Бремя настоѧщее.

Число єдинственно.	Число множественно.
ѐсмь-самъ,	ѐсмы̀-сме (ѝли̇ смы̀,)
ѐси̇-си,	ѐстѐ-сте,
ѐсть-ѐ (21),	сꙋ́ть-са (22).

Преше́дшее несоверше́нное.

бе́хъ (23),	бе́хме,
бе́ше ты̀,	бе́хте,
бе́ше ѻ̏нъ-на̀-но̀,	бе́ха.

Бремя прешедшее.

Ч. є.	Ч. м.
бы́лъ, ла̀, ло̀ самъ,	были̇ сме,
бы́лъ, ла̀, ло̀ си,	были̇ сте,
бы́лъ, ла̀, ло̀ ѐ,	были̇ са.

непредѣ́лное соверше́нное.

быдо́хъ,	быдо́хме,
быде́ ты̀,	быдо́хте,
быде́ ѻ̏нъ, на̀, но̀.	быдо́ха.

Бремя бꙋдꙋщее многокра́тное.

Ч. є.	Ч. м.
ще (24) самъ (25),	ще смѐ,
ще си̇,	ще стѐ,
ще ѐ,	ще са̀.

Бꙋдꙋщее єднократное.

ще бы́демъ-бѫ́демъ (26),	ще бы́деме-бѫ́деме,
ще бы́дешъ-бѫ́дешъ,	ще бы́дете-бѫ́дете,
ще бы́де-бѫ́де,	ще бы́датъ-бѫ́датъ.

Наклоненїе повелителное.

Бремя настоѧщее.

не́ка самъ,	-не́ка сме,
бы́вай - не́ка си,	бы́вайте-не́ка сте,
да бы́ва- не́ка ѐ,	да бы́ватъ-не́ка са.

Бꙋдꙋщее.

бѫ́ди-бꙋ́ди,	бѫ́де́те-бы́де́те,
да бѫ́де,	да бѫ́датъ-бы́датъ.

Наклоненїе сослагателное.

Бремя настоѧщее.

а̂ко самъ, ѝ, а̂ко да самъ,	а̂ко сме-а̂ко да сме,
а̂ко си, — — —	а̂ко сте, — —
а̂ко ѐ, — — —	а̂ко са. — —

Наклоненїе неопредѣ́ленное.

Бы́ти (оу̂потребит. то́кмо, мо́же быти.)

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. МЕЧНИКОВА

Преходѧщее и прешедшее.

Ч. ѥ.	Ч. м.
ако бѣхъ,	ако бѣхме,
ако бѣше ты,	ако бѣхте,
ако бѣше онъ, на, но,	ако бѣха.

Давнопрошедшее.

ако самъ былъ, ла, ло,	ако сме были,
ако си былъ, ла, ло,	ако сте были,
ако е былъ, ла, ло.	ако са были.

„Тука може да причисли некой, и, ако бѣхъ былъ, и, ако быхъ былъ.

Будуще.

ако бѫдемъ-будемъ,	ако бѫдеме-будеме,
ако бѫдешъ-будешъ,	ако бѫдете- —
ако бѫде-буде.	ако бѫдатъ- —

Друго буд.

ако щемъ бы,	ако щеме бы,
ако щешъ бы,	ако щете бы,
ако ще бы.	ако щатъ бы.

Причастіе (75.)

Общо на сички те родове.

Будуки (по Сербски) или будучи (по Русски.)

„Другите глаголи сички те са почти правили въ Болгарскіатъ язикъ, и относатсе въ четыри токмо различни сопряженія, на

амъ, емъ, имъ, и ѧмъ, н. п. дабамъ, биемъ, ходимъ, банѧмъ (*) на-кой то второ то лице бесма правило и лесно се начерта ако променишъ мъ отъ первото лице на шъ, н. п. дабамъ, дабашъ, биемъ, биешъ, ходимъ, ходишъ, тако и третото се начерта ако изоставишъ токмо мъ отъ первото лице, н. п. дабамъ-даба, биемъ-бие, ходимъ-ходи, банѧмъ-бана, (28) и прочаѧ.

Примѣръ первый.

Сопряженіе первое.

За сички те онія глаголы ще се окончатъ на амъ, на-кой то второ то лице начерта на ашъ, а третото на а.

Залогъ дѣйствителный.

Наклоненіе изявителное.

Время настоѧщее.

ед.	думамъ,	бдигамъ (29),
	думашъ,	бдигашъ,
	дума.	бдига.

(*) Тако и Сербинъ Вукъ Стефановичъ въ своѧта Сербска Граммѧтіка, изданнаѧ оу Віенна въ 1814. лѣто. Токмо три сопряженія има на амъ, ем, имъ, карамъ, еремъ, творимъ.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

мн.	дꙋ́маме, дꙋ́мате, дꙋ́матъ.	бди́гаме, бди́гате, бди́гатъ.

Бремѧ преходѧщее.

ед.	дꙋ́махъ, дꙋ́маше ты̀, дꙋ́маше ѻ҆́нъ, на̀, но̀.	бди́гахъ, бди́гаше ты̀, бди́гаше ѻ҆́нъ, на̀, но̀.
мн.	дꙋ́махме, дꙋ́махте, дꙋ́маха.	бди́гахме, бди́гахте, бди́гаха.

Прешедшее.

ед.	дꙋма́лъ, ла, ло (30) самъ, дꙋма́лъ, ла, ло си, дꙋма́лъ, ла, ло є҆́.	бдига́лъ, ла, ло самъ, бдига́лъ, ла, ло си, бдига́лъ, ла, ло є҆́.
мн.	дꙋма́ли сме, дꙋма́ли сте, дꙋма́ли са.	бдига́ли сме, бдига́ли сте, бдига́ли са.

Давнопрешедшее.

ед.	дꙋма́лъ, ла, ло, бѣ́хъ, дꙋма́лъ, ла, ло бѣ́ше ты̀, дꙋма́лъ, ла, ло бѣ́ше ѻ҆́нъ, на, но.	бдига́лъ, ла, ло, бѣ́хъ, бдига́лъ, ла, ло, бѣ́ше ты̀, бдига́лъ, ла, ло бѣ́ше ѻ҆́нъ, на̀, но̀.

мн.	дꙋма́ли бѣ́хме, дꙋма́ли бѣ́хте, дꙋма́ли бѣ́ха.	бдига́ли бѣ́хме, бдига́ли бѣ́хте, бдига́ли бѣ́ха.

Непредѣ́лное первое (оу҆чаща́телное.)

ед.	дꙋма́хъ (31), дꙋма̀ ты̀, дꙋма̀ ѻ҆́нъ, на̀, но̀.	бдига́хъ, бдига̀ ты̀, бдига̀ ѻ҆́нъ, на̀, но̀.
мн.	дꙋма́хме, дꙋма́хте, дꙋма́ха. (отрицаше)	бдига́хме, бдига́хте, бдига́ха.

Непредѣ́лное второе (є҆днокра́тное.)

є҆д.	продꙋма́хъ (32), продꙋма̀ ты̀, продꙋма̀ ѻ҆́нъ, на̀, но̀.	бдигна́хъ, бдигна̀ ты̀, бдигна̀ ѻ҆́нъ, на̀, но̀.

Непредѣ́лное третїе.

ед.	продꙋма́лъ, ла, ло самъ, продꙋма́лъ, ла, ло си. продꙋма́лъ, ла, ло є҆́.	бдигна́лъ, ла, ло самъ, бдигна́лъ, ла, ло си. бдигна́лъ, ла, ло є҆́.
мн.	продꙋма́ли сме, продꙋма́ли сте, продꙋма́ли са.	бдигна́ли сме, бдигна́ли сте, бдигна́ли са.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА

Непредѣланое четвертое.

ед.	продꙋма́лъ, ла, ло бе́хъ,	бдигна́лъ, ла, ло бе́хъ,
	продꙋма́лъ, ла, ло бе́ше ты̀,	бдигна́лъ, ла, ло беше ты̀,
	продꙋма́лъ, ла, ло бе́ше ѻ҆́нъ, на̀, но̀.	бдигна́лъ, ла, ло бе́ше ѻ҆́нъ, на̀, но̀.
мн.	продꙋма́ли бе́хме,	бдигна́ли бе́хме,
	продꙋма́ли бе́хте,	бдигна́ли бе́хте,
	продꙋма́ли бе́ха.	бдигна́ли бе́ха.

Бꙋдꙋщее первое (многокра́тное.)

ед.	ще да дꙋ́мамъ,	ще да бди́гамъ,
	ще да дꙋ́машъ,	ще да бди́гашъ,
	ще да дꙋ́ма.	ще да бди́га.
мн.	ще да дꙋ́маме,	ще да бди́гаме,
	ще да дꙋ́мате,	ще да бди́гате,
	ще да дꙋ́матъ.	ще да бди́гатъ.

Бꙋдꙋщее второе (єдинокра́тное.)

ед.	ще да продꙋ́мамъ,	ще да бди́гнемъ,
	ще да продꙋ́машъ,	ще да бди́гнешъ,
	ще да продꙋ́ма.	ще да бди́гне.
мн.	ще да продꙋ́маме,	ще да бди́гнеме,
	ще да продꙋ́мате,	ще да бди́гнете,
	ще да продꙋ́матъ.	ще да бди́гнатъ.

Бꙋдꙋщее третїе (многокра́тное.)

ед.	дꙋма̀ щемъ (33),	бдига̀ щемъ,
	дꙋма̀ щешъ,	бдига̀ щешъ,
	дꙋма̀ ще.	бдига̀ ще.
мн.	дꙋма̀ щеме,	бдига̀ щеме,
	дꙋма̀ щете,	бдига̀ щете,
	дꙋма̀ щатъ.	бдига̀ щатъ.

Бꙋдꙋщее четвертое (єдинокра́тное,)

ед.	продꙋма̀ щемъ,	бдигна̀ щемъ,
	продꙋма̀ щешъ,	бдигна̀ щешъ,
	продꙋма̀ ще.	бдигна̀ ще.
мн.	продꙋма̀ щеме,	бдигна̀ щеме,
	продꙋма̀ щете,	бдигна̀ щете,
	продꙋма̀ щатъ.	бдигна̀ щатъ (34) и (35.)

Наклоненїе повелителное,

Время настоѧщее.

ед.	дꙋ́май,	бди́гай,
	да дꙋ́ма.	да бди́га.
мн.	дꙋ́майте,	бди́гайте,
	да дꙋ́матъ.	да бди́гатъ.

Время непредѣланое.

ед.	продꙋ́май,	бдигни̇ (36),
	да продꙋ́ма.	да бди́гне,

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. МЕЧНИКОВА

мн.	продумайте, да продуматъ.	бдигнете, да бдигнатъ.

Наклоненїе желателное (или сослагателное) и подчинителное (37.)

Бремя непредѣлное.

ед.	дано продумахъ, дано продумаше ты, дано продумаше онъ, на, но.	дано бдигнехъ, дано бдигнеше ты, дано бдигнеше онъ, на, но.
мн.	дано продумахме, дано продумахте, дано продумаха.	дано бдигнехме, дано бдигнехте, дано бдигнеха.

„Тако и въ подчинително то, ако продумахъ, ако бдигнехъ непремѣнно.

По той примѣръ се начертаватъ зимамъ (или земамъ) давамъ, познавамъ, плювамъ, писувамъ, минувамъ, разумѣвамъ, легамъ, прощавамъ, казувамъ, бѣнчавамъ, отварамъ, затварамъ, свршувамъ, наредувамъ, послѣдувамъ, осѣдлувамъ, оставамъ (или останувамъ) помазувамъ, собирамъ, избирамъ, забирамъ, пробирамъ, пребирамъ, разбирамъ, отбирамъ, прибирамъ, тако и отъ чисти те Славенски некои, кои то можатъ да имматъ двойно окончанїе въ простыатъ изыкъ, н. п. отъ раздробляю раздробляваамъ или раздробувамъ, премѣняю премѣняваамъ, или променувамъ, раздѣляю раздѣляваамъ, склоняю склоняваамъ или склонувамъ, оскорбляю оскорбляваамъ или оскорбувамъ, обвиняю обвиняваамъ или обвинувамъ, озлобляю озлобляваамъ или озлобувамъ, и други такива многое множество. Изваждатсе отъ тука, знамъ и имъ, кои то се относатъ на второ то сопряженїе, зато второ то и трето то лицѣ правятъ на ешъ, и е, знамъ, знаешъ, знае, имъ, идешъ, иде, затова се думатъ и, знаемъ, идемъ, за ради второ то и трето то лицѣ.

„Тако и средни те, сир. кои то неса употребителни въ страдателныатъ залогъ, н. п. лѣтувамъ, зимувамъ, знамъ, выбамъ, бѣгамъ, почивамъ, оумирамъ, воскреснувамъ, ставамъ, падамъ, сѣднувамъ, и други такива що принадлежатъ здѣ (38.)

Залогъ страдателный.

Страдателни те глаголи (въ Болгарскїатъ изыкъ) начертаватсе непремѣнно въ сички те времена, каквото то и дѣйствителни те, съ това токмо различїе що имъ се притура єдно се (39) или предъ нихъ или по нихъ споретъ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

потре́бата. Н. п. глаго́ли дѣйстви́телнїи ду́мамъ, бди́гамъ, сла́гамъ, като прїи́матъ при се́бе се, ду́мамсе, бди́гамсе, сла́гамсе, бы́батъ страда́телни. И̂ затоба́се неизложи́ха о̂со́бни о̂́брази за ни́хъ, защо се́кой мо́же да ги начерта́ба ле́сно безъ ни́кавва погрѣ́шность а̂ко притъ́ра, каввото що ре́кохме, при всѧ́кое лицѐ, и̂ число̀, и̂ бре́ме се, н. п. ду́мамсе, ду́машсе, ду́масе, и̂ множ. ду́мамесе, ду́матесе, ду́матсе, та́ко и̂ бѫ преходѧ́щее, ду́махсе, ду́машесе ты̀, ду́машесе о̂́нъ, на̀, но̀. ду́махмесе, ду́махтесе, ду́махасе. Та́ко и̂ дума́лъ самъ се, и̂ дума́лъ бехъ се, (и̂лѝ ду́ма́лъ се самъ, дума́лъ се бехъ, и̂лѝ и̂ предъ глаго́латъ, а̂зъ самъ се дума́лъ, а̂́зъ бе́хъ се дума́лъ) по то́й на́чинъ и̂ дръ́ги те си́чки те бремена̀ се начерта́батъ. Та́ко и̂ бди́гамсе, и̂ сла́гамсе, и̂ проч. (40)

„Така́ се начерта́батъ и̂ о̂ни̂ѧ глаго́ли що ги нари́чатъ Грамматїкописа́тели те возвра́тни (μέσα ῥήματα) о̂гле́дъбамсе, преме́нъбамсе, срамъ́бамсе, поми́нъбамсе, и̂ дръ́ги таки́ба що принадлежа́тъ на то̀ва̀ сопряже́нїе.

„Та́ко и̂ о̂ни̂ѧ що ги нари́чатъ о̂́бщи (ἐπίμεσα) расхо̂́ждамсе, на́дамсе (надѣ́юсѧ) и̂ дръ́ги.

Примѣ́ръ вторый.

Сопряже́нїе второе.

За си́чки те о̂ни̂ѧ глаго́ли що сѐ о̂конча́бат на емъ, на-кой то второ то лицѐ се начерта́б на ешъ, а̂ тре́то то на е.

Залогъ дѣйствителный.

Наклоне́нїе и̂зѧ́вителное.

Бремѧ настоѧ́щее.

ед.	пи́шемъ,	бі́емъ,
	пи́шешъ,	бі́ешъ,
	пи́ше.	бі́е.
мн.	пи́шеме,	бі́еме,
	пи́шете,	бі́ете,
	пи́шатъ.	бі́ѧтъ.

Бремѧ преходѧ́щее.

ед.	пи́шехъ,	бі́ехъ,
	пи́шеше ты̀,	бі́еше ты̀,
	пи́шеше о̂́нъ, на̀, но̀.	бі́еше о̂́нъ, на̀, но̀.
мн.	пи́шехме,	бі́ехме,
	пи́шехте,	бі́ехте,
	пи́шеха.	бі́еха.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

Прешедшее.

ед.	писа́лъ, ла, ло самъ,	би́лъ, ла, ло самъ,
	писа́лъ, ла, ло, си,	би́лъ, ла, ло си,
	писа́лъ, ла, ло, ѐ.	би́лъ, ла, ло ѐ.
мн.	писа́ли сме,	би́ли сме,
	писа́ли сте,	би́ли сте,
	писа́ли са.	би́ли са.

Давнопрешедшее.

ед.	писа́лъ, ла, ло бе́хъ,	би́лъ, ла, ло бе́хъ,
	писа́лъ, ла, ло бе́ше ты̀,	би́лъ, ла, ло бе́ше ты̀,
	писа́лъ, ла, ло бе́ше ѐнъ, на̀, но̀.	би́лъ, ла, ло бе́ше ѐнъ, на̀, но̀.
мн.	писа́ли бе́хме,	би́ли бе́хме,
	писа́ли бе́хте,	би́ли бе́хте,
	писа́ли бе́ха.	би́ли бе́ха.

Непредѣлное первое.

ед.	писа́хъ, (41)	би́хъ,
	писа̀ ты̀,	бы̀ ты̀,
	писа̀ ѐнъ, на̀, но̀.	бѝ ѐнъ, на̀, но̀.
мн.	писа́хме,	би́хме,
	писа́хте,	би́хте,
	писа́ха.	би́ха.

Непредѣлное второе.

ед.	написа́хъ,	— — —
	написа̀ ты̀,	— — —
	написа̀ ѐнъ, на̀, но̀.	— — —
мн.	написа́хме,	— — —
	написа́хте,	— — —
	написа́ха.	— — —

Непредѣлное третїе.

ед.	написа́лъ, ла, ло самъ,	— — —
	написа́лъ, ла, ло си,	— — —
	написа́лъ, ла, ло ѐ.	— — —
мн.	написа́ли сме,	— — —
	написа́ли сте,	— — —
	написа́ли са.	— — —

Непредѣлное четвертое.

ед.	написа́лъ, ла, ло бе́хъ,	— — —
	написа́лъ, ла, ло бе́ше ты̀,	— — —
	написа́лъ, ла, ло бе́ше ѐнъ, на̀, но̀.	— — —
мн.	написа́ли бе́хме,	— — —
	написа́ли бе́хте,	— — —
	написа́ли бе́ха.	— — —

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

Бꙋдꙋщее первое.

ед.	ще пи́шемъ,	ще бі́емъ,
	ще пи́шешъ,	ще бі́ешъ,
	ще пи́ше,	ще бі́е.
мн.	ще пи́шеме,	ще бі́еме,
	ще пи́шете,	ще бі́ете,
	ще пи́шатъ.	ще бі́ѧтъ.

Бꙋдꙋщее второе.

ед.	ще напи́шемъ,	— — —
	ще напи́шешъ,	— — —
	ще напи́ше.	— — —
мн.	ще напи́шеме,	— — —
	ще напи́шете,	— — —
	ще напи́шатъ.	— — —

Бꙋдꙋщее третїе.

ед.	писа̀ щемъ,	бꙋ̀ щемъ, (42)
	писа̀ щешъ,	бꙋ̀ щешъ,
	писа̀ ще.	бꙋ̀ ще.
мн.	писа̀ щеме,	бꙋ̀ щеме,
	писа̀ щете,	бꙋ̀ щете,
	писа̀ щатъ.	бꙋ̀ щатъ.

Бꙋдꙋщее четвертое.

ед.	написа̀ щемъ,	— — —
	написа̀ щешъ,	— — —
	написа̀ ще.	— — —

мн.	написа̀ щеме,	— — —
	написа̀ щете,	— — —
	написа̀ щатъ.	— — —

За бꙋ́дꙋщее пѧ́тое и шесто́е писа́лъ быхъ, и написа́лъ быхъ, зри примѣч. 35.

Наклоненїе повелителное.

Брема настоѧщее.

ед.	пишѝ,	бі́й,
	да пи́ше.	да бі́е.
мн.	пише́те,	бі́йте,
	да пи́шатъ.	да бі́ѧтъ.

Непредѣлное.

ед.	напишѝ,	— — —
	да напи́ше.	— — —
мн.	напише́те,	— — —
	да напи́шатъ.	— — —

Наклоненїе желателное и подчинителное, изѧбисѧ въ пе́рво то сопрѧже́нїе.

Брема непред. кога́то напи́шехъ, дано̀ напи́шехъ, а̂ко напи́шехъ, и проч. като продꙋ́махъ.

„Така́ се начерта́батъ рѣ́жемъ, аѧ́жемъ, мо́жемъ, ма́жемъ, дре́мемъ, мы́емъ, жні́емъ (и-ли жне́мъ) бы́емъ, ші́емъ, спі́емъ, пі́емъ, сꙋ-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

чемъ (то ѐсть цыцамъ) сꙋчемъ (то ѐсть концы йли дрꙋго нѣшо) плачемъ, тичемъ (тѫрчимъ) смѣемъ (то ѐсть ймамъ смѣлость) грѣемъ, старѣемъ, блѣемъ, млаадѣемъ, бѣлѣемъ, чернѣемъ, черкенѣемъ, стрижемъ, бодемъ, беремъ, перемъ, деремъ, печемъ, течемъ, блечемъ,

Страдателный залогъ,

Йзѫбися бъ пѐрвото сопрѫжѐнїе.

„Така се начертабатъ й смѣемсе, грѣемсе, маемсе, мыемсе, біемсе, перемсе, кѫнемсе, печемсе, й дрꙋги такиба.

Примѣръ третїй.

Сопрѫженїе третїе.

За сички те онїа глаголы що се окончабатъ на имъ, на-кой то второто лицѐ се начертаба на ишъ, а третото на и.

Залогъ дѣйствителный.

Наклоненїе йзѫбителное.

Брема настоѫщее.

ед.	садимъ,	носимъ,
	садишъ,	носишъ,
	сади.	носи.
мн.	садиме,	носиме,
	садите,	носите,
	садатъ.	носатъ,

Преходѫщее.

ед.	садехъ,	носехъ,
	садеше ты,	носеше ты,
	садеше онъ, на, но.	носеше онъ, на, но.
мн.	садехме,	носехме,
	садехте,	носехте,
	садеха.	носеха.

Прешедшее.

ед.	сади́лъ, ла, ло самъ,	носи́лъ, ла, ло самъ,
	сади́лъ, ла, ло си.	носи́лъ, ла, ло си,
	сади́лъ, ла, ло е.	носи́лъ, ла, ло е.
мн.	сади́ли сме,	носи́ли сме,
	сади́ли сте,	носи́ли сте,
	сади́ли са.	носи́ли са.

Давнопрешедшее.

ед.	сади́лъ, ла, ло бѐхъ,	носи́лъ, ла, ло бѐхъ,
	сади́лъ, ла, ло бѐше ты,	носи́лъ, ла, ло бѐше, ты,
	сади́лъ, ла, ло бѐше, онъ, на, но.	носи́лъ, ла, ло бѐше, онъ, на, но.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

мн.	садѝли бѣ́хме,	носѝли бѣ́хме,
	садѝли бѣ́хте,	носѝли бѣ́хте,
	садѝли бѣ́ха.	носѝли бѣ́ха.

Непредѣ́ланое перѣ́ое.

ѥд.	садѝхъ, (34)	носѝхъ,
	садѝ ты̀,	носѝ ты̀,
	садѝ ѻ҆́нъ, на̀, но̀.	носѝ ѻ҆́нъ, на̀, но̀.
мн.	садѝхме,	носѝхме,
	садѝхте,	носѝхте,
	садѝха.	носѝха.

Непредѣ́ланое второе.

ѥд.	насадѝхъ,	— —
	насадѝ ты̀,	— —
	насадѝ ѻ҆́нъ, на̀, но̀.	— —
мн.	насадѝхме,	— —
	насадѝхте,	— —
	насадѝха.	— —

Непредѣ́ланое трѣ́тїе и҆ четвѣ́ртое, насадѝлъ самъ, и҆ насадѝлъ бѣ́хъ, ѩко садѝлъ са́мъ, и҆ садѝлъ бѣ́хъ прешѣ́дшее и҆ давнопрешѣ́дшее, начертава́ютсѧ непремѣ́нно.

Бꙋ́дꙋщее перѣ́ое.

ѥд.	ще са́димъ,	ще но́симъ,
	ще са́диши̑ъ,	ще но́сиши̑ъ,
	ще сади.	ще но́си.

мн.	ще са́диме,	ще но́симе,
	ще са́дите,	ще но́сите,
	ще са́датъ.	ще но́сатъ.

Бꙋ́дꙋщее второе.

ѥд.	ще наса́димъ,	— —
	ще наса́диши̑ъ,	— —
	ще наса́ди.	— —
мн.	ще наса́диме,	— —
	ще наса́дите,	— —
	ще наса́датъ.	— —

Бꙋ́дꙋщее третїе.

ѥд.	садѝ щемъ,	носѝ щемъ,
	садѝ щешъ,	носѝ щешъ,
	садѝ ще.	носѝ ще.
мн.	садѝ щеме,	носѝ щеме,
	садѝ щете,	носѝ щете,
	садѝ щатъ.	носѝ щатъ

Бꙋ́дꙋщее четвертое

ѥд.	насадѝ щемъ,	— —
	насадѝ щешъ,	— —
	насадѝ ще.	— —
мн.	насадѝ щеме,	— —
	насадѝ щете,	— —
	насадѝ щатъ.	— —

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

За бꙋ́дꙋщее пѧ́тое и҆ ше́стое сади́лъ быхъ, и҆ насади́лъ быхъ, зри̑ примѣ́ч. 35

Наклоненїе повелителное.

Брема настоѧщее.

ед.	сади̑, да са́ди.	носи̑, да но́си.
мн.	саде́те, да са́датъ.	носе́те, да но́сатъ.

Непредѣ́лное.

ед.	насади̑, да наса́ди.	— — — —
мн.	насаде́те, да наса́датъ.	— — — —

Наклоненїе желателное и҆ подчинителное, и҆зѧ́бисѧ въ пе́рво то сопрѧже́нїе.

Брема непредѣ́лное.

ед.	дано̀ наса́дехъ	а҆́ко наса́дехъ,
	дано̀ наса́деше ты̀,	— —
	дано̀ наса́деше о҆́нъ, на̀, но̀.	— —
мн.	дано̀ наса́дехме,	а҆́ко наса́дехме,
	дано̀ наса́дехте,	— —
	дано̀ наса́деха.	— —

Та́кожде и҆ страда́телный зало́гъ и҆зѧ́би сѧ въ пе́рво то сопрѧже́нїе.

„Така̀ се начерта́батъ ви́димъ, ко́симъ, про́симъ, мꙋ́шимъ, дꙋ́шимъ, пи́шимъ, те́глимъ, лю́бимъ, и҆зла́зимъ, бла́зимъ, оу҆́чимъ, мꙋ́чимъ, бро́имъ, тоба́римъ, паза́римъ, о҆́бихо́димъ, грѣ́шимъ, пла́шимъ, ва́димъ (и҆зва́ждамъ) ва́димъ (по́имъ) слꙋ́жимъ, сꙋ́димъ, тро́шимъ, бла́чимъ, рѣ́шимъ, о҆бла́чимъ, мо́лимъ, сѣди́мъ, хо́димъ, лежи́мъ, тꙋ́жимъ, мы́слимъ, рѫжи́мъ, стои́мъ, тѫрчи́мъ, жа́лимъ, спи́мъ, та́ко и҆ бои́мсе, чꙋ́димсе, зве́римсе, бо́римсе, че́ркимсе, сты́димсе, мо́лимсе, двоеꙋ́мимсе и҆ дрꙋ́ги таки́ба.

Примѣ́ръ четвертый.

Сопрѧже́нїе четвертое.

За си́чки те о҆́нїѧ глаго́лы що се о҆конча́батъ на ѧмъ (44) на-кои то вто́ро то лицѐ се начерта́ва на ѧшъ, а҆ тре́то то на ѧ.

Залогъ дѣ́йствителный.

Наклоненїе и҆зѧ́бителное.

Брема настоѧщее.

ед.	ва́нѧмъ, (45)	о҆пра́вѧмъ,
	ва́нѧшъ,	о҆пра́вѧшъ,
	ва́нѧ.	о҆пра́вѧ.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОПУ ім. І. МЕЛЕНИКОВА

мн.	бѧнѧме,	ѡпрабѧме,
	бѧнѧте,	ѡпрабѧте,
	бѧнѧтъ.	ѡпрабѧтъ.

Преходѧщее.

ед.	бѧнѧхъ,	ѡпрабѧхъ,
	бѧнѧше ты̀,	ѡпрабѧше ты̀,
	бѧнѧше ѻ҆́нъ, на̀, но̀.	ѡпрабѧше ѻ҆́нъ, на̀, но̀.
мн.	бѧнѧхме,	ѡпрабѧхме,
	бѧнѧхте,	ѡпрабѧхте,
	бѧнѧха.	ѡпрабѧха.

Прешедшее.

ед.	бѧнѧлъ, ла, ло самъ,	ѡпрабѧлъ, ла, ло самъ,
	бѧнѧлъ, ла, ло си,	ѡпрабѧлъ, ла, ло си,
	бѧнѧлъ, ла, ло є҆.	ѡпрабѧлъ, ла, ло є҆.
мн	бѧнѧли сме,	ѡпрабѧлисме,
	бѧнѧли сте,	ѡпрабѧлисте,
	бѧнѧли са.	ѡпрабѧли са.

Давнопрошедшее.

ед.	бѧнѧлъ, ла, ло бѣ́хъ,	ѡпрабѧлъ, ла, ло бѣ́хъ,
	бѧнѧлъ, ла, ло бѣ́ше ты̀,	ѡпрабѧлъ, ла, ло бѣ́ше ты̀,
	бѧнѧлъ, ла, ло бѣ́ше ѻ҆́нъ, на̀, но̀.	ѡпрабѧлъ, ла, ло бѣ́ше ѻ҆́нъ, на̀, но̀.

мн.	бѧнѧ́ли бѣ́хме,	ѡпрабѧ́ли бѣ́хме,
	бѧнѧ́ли бѣ́хте,	ѡпрабѧ́ли бѣ́хте,
	бѧнѧ́ли бѣ́ха.	ѡпрабѧ́ли бѣ́ха.

Непредѣланое первое.

ед.	бѧнѧ́хъ,	ѡпрабѧ́хъ,
	бѧнѧ̀ ты̀,	ѡпрабѧ̀ ты̀,
	бѧнѧ̀ ѻ҆́нъ на̀, но̀.	ѡпрабѧ̀ ѻ҆́нъ, на̀, но̀.
мн.	бѧнѧ́хме,	ѡпрабѧ́хме,
	бѧнѧ́хте,	ѡпрабѧ́хте,
	бѧнѧ́ха.	ѡпрабѧ́ха.

Непредѣланое второе.

ед.	ѡбѧнѧ́хъ,	ѡпрабѝхъ,
	ѡбѧнѧ̀ ты̀,	ѡпрабѝ ты̀,
	ѡбѧнѧ̀ ѻ҆́нъ, на̀, но̀.	ѡпрабѝ ѻ҆́нъ, на̀, но̀.
мн.	ѡбѧнѧ́хме,	ѡпрабѝхме,
	ѡбѧнѧ́хте,	ѡпрабѝхте,
	ѡбѧнѧ́ха.	ѡпрабѝха.

Непредѣланое трѣ́тїе и҆ четвѐртое, ѡбонѧ́лъ самъ, ѡпрабѝлъ самъ, ѡбѧнѧ́лъ бѣ́хъ като прешѐдшее и҆ давнопрешѐдшее.

Бꙋдꙋщее первое.

ед.	ще бѧ́нѧмъ,	ще ѡпрабѧ́мъ,
	ще бѧ́нѧшъ,	ще ѡпрабѧ́шъ,
	ще бѧ́нѧ.	ще ѡпрабѧ́.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

мн	ще ба́нѧме,	ще ѻпра́бѧме,
	ще ба́нѧте,	ще ѻпра́бѧте,
	ще ба́нѧтъ.	ще ѻпра́бѧтъ.

Бꙋдꙋщее второе.

ед.	ще ѻба́нѧмъ,	ще ѻпра́бимъ,
	ще ѻба́нѧшъ,	ще ѻпра́бишъ,
	ще ѻба́нѧ.	ще ѻпра́би.
мн.	ще ѻба́нѧме,	ще ѻпра́биме,
	ще ѻба́нѧте,	ще ѻпра́бите,
	ще ѻба́нѧтъ.	ще ѻпра́батъ.

Бꙋдꙋщее третїе.

ед.	банѧ̀ щемъ,	ѻпрабѧ̀ щемъ,
	банѧ̀ щешъ,	ѻпрабѧ̀ щешъ,
	банѧ̀ ще.	ѻпрабѧ̀ ще.
мн.	банѧ̀ щеме,	ѻпрабѧ̀ щеме,
	банѧ̀ щете,	ѻпрабѧ̀ щете,
	банѧ̀ щатъ.	ѻпрабѧ̀ щатъ.

Бꙋдꙋщее четвертое.

ед.	ѻбанѧ̀ щемъ,	ѻпрабѝ щемъ,
	ѻбанѧ̀ щешъ,	ѻпрабѝ щешъ,
	ѻбанѧ̀ ще.	ѻпрабѝ ще.
мн.	ѻбанѧ̀ щеме,	ѻпрабѝ щеме,
	ѻбанѧ̀ щете,	ѻпрабѝ щете,
	ѻбанѧ̀ щатъ.	ѻпрабѝ щатъ.

За бꙋдꙋщее пѧ́тое и̑ шесто́е банѧ̀лъ бы́хъ, ѻпрабѧ̀лъ бы́хъ, ѻбанѧ̀лъ бы́хъ, ѻпрабѝлъ бы́хъ, зрѝ примѣча́нїе 35.

Наклоненїе повелителное.

Время настоѧщее.

ед.	ба́нѧй,	ѻпра́бѧй,
	да ба́нѧ.	да ѻпра́бѧ.
мн.	ба́нѧйте,	ѻпра́бѧйте,
	да ба́нѧтъ.	да ѻпра́бѧтъ.

Непредѣланое.

ед.	ѻба́нѧй,	ѻпрабѝ,
	да ѻба́нѧ.	да ѻпра́би.
мн.	ѻба́нѧйте,	ѻпрабе́те,
	да ѻба́нѧтъ.	да ѻпра́батъ.

Наклоненїе желателное и̑ подчинителное.

Изѧбѝсѧ въ пе́рвото сопрѧже́нїе, та́кожде и̑ страда́телный зало́гъ.

Время непредѣланое.

ед.	дано̀ ѻба́нѧхъ,	дано̀ ѻпра́бехъ,
	дано̀ ѻба́нѧше ты̀,	дано̀ ѻпра́беше ты,
	дано̀ ѻба́нѧше ѻ̑нъ нѧ̀, но̀.	дано̀ ѻпра́беше ѻ̑нъ, нѧ̀, но̀.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

мн. { дано̀ ôбѧ́нѧхме, дано̀ ôбѧ́нѧхте, дано̀ ôбѧ́нѧха. } { дано̀ ôпра́бехме, дано̀ ôпра́бехте, дано̀ ôпра́беха. }

Та́ко и҆ въ подчини́телно то ѧ҆ко ôбѧ́нѧхъ, ѧ҆ко ôпра́бехъ.

„Така̀ се начерта́батъ тарка́лѧмъ, фѧ́рѧмъ, ôста́бѧмъ, забра́бѧмъ, препра́бѧмъ, разбѧ́лѧмъ, лю́лѧмъ, ба́лѧмъ, ôбика́лѧмъ, забика́лѧмъ, и҆ страда́телни те и҆ возбра́тни те, ба́нѧмсе, тарка́лѧмсе, фѧ́рѧмсе, лю́лѧмсе, ба́лѧмсе, кла́нѧмсе, и҆ дру́ги таки́ба.

Назначенїе 1. За непра́вилны те глаго́лы.

„Непра́вилни глаго́ли почтѝ несу́ществуватъ въ Бо́лгарскїатъ и҆зы́къ (кавво́то щосе доказа̀ простра́нно на стран. 124. и въ примѣча́нїе 28.) защо́то ôнїѧ щосѧ̀ непра́вилни въ Славе́нскїатъ, като бѣ́мь, да́ю, и҆́мь, хощу̀, сѣ́жу̀, стою̀, и҆ду̀, хожду̀, е҆́маю (и҆лѝ и҆ма́ю) гра́ду̀, рѣ́хъ, и҆ дру́ги не́кои, по Бо́лгарски разли́чно сѧ произно́сатъ ôтъ Славе́нски те защо́то за бѣ́мь, оу҆потребѧ́басе зна́мъ (и҆лѝ зна́емъ) за да́ю, да́бамъ, и҆́мъ, па́ки и҆́мъ (и҆лѝ и҆ме́мъ) хощу̀ ще́мъ, сѣ́жу̀ сѣ́дѝмъ, стою̀ стои́мъ, и҆ду̀ и҆де́мъ, хожду̀ хо́дѝмъ, е҆́мѧ-

лю ѧ҆́щамъ, гра́ду̀ и҆де́мъ (и҆лѝ дохо́ждамъ) а҆ рѣ́хъ ре́кохъ, не е҆́ оу҆потреби́телно и҆ въ Бо́лгарскїатъ въ настоѧ́щее бре́мѧ. Кои̇̀ то си́чки те, каввото щосе ви́ди ôтъ ôконча́нїѧ та и҆́мъ претва́ратсе въ пра́вилны, и҆ ôтно́сатсе се́кой въ подоба́ющее своѐ сопрѧже́нїе, и҆зе́млютсѧ то́кмо и҆́мъ, щото въ повели́телно то наклоне́нїе во вто́ро то лицѐ страда́ непра́вилность, каввото и҆ Славе́нскїо, защо́то не говори́ле и҆́ди, спо́ретъ примѣ́ратъ на-сопрѧже́нїе то му̀, но и҆́ждь (и҆лѝ и҆́шъ по про́сто) и҆ ви́ждь (и҆лѝ ви́шъ по про́сто) ôтъ ви́дѝмъ. И҆ дрѧ́шъ, ôтъ держи́мъ, не́гли и҆ дру́ги.

Назначе́нїе 2. За безли́чны те глаго́лы.

„Безли́чни глаго́ли се нари́чатъ ôнїѧ, що то не́матъ пе́рво и҆ вто́ро лицѐ но то́кмо въ тре́то то се начерта́батъ, като н. п. подоба́етъ (коѐ то се оу҆потребѧ́ба попро́сто подоба́е) прили́чествуетъ прили́ча, тре́бува, мо́же, дожди́тъ (ба́ли до́ждь, и҆лѝ ка́пе до́ждь, и҆лѝ и҆́де до́ждь) снѣ́жи́тъ (ба́ли снѣ́гъ, и҆лѝ ка́пе снѣ́гъ) греми́тъ гѫрмѝ, доблѣ́етъ сти́га, до́ста, болѝ, мрѧ́кнува и҆лѝ мрѧ́кнувасе. И҆ страда́телни, све́ткасе, слу́ча́басе, ду́масе, гобо́рисе, зло́блачи́се и҆ дру́ги таки́ба. Кои̇̀

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

то се начертáватъ въ сѝчки те времена̀ тóкмо въ трéто то лицѐ каквóто ѝ лѝчни те, н. п. настоѧщее гѫрмѝ, преходѧщее гѫрмѐ ще, прешéдшее гѫрмéло ѐ, давнопрешед. гѫрмéло бéше, непредѣ́лное пéрвое гѫрмѐ, непредѣл. второ́е грѫмна̀, (ѝлѝ погѫрмѐ) непредѣл. трéтїе грѫмнáло ѐ, непред. четвéртое грѫмнáло бéше, бꙋ́дꙋщее пéрвое ще гѫрмѝ, бꙋ́дꙋщее второ́е ще грѫмне (ѝли ще погѫрмѝ) бꙋ́дꙋщее, трéтїе гѫрмѐ ще, бꙋ́дꙋщ. четвер. грѫмна̀ ще, бꙋ́дꙋщ. пѧ́тое гѫрмéло бы, бꙋ́дꙋщ. шесто́е грѫмнáло бы. (Тóй глагóлъ гѫрмѝ оу̑потребляѧ́басе нéкогашъ ѝ за лѝченъ, като що сà слѣ́дꙋющи те примѣ́ри, да ме грѫ́мнешъ (ѝлѝ да ма грѫ́мнешъ ты̀ мéне) ѝ, грѫ́мнасе пꙋ́шка, вмѣ́сто пꙋкна̀ пꙋ́шка, ѝ грѫмнáхъ, сир. фѫрáйхъ пꙋ́шка, ѝ, гѫрмáтъ, вмѣ. фѫрѧ́тъ (пꙋ́катъ пꙋ́шки, ѝ дрꙋ́ги такѝва) сѝчки те безлѝчни глагóли не сà оу̑потребѝтелни въ сѝчки те времена̀, като н. п. подобáе, коѐ то ѐ оу̑потребѝтелно тóкмо въ настоѧ́щее врéмѧ оу̑ Бóлгаре те, а̀ въ дрꙋ́ги те времена̀ ѿтъ трéбꙋва, требꙋ́ваше, требꙋ́вало ѐ, ще трéбꙋва, ѝ проч. займа. Такѝва са ѝ слѣ́дꙋющи те страдáтелни, кой то се произнóсатъ всегда̀ неразлѣ́лно съ дáтелныатъ падéжъ. Дрéмемисе, ѝдéмисе, пѣ́емисе, спáвамисе, (ѝлѝ

спѝмисе) баю́бамисе, гáдимисе, ѝ съ частѝца̀та не, не хóдимисе, не седѝмисе, не рабóтимисе не дꙋ́мамисе, ѝ дрꙋ́ги такѝва.

Глава пѧтаѧ.

За нарѣ́чїето.

Нарѣ́чїе то ѐ ча́сть слóва нескланѧ́ема, ѝ спорѣ́тъ разлѝчїе то на-онїѧ̀ ѻ̂бстоѧ́телства, кой то ѝзображáватъ нарѣ́чїѧта, полꙋ́чꙋватъ ѝ ѻ̂нѝ разлѝчно наименовáнїе. Ѝ знáчатъ,

1. Врéме. Днéсь, нынѣ́, сегà, ѻ̂дéке, оточки, тóчка, дрꙋ́ги пꙋ́ть, пáки (пáкъ, пà) беке, бечъ, бече, всегдà, сéкогажъ, оу̑тре, въ дрꙋ́гиденъ, вчéра, зáбчера, чáсъ пóчасъ, завчáсъ, тóѧчасъ, а̂́бїе, ѝзведнáшъ, кѧ́сно, доцнà, рáно, скóро, бѫ́рже, чѫбрѧ́сто, когà, когáто, дрéвле (оу̑ стáро врéме) додѐ, доклѐ, нéкогашъ, нѝкогашъ, тогà, тогдà, тогáва, тогѝва, тогáсъ, пóслѣ, подѝръ, сéтне, нáпоконъ, лáни, пóлани, до годѝна, лéтоска, ѐсенéска, пролéтоска, зимóска, довéчера, ѻ̂дáвна, ѻ̂ткóлѣ, ѝспѫ́рво, сꙋ́тра, прéжде, напредѝ, вéчеръ, зáранъ, денѧ̀, дéнѧмъ, нощѧ̀, нóщѧмъ, снóщи, нощéска, (ѝлѝ нощéсъ) полéка, бѫ́рзо, закáвно, внезáпꙋ, напрáсно, рѣ́дко, чéсто ѝ дрꙋ́ги.

2. Мѣ́сто, гдѣ́, (дѐ, дéка) тꙋ́ка, тꙋ́ва, тáмо, внꙋ́трь (внéтре ѝлѝ вѫ́тре) вóнъ (вѫ́нъ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. МЕЧНИКОВА

ѝлѝ во̀нка) го́ре, до́лꙋ, бли́зꙋ, дале́че (дале́ко) ѻ̂тсре́ща, ѻ̂дона́тъ, ѻ̂дова́тъ (ѝлѝ ѻ̂тсѧ́тъ ѻ̂дѧ́тъ) ѻ̂тза́дъ, ѻ̂тпре́дъ, задъ, предъ, наза́тъ, напре́дъ, на́десно, на́лево, де́то, де́като, ѻ̂тъ се́каде, ка́мо (като ка́мого) камъ (като камъ да ви́димъ) се́каде, ни́каде (ні́йде) не́каде, не́йде, нохна́мъ, нохва́мъ (ѝли) на та́мъ на са́мъ) до́ма, (ѝлѝ оу̂ домà) ѻ̂коло, нако́ло, ѻ̂колобрѧ́съ, междꙋ̀, помеждꙋ̀, посре́дъ, насре́дъ, и̂ дрꙋ́ги.

3. Ка́чество. Каквò, ка́къ, каквото, та́ко (такà ѝлѝ тѧ́ѝ) ѻ̂нака̀, ѝна́че (ѝнакъ, дрꙋ́го ѧ̂́че) добрѐ, злѐ, разꙋ́мно, па́метно, поле́зно, та́йно, ѝ̂бно, (на ѝ̂кѣ) напра́сно, пра́во, кри́во, всꙋ́е, тще́тно, тꙋ́не, трꙋ́дно, ле́сно, мꙋ́чно, бла́го, го́рко, сла́дко, стра́шно, ве́село, ра́достно, на́полꙋ, добо́лно, ми́рно, ти́хо, ѻ̂́пако, нако́пако, оу̂стреми́телно, напра́сно, сꙋ́рово, нечѧ́мно, дрꙋ́жески, мꙋ́жески (мѧ́ники) дети́нски, же́нски, наꙋ́стъ, (наꙋ́съ) изъ оу̂стъ, седешко́мъ, тѧ́рчешко́мъ, лежешко́мъ, ходешко́мъ, мижешко́мъ, мѧ́лчешко́мъ. (*)

*) Назначѝ во ѐ̂ще, защò ѻ̂тъ си́чки те почтѝ прилага́телни и̂мена̀ происхо́ди нарѣ́чіе ка́чества, кое́то согласꙋ́ва со сре́дніатъ родъ, н. п. ѻ̂тъ злы́ зло̀, ѝлѝ злѐ, ѻ̂тъ ти́хій-ти́хо, и̂ проч.

4. Коли́чество, (ѻ̂предѣле́нно). Е̂дна́шъ, два́шъ, три́шъ, четы́ришъ, ѝлѝ е̂ди́нъ пꙋ́тъ, два̀ пꙋ́ти, три пꙋ́ти, петь пꙋ́ти, и̂ до сто̀, две́сте пꙋ́ти, хїлѧ́да пꙋ́ти, и̂ проч. (Неопредѣле́нно), мно́го пꙋ́ти, не́колко, мно́го, ма́ло (ма́лко) то́лко, ко́лко, по́лно, пра́зно, добо́лно, многокра́тно, е̂днокра́тно, согꙋ́во, двойно, тро́йно, (до́ста, и̂ сти́га, бмѣ. добо́лно) е̂ще (ѐ̂ще) и̂ дрꙋ́ги.

5. Порѧ́докъ. На́йнапрешъ, пе́рко, (пѧ́рко) пе́рко и̂ пе́рко, оу̂парко́й, пото́мъ, па́ки (па́къ) ѐ̂ще, наре́дъ, про́чее, на́йпослѣ, слѣ́дователно.

6. Собра́нїе. Бкꙋ́пѣ, зѧ́едно, на́едно, бе́дно, на кꙋ́пъ, всенаро́дно, ѻ̂бщенаро́дно, вседомо́кно, собокꙋ́пно, собо́рно, во ѐ̂бще, ѐ̂бщо, грома́дно (стадови́дно, гроздови́дно).

7. Повелѣ́нїе. Е̂ла, е̂ла́те.

8. Изѧ́тїе. Кромѣ, ѻ̂ске́нь, то́кмо, ра́звѣ, бе́зъ.

9. Оу̂подобле́нїе. Ꙗ̂ко, ѝкоже, (каквото) та́ко, та́кожде, като, подо́бно, то́чно, ѝсто, непремѣ́нно.

10. Изѧсне́нїе. То е̂́сть, си́рѣчь, като, на примѣ́ръ.

11. Ꙗ̂зы́чески. Е̂ллински, Гре́чески, Оу̂рски, Ри́мски, Латі́нски, Е̂бре́йски, Славе́нски,

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

Нѣмски, Італїански, Тѹрски, Болгарски, Балшки, Ярменски.

12. Оѹкѣрѣнїе. Боистиннѹ, истинно, наистина, отъ истина, за правда, поистинѣ, прабо, ей, ей богѹ, тако.

13. Отрицанїе. Не, ни, нито, нето, нити, отнюдъ, ни мало, никакъ.

14. Запрещенїе. Не, ни, никакоже, (по Тѹрски сакмнъ) не дей, (не дѣй) не мой, не дерзай.

15. Напряженїе. Зѣло, весма, много, ико, чрезвычайно, силно, стегнато, цвръсто.

16. Ослабленїе. Едва (едвамъ) еле.

17. Разсѹжденїе. Нежели, по, най, помного, наймного, посилно.

18. Сомнѣнїе. Почти, токо речи, около, до, негли (великимъ) може быти, божемъ (гїовѣ).

19. Вопросителни. Защо; гдѣ; де; дека; отъ дека; кждѣ; на кждѣ; кога; каквo; докога; така ли.

20. Разность или раздѣленїе. Особно, на единѣ, раздѣленно, (Тѹрски, башка, по башка, набашка) и проч.

Глава шестая.

За предлогатъ.

Предлогъ есть часть слова нескланяема, и полагается предъ другите части слова раздѣлно или собокѹпно.

Болгарскїй языкъ има тїя исты те предлозы, кой то има и майка та мѹ Славенскїй, и сѹть, слѣдѹющи те двадесять.

Оу, отъ, изъ, во, со, на, надъ, о, или об, по, подъ, предъ, при, до, ко, за, кос, нис, рас, пре, про (*)

Глава седмая.

За союзатъ.

Союзъ есть часть слова нескланяема, кой то показѹва взаимно соотвѣтствованїе на-по-

*) Во, оупотребляваше и въ, когато се полага предъ рѣчи кой то започинатъ отъ согласна бѹква, н. п. въ церква, въ кѫщи. Такожде и со-съ, съ тебе съ мене (а некогашъ и сосъ.) Такожде и кос-коз. возблагодариxъ, возрадовахся. И кокъ. къ богѹ, и нис-низ. низвергохъ, низринѹхъ, рас-раз. раздробихъ, разнесохъ. Тѹка принадлежи и кодъ (отъ ко) кодъ мене, кодъ него, кой то не е равно оупотребителенъ секаде.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

нѧтїѧта, ѝ частите на-перїодатъ, ѝлѝ ѝ сами те перїоды соединѧва.

Союзите споретъ различно то своѐ знаменованїе, различни ѝ ѝменѧ са получили. Ѝ сѹть,

1. Сопрѧгателни. Ѝ, та, же, ѧ.
2. Раздѣлителни. Ѝлѝ, ли, нито, нето.
3. Сослагателни, ѝлѝ подчинителни. (Кой то некои грамматїкописатели оусловни наричатъ) ѧ҆ще, ѧко, ѧко ли, ѧко бы, не бы, да, да бы.
4. Противителни. Но, поне (тѹрски барем) ѧко ѝ, (макаръ греч.) обаче.
5. Бинословни. Бо, ѝбо (защо, защото) ради, заради, понеже, оубо, защото.
6. Недоумѣтелни. Ѐда, ѐдали, далѝ, ѝлѝ, (ѝ тѹрски ѧ҆джебъ.)
7. Заключителни (συμπερασματικοὶ) оубо, прочее.

Предлози, воз, низ, раз, пре, про. Оупотреблѧватсе токмо слѫжно, спр. совокѹпно съ рѣчи те, ѧ раздѣлно никогда. Добро бы было, ѧко бысе сочислило ѝ нарѣчїето, безъ, съ предлози те, защо то по нѝщо не различествѹе ѿтъ нихъ, но грамматїкописатели те не знамъ за коѧ причина го ѝсключаватъ ѿтъ нихъ. Такожде ѝ чрезъ (презъ.)

Глава ѻсмаѧ.

За междометїето.

Междометїе то е частъ слова несклонѧема, ѝ ѝзображава различны страсти человѣчески въ глаголанїе то. Междометїѧта се раздѣлѧватъ на различни, ѝ сѹтъ слѣдѹющите, кой то значатъ.

1. Оуказанїе. Сѐ, ѐто, (ѐтѐ) тѐ, на, виждь.
2. Оудивленїе. Ѡ! Ѡле! леле, леле боже!
3. Похвалѹ. Благоже, благоже, (по Тѹрски машалла, ѧферимъ), браво.
4. Поношенїе. Оуѧ, оухъ, ѧ҆.
5. Печаль. Ѧ҆хъ, ѧ҆хъ! ѻхъ! ѻоо! оубы! горе! леле! ѻхъ, боже мили! майчице мила!
6. Понѹжденїе. Ха, ха, дѐ, дѐ, де.
7. Клѧтвѹ. Тако ми здравїе, тако ми бога, тако ми вѣра, ѐй богѹ.
8. Званїе. Ѻ, хей, ѐй, ѐѳй.
9. Желанїе. Дано, ѐга, дабы, да бы далъ богъ!
10. Молчанїе. Сѧтъ, сѧѧтъ, (междометїто на-молчанїе то не може да се ѻпише, защо токмо сѧка, ѝ за то требѹва да го чѹе некой ѿтъ живъ гласъ, въ Славенск. грамм. стой, цытъ, ѝ цсс.)
11. Оублаженїе. Блазеси тебе, блазѐ ти.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА

12. Оудобо́лстк҃іе. Охохо̀!

13. Ѡжалѣ́нїе. (по Тѹрски, ꙗзѧ́къ) по Рѹски жа́лько.

14. Бнеза́пность. Ба.

15. Смѣ́хъ. Ха, ха, ха.

ЧАСТЬ ВТОРАѦ.

За кра́тки те пра́вилца на-правописа́нїе то, де́ка се напи́сѹватъ голе́ми бѹ́квы.

1. Въ се́кое нача́ло. Н. п. Нача́ло премѹ́дрости ѥ̂сть стра́хъ Госпо́день. Въ нача́лѣ сотворѝ Бо́гъ не́бо и҆ зе́млю.

2. И҆ въ се́кой сті́хъ, що започи́на по то́чка. Това̀ що тѝ ѥ̂ Бо́гъ дадъ съ него́ се наслажда́бай. Ѿтъ това̀ що го не́машъ ра́до се лиша́бай.

3. Въ со́бствени те и҆мена̀ на человѣ́цы те, градове́ те, мѣста̀та, земли́ те, рѣки́ те, горы́ те, и҆ дрѹ́ги. Н. п. Пе́тръ вели́кїй, Алекса́ндръ Ма̑кедо́нскїй, Екатері́на Але́ксїевна, Клеопа́тра. Бїе́нна, Петрбѹ́ргъ, Мо́ска. Ко́сово по́ле, Россі́ѧ, Герма́нїѧ, А҆фри́ка, А҆ме́рика. Іорда́нъ, Дѹна́въ, Ма̑рица, И҆ска́ръ, Стрѹ́ма. Балті́йское мо́ре.

4. Въ и҆мена̀та що зна́чатъ нѣ́кое досто́инство. Н. п. Ца́рь, Боево́да, А҆рхїепи́скопъ, Кнѧ̑зь, При́нгипсъ.

5. Въ и҆мена̀та що то зна́чатъ не́коѧ наѹ́ка. Грамма́тїка, Фїлосо́фїѧ, Богосло́вїѧ, Геогра́фїа.

6. Въ прилага́телни те и҆мена̀, що то се произво́датъ о҆́тъ со́бственни те, и҆лѝ о҆́тъ о҆́нїѧ що зна́чатъ досто́инство. Бїе́нскїй, Бавари́йскїй, О҆́ѳонъ, Россі́йское бо́инство. А҆лекса́ндровъ сы́нъ, А҆рхїепи́скопскїй са́нъ. И҆ въ дрѹ́ги не́кои слѹ́чаи, кои́то се наѹ́чѹватъ о҆́тъ навы́кнове́нїе. За дрѹ́ги те бѹ́квы.

„И҆-се напи́сѹва се́каде о҆́тъ кра́йатъ на-рѣ́чи те предъ согла́сна бѹ́кка, а҆ въ сре́дъ, се́когашъ междѹ двѣ̀ согла́сны, и҆ на кра́й, де́като не сѐ пи́ше ы. Н. п. И҆грамъ, И҆гла̀, Е̂ди́нъ, творѝти, би́хъ, же́нски, ма̑шки. И҆зба́ждатсе не́кои рѣ́чи що се пи́шатъ и҆лѝ съ ї, за разли́чїе рѣ́чи о҆́тъ рѣ́чи. Н. п. ми́ръ и҆ ми́ръ. Вїно̀ и҆ вы́нѹ. И҆лѝ чѹжестра́нны, І҆́долъ, І҆рмо́съ, І҆ндѝктъ, І҆́косъ, вїсоко́съ, Ні́лъ, аїтѹ́ргі́а, и҆ дрѹ́ги такѝва. И҆ сосъ ѵ, мѹ́ро, крѹ́ста̀лъ, ѵ҆поста́сь, и҆ дрѹ́ги. И҆ въ предло́гатъ при, претва́расе въ ї, кога́ то стои́ предъ не́кои самогла́сны бѹ́квы. Като н. п. прїе́млю, прїиди́те, прїобрѣто́хъ, прїѧ̑хъ, и҆ проч.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

„ї-се напи́сꙋва се́кога предъ слѣдꙋющы те самогла́сны а, е, и, о, ꙋ, ѧ, ѝ ѿтъ кра́й, ѝ въ рѣчь та́ де́като ы не сѐ пи́ше. Н. п. Ї́аковъ, Геогра́фїа. Ї́ерꙋсали́мъ, зна́менїе. Ї́исꙋсъ, тїи. Ї́орда́нъ, сла́дкїо. Ї́ꙋда, змїѧ. Ѝ въ нѣкои чꙋжестра́нны рѣчи като що са́ по́горни те аїтꙋргїа, ї́косъ, ѝ дрꙋ́ги.

„ы-се пи́ше въ си́чки те вини́телны паде́жи на мꙋ́жескїа ро́дъ на-вто́ро то склоне́нїе. (Ѡсве́нь а̑кобы се ѡ̑кончава́лъ не́кой вини́теленъ паде́жь съ г, к, х. Защо́то по тїѧ бꙋ́ввы ни́когашъ не сѐ напи́сꙋва ы. Ѝ а̑ко бы вини́телни те происходи́ли ѿтъ и̑мени́телны що и̑маатъ ѡ̑конча́нїе на ь, като н. п. оучи́тели, кнѧ́зи, паде́жи, па́стыри, ѝ дрꙋ́ги таки́ва.) Та́кожде ѝ въ си́чки те мно́жественны паде́жи на же́нскїа ро́дъ на-пе́рво то склоне́нїе, кой то се ѡ̑конча́ватъ со слѣдꙋющи те бꙋ́ввы: на а въ е̑диствен. число̀, б, в, д, з, л, м, н, п, р, с, т, ф, цы, ѳ. Ѝ въ си́чки те вини́телны то́кмо па́ки на же́нскїа ро́дъ, кой то се ѡ̑конча́ватъ на слѣдꙋющы те бꙋ́ввы ж, ч, ш, щ. Н. п. мре́жи и̑менит. мре́жы винит. лꙋ́чи и̑менит. лꙋ́чы винит. дꙋ́ши и̑менит. дꙋ́шы винит. пи́щи и̑менит. пи́щи винит.

„По ц, всегда̀ се пи́ше ы, н. п. челове́цы, рцы, тецы́те, ѝ проч.

„Въ си́чки те прилага́телны и̑мена̀ въ и̑мени́телныатъ родит. дател. винит. ѝ зват. безъ оусѣ́чен. е̑ди́нств. ѝ вини́телныатъ мно́жеств. н. п. свѧ́тый, ста́рый, мла́дый, ѝ съ о, свѧ́тыо, ста́рыо, мла́дыо, свѧ́ты те, ста́ры те, ѝ проч. (Ѡсве́нь о̑ны́ѧ ще сѐ ѡ̑конча́ватъ на гїй, жїй, кїй, чїй, шїй, щїй, хїй. За кои́ то зрѝ на стран. 104. ѝ въ примѣ́ч. 8). Изба́ждатсе ѿтъ това̀ пра́вило слѣдꙋющи те прилага́телни, кой то се всегда̀ пи́шатъ съ ї̑й, ѝ въ ни́кой паде́жь ни е̑ди́нствен ни мно́жеств. прїи́маатъ ы. бли́жнїй, бра́тнїй, вꙋ́їй, ве́рхнїй, вече́рнїй, вла́ды́чнїй, ве́лїй, вчера́шнїй, вы́шнїй, го́рнїй, до́влїй, до́лнїй, дома́шнїй, бра́тнїй, вꙋ́їй, ве́рхнїй, вече́рнїй, вла́ды́чнїй, ве́лїй, вчера́шнїй, вы́шнїй, го́рнїй, до́влїй, до́лнїй, дома́шнїй, ди́кїй, дре́внїй, дне́шнїй, е̑ле́нїй, за́днїй, здѣ́шнїй, и̑спо́днїй, (ѝ преиспо́днїй) ко́зїй, кра́инїй, кра́кїй, ле́нїй, ли́сїй, ма́тернїй, мнїй, ни́жнїй, ны́нѣшнїй, о̑́слїй, пе́сїй, пра́дѣднїй, пре́жнїй, послѣ́днїй, си́нїй, сре́днїй, сыно́внїй, тре́тїй, оутренний, чꙋ́ждїй. (Зрѝ ѝ за ни́хъ на стран. 104.) Назначѝ же, защо̀ тїѧ непра́вилани прилага́телни не са̀ си́чки те оупотреби́телни въ про́стыатъ и̑зы́къ.

„Слѣдꙋющи те коре́нны рѣ́чи всегда̀ съ ы-се пи́шатъ въ сре́дни те сло́гове. Бы, бы́къ,

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

вы́лїе, вы́стрый (т. є. ско́рый, а̂ нѐ това̀ що вы́каме вы́стръ) вы́ти, вы̀, вы́дра, вы́камъ, вы́нꙋ (ксегда̀) вы́мѧ, высо́кїй, вы́ю, вы́ѧ (шїѧ) влады́ка, грызꙋ́, ды́мъ, ды́нѧ, дыха́ю, колы-ве́лѣ, кори́сть, кори́то, копы́то, кры́ю, лы́сый, мы̀, мы́сль, мы́то, мы́нъ, мы́шъ, мы́шца, мы́ю, монасты́рь, ны́нѣ, пелы́нь, па́стырь, плыска́ю, плы́ти, пры́щь, пꙋзы́рь, пыта́ю, пы́-хаю, ры́ва, рыга́ю, ры́жїй, ры́къ, ры́сь, ры́ю, скры́паю, слы́шꙋ, стры́й, сты́дь, сты́ню, сы́т-ный, сы́нъ, сы́паю, сыла́ю (т. є. посыла́ю), сы́ръ, сы́рый, сы́тый, ты̀, ты́кка, ты́каю, ты́лъ, ты́сѧща, ꙋ̂вы̀, четы́ри, ꙗ̂зы́къ, ѧ̂зы́къ, и̂ си́чки те що происхо́датъ о̂тъ ни́хъ.

„Въ и̂мена́та на-же́нскїа ро́дъ, що са̀ на ы́нѧ, като пꙋсты́нѧ, рабы́нѧ, ми́лостынѧ, а̂ко предъ сло́гъ ы́нѧ, не преди́де не́кои бꙋ́к-ва що то не прїи́ма ы, н. п. Кнѧги́нѧ, Гре-ки́нѧ, Сербки́нѧ, Мона́хинѧ, Влахи́нѧ и̂ дрꙋ́ги таки́ка.

„Въ нарѣ́чїѧ та, є̂ди́ножды, два́жды, три́жды, мно́гажды, и̂ проч. въ кои́то про́-сто то о̂вы́кновенїе и̂зоста́вѧ ы-то говорѧ̀ та́ко, є̂дна́ждъ, два́ждъ, мно́гаждъ, и̂ проч. (и̂лѝ о̂ще по́просто, є̂дна́шъ два́шъ, мно́-гашъ, и̂ проч.)

„А̂ въ чꙋжестра́нны те рѣ́чи се не пи́ше, н. п. Геогра́фїа, а̂строно́мїа, Ванцелла́рїа, и̂ проч. (*)

Примѣ́чанїѧта.

(1) роди́телный чле́нъ (и̂лѝ паде́жь) въ мꙋ́жески те и̂мена̀ на а, то́кмо во оу̂дꙋшевле́н-ны те ве́щи є̂ ꙋ̂потреби́теленъ, като н. п. на-апо́стола, на-человѣ́ка, на-а̂́ггела, на-по́па, на-кола, на-ко́нѧ, τȣ̃ ἀποςόλȣ, τȣ̃ ἀνθρώπȣ, τȣ̃ ἀγγέλȣ, τȣ̃ παππᾶ, τȣ̃ βοὸς, τȣ ἵππȣ. А̂ въ бездꙋ́шны те ра́бенъ є̂ съ бини́телныатъ (съ това̀ то́кмо разли́чїе, що то роди́телныо и̂ма части́ца та на) н. п. на-сто́латъ, на-ко́-

*) Назначи̂ сва́че, защо̀ Ру́сси те и̂ Се́рби те въ града́нски те кни́ги пи́шатъ геогра́фїа, а̂строно́мїа, та́ко и̂ въ о̂ны́ѧ чꙋжестра́нны рѣ́чи що тре́бва да се пи́шатъ съ і, и̂лѝ сосъ ѵ̂, сосъ и пи́шатъ, като и̂́долъ, фи́зика, криста́ллъ, и̂ проч. А̂ то́к-мо на-ы-то сохрана́ватъ хꙋ́баво правописа́нїе то. Мо́жеме и̂ мы̀ да подража́еме ни́хныатъ примѣ́ръ. „За сїи те не мо́же да се о̂предѣ́латъ гла́вни пра́-вила, защо̀ не согласꙋ́ватъ Бо́лгаре те въ ни́хъ, но кога̀ се и̂зри́натъ всеконе́чно и̂ о̂тъ на́ши те Бо́л-гарски списа́нїѧ (каквото о̂тъ Ру́ски те и̂ о̂тъ Се́рски те) тога́ва ще се подло́жатъ безъ погрѣ́-шность подъ пра́вила.

В убрем

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

аатъ, на-бꙋ́катъ, на-градѫ́тъ, а̑ нѐ на-сто́ла, на-ко́ла, на-бꙋ́ка, на-градѫ̀, и̑ проч. когáто о̑бáче тíѧ бездꙋ́шни се полáгатъ зáедно съ прилагáтелни бъ сло́во то, тогáва не си претворѧ́катъ члéнатъ а на атъ, като н. п. богáтство то на-Ѿ̑алинскїа ѧ̑зы́къ, величинá та на-земны́ѧ шáръ, о̑крꙋ́жностьтà нанóбыа грáдъ, а̑ нѐ на-Ѿ̑алинскїатъ ѧ̑зы́къ, на-земны́атъ шáръ, на-нóбыатъ градъ. Назначѝ о̑бáче и̑ товà, защò нéкои о̑тъ о̑нїѧ о̑дꙋшевлéнни и̑менà, що сѐ о̑кончáватъ на ь, и̑ каóнатсе по тóѧ примѣ́ръ, родѝтелныатъ члéнъ а, променѧ́ватъ го на ѧ, като н. п. на-кóнѧ, на-царѧ̀ на-оу̑чи́телѧ, на-мꙋчи́телѧ, и̑ прóчаѧ. Тíѧ мóжеха и̑ такà да се пи́шатъ, на-кóньа, на-царьà, на-оу̑чи́тельа, на-мꙋчи́тельа, за да о̑стáне члéно а, всегдà прáвиленъ, но понéже товà написꙋвáнїе бесмà ѐ грóзно и̑ неприли́чно, а̑ и̑ оу̑ Ѳлавéнско то бъ такѝва и̑менà родѝтелныо падéжь стои̑ сосъ ѧ. като н. п. о̑тъ цáрь и̑менит. царѧ̀ род. конь конѧ̀, оу̑чи́тель оу̑чи́телѧ, мꙋчи́тель мꙋчи́телѧ. За тò и̑ мы̀ тáко трéбꙋва да ги о̑стáвиме и̑ пи́шеме.

(2) О̑тъ си́чки те о̑нїѧ и̑менà що се каóнатъ по тóѧ примѣ́ръ, почтѝ ни́кое дрꙋ́го се не нахóждà да и̑ма двѐ о̑кончáнїѧ бъ мнóжественно то числò, като що ѐ товà, крáйобе и̑

крáища, и̑ затовà се заградѝ ѐтóро то о̑кончáнїе съ блѣстѝтелнаѧ.

(3) Назначѝ защò бъ о̑нїѧ и̑менà на-жéнскїа рóдъ що сѐ о̑кончáватъ на ь, и̑ склонѧ́ватсе на товà склонéнїе, прóсто то о̑быкновéнїе когáто ги произнóси сосъ члéнъ, бъ ѐдинственно то числò всегдà снéма о̑ксїа та на кончáемыатъ слóгъ (сир. на нáй крáйныатъ що ѐ о̑тъ члéнатъ) н. п. рáдость радость тà, крóтость кротость тà, мѝлость милость тà, крóбь кробь тà, ѻ̑сь ѻ̑сь тà, чéсть честь тà, пѣ́сень пѣсень тà, и̑ проч.

(4) Нéкои говóратъ, защò бъ товà склонéнїе тíѧ двé те та та що стоѧ́тъ ѐднò подрꙋ́го, произвóдатъ голéма непрїѧ́тность и̑ злогласїе бъ произношéнїе то и̑ бъ слы́шанїе то, като н. п. полéта та, телéта та, кꙋ́чета та, ждребéта та, (братà та, оу̑стá та), и̑ проч. Но нїе ви́диме защò не тóкмо бъ товà склонéнїе се слꙋчáватъ двѐ та та бъ мнóжест. числò ѐднò по дрꙋ́го, но и̑ бъ ѐди́нственно то то то като що сà слѣдꙋ́ющи те, блáто то, злáто то, лѣ́то то, жи́то то, и̑ бъ прилагáтелни те, камени́то то, ледови́то то, десéто то, и̑ прóчаѧ. Тáкожде и̑ бъ пéрво то склонéнїе бъ ѐди́нственно то числò, та та, като що сà слѣдꙋ́ющи те, петá та, лопáта та, высотà та, голотà та, рá-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА

вота та, клевета́ та, красота́ та, и҆ дрꙋ́ги мно́го. И҆ прилага́телни те десе́та та, ледоби́та та, камени́та та, и҆доби́та та, и҆ дрꙋ́ги мно́го, кои́ то то то, и҆ та та, тꙋ́ка се непроизво́дать о҆́тъ склоне́нїе то, но е҆дно́ то си е҆́ е҆сте́ственно, а҆ дрꙋ́го то чле́нъ, кавво́то и҆ въ пе́рво то е҆́ по подража́нїю на-Славе́нско то, о҆сла҃ е҆дينستв. о҆сла҃та множ. и҆ а҆ко бы прїа҃ло и҆ чле́нъ та, ще́ше да ста́не тога́ва о҆сла҃та та, по то́м прочее примѣ́ръ е҆́ стана́ло пи́лета та, кꙋ́чета та, теле́та та, и҆ проч. И҆ а҆ко бы производи́ли две́ те та та голе́мо злогла́сїе въ тїа҃ и҆мена̀, кꙋ́чета та, теле́та та, поле́та та, то́ бы подо́бнѣ производи́ли и҆ въ слѣ́дꙋющи те, лопа́та та, клевета́ та, камени́та та, и҆доби́та та, и҆ въ тїа҃, зла́то то, бла́то то жи́то то, десе́то то, и҆доби́то то, кои́ то о҆́тнюдъ не мо́жеме да о҆тбѣ́гнеме, защо̀ не са̀ о҆́тъ склоне́нїе то. Но ка́ко̀ было̀ да было̀, въ това̀ злогла́сїе (а҆ко бы могли̇̀ да го наречеме злогла́сїе) ни́кой не е҆́ бино́венъ, защо́то е҆́ тако́ва сво́йство то на-а҆́зыкатъ ни. Но а҆ко бы въ Бо́лгарскїатъ и҆́зыкъ производи́ли голе́мо злогла́сїе двѣ́ та та и҆ли̇̀ то то е҆дно̀ по дрꙋ́го, ко́лко бы по́много производи́ли въ Гре́ческїатъ като въ слѣ́дꙋющи те рѣ́чи, δραιότατα, σοφώτατα, μεγαλώτατα, τιμιώτατα, τὰ τάγματα, τὸ τό-

ξον, τὸ τομάρι, и҆ дрꙋ́ги мно́го такбы̀м, ко́йто нѣ̀ терпѝ ни на́ймало злогла́сїе; непроизво́дисе про́чее ни́кое злогла́сїе о҆́тъ тїа҃ та та ни то въ Гре́ческїатъ ни то въ Бо́лгарскїатъ, защо́то не е҆́ новоприбне́сено ни то въ е҆де́ныатъ ни то въ дрꙋ́гїатъ но о҆́тъ са́мо то нача́ло на-и҆зы́катъ та́ко е҆́ о҆стана́ло. А҆ наипа́че не́кои гово́ратъ, защо̀ о҆́тъ два̀ подо́бни сло́гове що стоѧ́тъ непосре́дственно е҆ди́нъ по дрꙋ́ги, производисе о҆со́бна сла́дость въ слы́шанїе то и҆ произноше́нїе то, като що са̀ слѣ́дꙋющи те Гре́чески рѣ́чи, ἀλαλάζω, βάρβαρος, βόρβωρος, κακά, κνκνῶτζι, λνλνδι, μόμος, μίμησις, μπνμπνκι, παπαγάλος, πέπαικται, λέλεκται, κεκένωται, и҆ проч. —

(5) Това̀ сокраще́нїе о҆́тъ їе, на ѣ́, въ глаго́лни те и҆мена̀, като о҆́тъ и҆де́нїе и҆́денѣ, и҆гра́нїе и҆гра́нѣ, стоѧ́нїе стоѧ́нѣ, и҆ проч. Защо̀ е҆́ оу҆потреби́телно было̀ и҆ въ дре́бни те Бо́лгари, кавво́то и҆ въ сега́шно то вре́ме въ Болгарїа та, не́ма ни́кое сомнѣ́нїе въ това̀. И҆ за оу҆бѣ́ре́нїе да приведе́ме не́колко примѣ́ри о҆́тъ Іоа́нна Е҆кса́рха Бо́лгарскаго. На стра́ница 19. редъ 27. та́ко пи́шетъ, съказанье яко есть богъ, а҆ проч. бмѣ́сто сказа́нїе. И҆ въ 28 ре́дъ, указанье яко единъ есть богъ, и҆ проч. бм. оу҆каза́нїе. И҆ на стран. 26. редъ 25. видѣ́нье.

НАУКОВА БИБЛИОТЕКА ОПУ ім. Д. МЕЛНИКОВА

слышанье. бм. видѣнїе, слышанїе. Оубо сказанье, и оуказанье и видѣнье, и слышанье, не е ли исто то сосъ сказанѣ, и оуказанѣ, и видѣнѣ, и слышанѣ; кой то по просто произносиме, казубанѣ, видубанѣ слушанѣ, и проч. За да отбѣгнеме отъ долго то и протажено то произношенїе казубанїе, видубанїе, слушанїе, и проч. Тамо же и братьа, бм. братїа. И на стран. 107. 108. 111. 121. да придетъ царствье твое, бм. царствїе. Бъ искушенье, бм. бо искушенїе. Тамо и братья, паки, бм. братїа. и на стран. 29. редъ 3. бъ первомъ столпѣ. имѣнье свое. Тамо же на редъ 6. абье, бм. абїе. И на стран. 42. редъ 23. цѣжденьемъ, бм. цѣжденѣмъ или цѣжденїемъ. И на стран. 44. редъ 6. тоже оубо божьемъ повелѣньемъ, бм. божїемъ (божїимъ) повелѣнїемъ. И на стран. 46. редъ 5. житье преходимъ. бм. житїе. И на стран. 130. редъ 5. имѣнье свое, бм. имѣнїе. (не е ли тоба исто то що говориме по просто, имане, бм. имѣнїе) и подолу редъ 30. и 31. видѣнье, слышанье, разумѣнье. и другиго много такива тамо. Тїа сички те не показубатъ ли ибно, защо тоба окончанїе на їе, и бъ старо то бреме е было сокращабано на ье (кое то е исто то ѣ) каббото и на

сегашно то; осбешь предложенни те бесма достобѣрни примѣри, да приведеме во оубѣренїе и отъ сегашни те Болгарски списатели едного, кой то е бесма часто оупотребилъ тоба сокращенїе. Бъ Болгарска та арїѳметїка, коа то е издалъ Хрїсанѳъ Пабловичъ (сущїй изъ дупница македонска) оучитель Сїшовскїй, бъ Белиградъ во 1833, на стран. 3. писубата тако, во изговаранѣ то, бм. во изговаранїето. И на стран. 5. това измѣняванѣ, бм. измѣнябанїе. И на стран. 7. изятїе или изважданѣ, бм. изважданїе. И на стран. 13 во умножаванѣ то, бм. во оумножабанїе то. И другиго многочисленни бъ предреченна та арїѳметїка. Отъ изложенни те прочее доказателства, не може никой да противорѣчи, защо тоба сокращенїе бъ глаголни те имена не е прабилно и прїятно. Не обаче бъ сички те що окончабатъ на їе, защо не можеме прабилно да сократиме знаменїе на знаменѣ, нито царствїе на царствѣ, нито житїе на житѣ, но стоанїе на стоанѣ, сѣдѣнїе на седенѣ, бесма добре и прабилно сокращабаме. Яко и да гледаме защо бъ старо то бреме и бъ царствїе, и бъ житїе, и бъ абїе са ги сокращабали.

(6) Бъ прилагателни те имена на-мужескїа родъ, понеже некои произносатъ членатъ на

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

о, като свѧтыо, Бо́лгарскїо, а̂ дрꙋ́ги на ѧ, като свѧтыѧ, Бо́лгарскїѧ (то ѐсть свѧтыа, Бо́лгарскїа) като що се доказа̀ простра́нно на стра́ница 43. бѫ предисло́бїе то, за то̀ ми се мнѝ, защо̀ а̂ко бы́хме о̂стави́ли бѫ ни́хѫ и̂ о-то и̂ а-то, и̂ оу̂потребѧва́ли бы́хме чи́сти-те Славе́нски сосѫ чи́стыатѫ Славе́нски чле́нѫ, като н. п. свѧтый, Бо́лгарскїй, а̂ про́сти те то́кмо що не са̀ оу̂потреби́телни бѫ Славе́нскїатѫ и̂зы́кѫ сосѫ е̂ди́нѫ о̂тѫ предрече́нны те чле́нове, като н. п. го́лыо и̂лѝ го́лыа, голе́мыо и̂лѝ голе́мыа, по́добро бы было̀.

(7) Мно́гїй, и̂ бѫ три́ те ро́ды, и̂ бѫ две́ те числа̀ е̂ несклонѧ́емо. Н. п. мно́го до́ждь, мно́го вода̀, мно́го вїно̀. Мно́го человѣ́цы, мно́го жены́, мно́го дѣ́ца̀, бмѣ́сто рещѝ, мно́гѫ до́ждь, мно́га вода̀, мно́го вїно̀, мно́зи человѣ́цы, мно́ги жены́, мно́га дре́вса̀. И̂ кога́ то се пола́га за́едно сосѫ дрꙋ́ги прилага́телны и̂мена̀ и̂лѝ нарѣ́чїѧ, тога́ва е̂ нарѣ́чїе, кое то зна́чи напрѧже́нїе, н. п. мно́го высо́кѫ, мно́го дѫбо́кѫ, мно́го деве́лѫ И̂ сѫ нарѣ́чїѧ, мно́го высо́ко, мно́го дѫбо́ко, мно́го стрѫ́бно, мно́го серди́то, бм. высо́кѫ зѣло̀, глꙋбо́кѫ зѣло̀, зѣло̀ стра́шенѫ, и̂ проч.

(8) Назначѝ защо̀ си́чки те прилага́телни и̂мена̀ що се о̂конча́ватѫ на гїй, жїй, кїй, чїй,

мїй, шїй, хїй всегда̀ тре́бꙋва да се пи́сꙋватѫ сосѫ ї, като н. п. благїй, бо́жїй, кро́ткїй, о̂бчїй, ло́шїй, ни́щїй, глꙋхїй, и̂лѝ сосѫ про́сти те чле́нове, благїо, бо́жїо, кро́ткїо, о̂бчїо, ло́шїо, ни́щїо, глꙋхїо, и̂ проч. И̂ дрꙋ́ги те си́чки те се пи́шатѫ сосѫ ы предѫ чле́но, какво́то и̂ Славе́нски те, н. п. мла́дый, досто́йный, слѣ́пый, ста́рый, свѧтый, и̂лѝ мла́дыо, досто́йныо, слѣ́пыо, ста́рыо, и̂ проч. О̂свень непра́вилни те що сѐ назначи́ха бѫ ча́сть втор. бѫ правописа́нїе то на стран. 161. и̂ зрѝ та́мо, и̂ на стран. 104.

(9) Тїѧ двѐ те части́цы, по и̂ най, бѫ сравни́телни те и̂ превосходи́телни те и̂мена̀, тре́бꙋва да прїи́матѫ оу̂даре́нїѧ, сир. надѫ по̀ да се тꙋ́ра варі́а, а̂ надѫ на́й о̂ксі́а, като н. п. по̀ высо́кѫ, на́й высо́ка, защо́то се така̀ и̂ слꙋ́шатѫ бѫ произноше́нїе то.

(10) Рꙋ́сси те о̂тѫ Гео́ргїевичѫ, Васі́лїевичѫ, Іоа́нновичѫ, Ѳеодо́ровичѫ, Па́вловичѫ, и̂ дрꙋ́ги таки́ва, начерта́ватѫ же́нски те на вна, Гео́ргїевна, Васі́лїевна, Іоа́нновна, Ѳеодо́ровна, Па́вловна, то̀ ѐсть дщѐрь Па́влова, Гео́ргїева и̂ проч. И̂ нѐ жена̀, какво́то и̂ Па́вловичѫ зна́чи сы́нѫ Па́вловѫ. И̂ оу̂ насѫ бмѣ́сто ни́хѫ оу̂потреби́телни са Гео́ргїева, Васі́лїева, Па́влова, и̂ проч.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

(11) Прилагáтелни те имена̀ що то се не произвóдатъ ôтъ дрýги сýществи́телни, знáчатъ и̂лѝ кáчество и̂лѝ колѝчество. Като н. п. чéрный, бѣ́лый, жéлтый, мýдрый, свѧ́тый, благі́й, ни́зскій, высóкій, злы́й, крóткій, великій, мáлій, мнóгій, колѝкій, (коѐ то се гобóри по прóсто кóлкавъ, и̂лѝ нескланѧ́емо кóлко) толѝкій, (тóлкавъ и̂лѝ тóлко), и̂ дрýги такѝва. И̂ кой то се произвóдатъ ôтъ сýществи́телни те, и̂лѝ ôтъ нарѣ́чїѧ, знáчатъ и̂лѝ веществò, и̂лѝ стѧжáнїе, и̂лѝ брéмѧ, и̂лѝ мѣ́сто. н. п. ôтъ дрéво древáнный (крéстъ) ôтъ кáмень кáменный (мóстъ) ôтъ злáто злáтый (пéрстень) ôтъ сребрò срéбрѧнный (сосýдъ) мѣ́дь мѣ́дѧнный, ѻ̆лово ôловѧ́нный, глѝни глѝнѧный, пéрсть пéрстный, тéрнїе тернóвный (вѣнéцъ) и̂ дрýги такѝва. Тїѧ̀ ôбáче и̂́сти те когáто знáчатъ и̂ стѧжáнїе, нéкои се и̂змѣнѧ́батъ, а̂ нéкои ôстáнýватъ сосъ тóѧ и̂́стый гáласъ. Като н. п. когáто гобóриме древѧ́нный крéстъ, сосъ тобà прилагáтелно, древѧ́нный, и̂зваѧ́баме ôтъ какво̀ ѐ веществò напрáвенъ крéсто, сир. защò ѐ ôтъ дрéво. И̂ когáто и̂́скаме да и̂зва́ѝме лѝствїе то на-дрéво то, тогáва не мóжеме веке да речéме древѧ́нный лѝстъ, и̂лѝ древѧ́нное лѝствїе (дѫ́рвени листà) но гобóриме, древéсный лѝстъ, и̂

тогà и̂зваѧ́баме прóсто лѝствїе то на-дѫрвò то, а̂ нѐ защò са напрáвени лѝствїе то ôтъ дѫ́рво, коѐ то прилагáтелно се нарѝча притѧжáтелно. Тáко и̂ земленный и̂ земны́й, а̂ кáменный мóстъ гобóриме, и̂ кáменнаѧ твéрдость неизмѣ́нно, ôтъ кой то пéрво то и̂зваѧ́ба веществò, а̂ втóро то стѧжáнїе. Такѝва са и̂ ôнїѧ̀ що и̂зваѧ́батъ тóкмо стѧжáнїе, кой то се произвóдатъ ôтъ всѧ́кое почтѝ сýществи́телно, н. п. ôтъ нéбо небéсный, землà земны́й, (а̂ земленны́й знáчи веществò) воздýхъ воздýшный, сóлнце сóлнечный, лýна лýнный, ѻ̆блакъ ѻ̆блачный, востóкъ востóчный, зáпадъ зáпадный, главà главны́й, рýка рýчны́й, нога̀ ножны́й, оў́мъ оў́мный, тѣ́ло тѣлéсный, ѻ̆́ко ѻ̆́чны́й, вода̀ водны́й, пти́ца пти́чїй, пéсъ пéсїй, живóтъ живóтный, жи́знь жи́зненный, пѣ́снь пѣ́сненный, пýсты́нѧ пýсты́нный, цéрковь церкóвный, кни́га кни́жный, и̂ дрýги такѝва многочи́сленни. Тáко и̂ ôтъ нарѣ́чїѧ та, ôтъ вчерà вчерáшнїй, днéсь днéшнїй, оў́трѣ оў́трешнїй (а̂ ôтъ оў́тро оў́тренній) нощéсь нощéшнїй, гдѣ́ гдѣ́шенъ (и̂лѝ дéкашенъ) тýка тýкашенъ, тáмо тáмошнїй, гóре гóрнїй, дóлý дóлный, блѝзý блѝжнїй, предъ прéднїй, задъ зáднїй, прéжде прéжнїй, и̂ дрýги такѝва.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

Тако и на скій що се окончабатъ, свати-тель свати́телскій, мученикъ мученическій, учитель учителскій, Европа Европскій, или Европейскій, Ася Асійскій, Кнѧзь, Кнѧжескій, Царь царскій, овчарь овчарскій, юноша юношескій, дѣтѧ дѣтскій, Моска Московскій, Болгарскій, Греческій, и други многочисленни.

(12.) Мужескій родъ се произноси многовидно, н. п. два дама, дамина, двойца. И прїима членатъ на-женскїа родъ.

(13.) Три, въ мужескїатъ родъ се произноси многообразно, каквото и два, н. п. три, трима, тримина, троица, тако и четырма, четыримина, черворица, а петь, токмо петина, шестина, седмина, осмина, деветина. И десетина человѣцы, употребително е за другъ разумъ, а не за десетъ человѣцы, като що быкаме шестина и седмина человѣцы, и проч. сички те тїѧ прїиматъ членатъ на-женскїа родъ по подражанїю на-существителни те имена, като боевода та, бода та и проч.

(14.) Некои притуратъ и едно зе при ѧ, и говоратъ ѧзе, тако и ѧзе, а други и още едно ка-ѧзека-ѧзека, а други и още едно на-ѧзекана-ѧзекана, а други и още едно к, или

ка-ѧзеканакъ, или ѧзеканака. И войстинну достойно е удивленїѧ, каквото са се накачили толкова притурки при едно ѧ, (или ѧзъ)-зека-на-ка. Кой то нематъ никое начало, нито сложенїе съ некои рѣчи въ Славенскїатъ языкъ. Но колко да бы были такива притурки, въ склоненїе то сички те се остабатъ несклонѧемы и неизмѣнѧемы. Подобре бы обаче было да не бы се ни споменали некогашъ, а не и да се склонѧбатъ такива непотребности.

(15.) Тїѧ родителни падежи на-мене, на-тебе, на-себе, и множественно, на-насъ, на-васъ, на-себе, употребителни са токмо кога то се сопрѧгабатъ съ прилагателни те имена, н. п. дѣла та на-мене оклѧнаго обличабатъ ме. Сынъ беше на-тебе недостойнаго, помышлѧбаше дѣла та на-себе недостойнаго. Тако и въ множественно то число. Но ако въ такива случаи не са употребителни, или ако не са потребни, въ други случаи не знамъ дали щатъ се употребѝ, или потребуба некаде.

(16.) Се, макаръ е иместоимѣнїе тука, всегда може да се претворава въ страдателны те глаголы, н. п. поиска да се обеси да се продадѐ, вмѣсто да обѣситсѧ, да продаетсѧ, и то исто то се, що то е въ страдателны те

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

глагóлы, â нѐ ôсóбно се, защóто длобéси сéбе, й да се ôбéси, сѐ ѐ ѐднò.

(17.) Мы, нéкои гобóратъ нíе, â нéкои нíи, â нéкои мы́е, коѐ то ѐ й пóправо, но мáло оу̂потреби́телно, тáко й бы̀, нéкои произнóсатъ бíе, â нéкои бíи, й трéбу̀баше товà бíе, прáвило да се пи́ше сосъ ы бы́е, но понéже совпáда съ глагóлъ бы́е, (тò ѐсть като ку̀че, като бóлкъ й проч.) за то трéбу̀ба да се различáва ѐднò то сосъ ї, сир. бíе (вм. бы̀ мѣстоим.) â бы́е вмѣ. бы̀е глагóлъ, йлѝ понѐ съ ôксíа та бы́е, мѣст. бы̀е глаголъ.

(18.) Тíѧ мѣстоимéнїѧ го, ѧ̑, ги, не мóжатъ нѝкогашъ да стоѧ́тъ предъ глагóлы те, каквóто що ги оу̂потребля́ватъ Грéцы те, й нáши нéкои. н. п. τὸν ἕξειλαν, немóже да се речѐ оу̂ нáсъ прáвило, го пратѝха, но пратѝха го, τὴν ἔλαβα, прїѧ́хъ ѧ̑, йлѝ земáхъ ѧ̑, â не ѧ̑ прїѧ́хъ, ѧ̑ земáхъ, защóто ѧ̑ земáхъ ще да речѐ, ἐγὼ ἔλαβα ѧ̑зъ земáхъ. Тáко й множ. τὲς ἔπιασαν фанáха ги, â нѐ, ги фанáха, каквóто що ѐ оу̂потребилъ Васíлїй Нéновичъ на стран. 44. рéдъ 10. въ свѧщéнна та Істо́рїа. Го предáдоха на хрїстїáне то, вмѣсто предáдоха го на хрїстїáне то. Когà то ôбáче предáдатъ нéкои частѝцы тогáва мóже да стои. Като що сà тíѧ, ако ги зéмемъ, âко го ви́димъ, âко ѧ̑ срéтнемъ, й дрýги такѝва.

(19) Ѻ̑ный, нéкои гобóратъ ѻ̑ный, дрýги ѻ̑ней, дрýги ѻ̑не, дрýги ѻ̑нѧ (сокращéнно ôтъ ѻ̑ныѧ сосъ прóстыатъ членъ) дрýги ѻ̑нзѧ̑. Ѻ̑тъ родѝтелныатъ падéжъ на-ѻ̑ный, происхóди произвóдно то мѣстоимѣнїе ôногóбый-ôногóбъ, ôногóба та-ôногóба, ôногóбо то-ôногóбо. Каквóто й ôтъ родѝтелныатъ падéжъ на-ѻ̑нъ, происхóди негóбый-нéгобъ, негóба та-нéгоба, негóбо то-нéгобо. Тáкожде й ôтъ тóй ôтъ родит. тогóбый-тогóбъ, тогóба та-тогóба, тогóбо то-тогóбо. Тáкожде й ôтъ тóй ôтъ родит. тогóбый-тогóбъ, тогóба та-тогóба, тогóбо то-тогóбо. Тáкожде й ôтъ множ. числò ôтъ родит. нѝхный-нѝхенъ, нѝхна та-нѝхна, нѝхно то-нѝхно, йлѝ тѣхный-тѣхенъ й проч. сѝчки те тíѧ произвóдни склонѧ́ватсе по примѣ́ратъ на-четвéрто то склонéнїе на-прилагáтелни те ѝменà. Ѧ̑ тому̀зобъ й ôному̀зобъ, й дрýги таквѝѧ, не сà сéкаде рáбно оу̂потребѝтелни, но по нéкои тóкмо мѣстà. Назначѝ й товà защò ôтъ мѣстоимéнїѧ та тóй, ѻ̑нъ, товà, тáѧ, ôнò, ôнà, ôнѝ, тíѧ, й дрýги, по мѣстà ги оу̂потребля́ватъ тáко, тóйзи йлѝ тóзи, йлѝ тóсъ, ѻ̑нзи, ту̀й, ôну̀й, тозѝ, ôнозѝ, тѧ́зи, ôнáзи, тѣзи, (йлѝ тéзи)

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

ôнѣзи (йлѝ ôнѣзи) тáко ѝ такѫвзи, такбáзи, такбóзи, ѝ нарѣч. тогѝзи, тогáзи, тóлкози, ѝ дрýги такѝка. Тїѧ сѝчки те нахóжда нѣкой докóлно, бъ Бýквáрь ѝздáнный ôтъ Пѣтра Х. Бѣровича за Бóлгарски тѣ оýчѝлища бъ 1824 лѣто. Но тїѧ са тóкмо помѣстни произношенїѧ, ѝ за тò не трѣбýка нито да се оýпотреблѧвáтъ бъ пѝшемыятъ ѝзыкъ, нито да се полáгатъ за прáвила ѝ примѣри бъ граммáтїка та.

(20) Тóй глагóлъ ѣсмь, бъ Бóлгарскїятъ ѝзыкъ понѣже ѣ несовершенъ бъ настоѧщее брѣмѧ, за тò ѝ мѫчно мóже да се полáга самостоѧтелно бъ слáбо то, йлѝ ѝ почтѝ не мóже да се полóжи самъ предъ ѝменá та, ѧко ѝ да го оýпотреблѧвáтъ нѣкои, но безпѧтно. Н. п. що ѣ Граммáтїка; ѣсть ѣднà наýка, кóто ны оýчи, ѝ проч. бмѣсто, ѣ ѣднà наýка, коѣто (ѣ) нѝкакъ не мóже да стоѝ предъ ѝме то, à по ѝменà та ѝ по глаголы те стоѝ, като н. п. що ѣ человѣкъ; человѣкъ ѣ, бмѣсто человѣкъ ѣсть. Ѝ, наýчѝлъ ѣ, бм. наýчѝлъ ѣсть. Тáко ѝ бъ мнóжеств. числò, ôнѝ са, бмѣсто ôнѝ сýть, à, сýть нѣцыи человѣцы, йже, не мóжеме да речѣме, са нѣкои человѣцы, кой то. Тáко ѝ, дошлѝ са, бм. пришлѝ сýть. За тò се полáга пѣрво Ѳлабѣнско то чѝсто ôкончáнїе като совершѣнно, à пóсле Бóлгарско то като недостáточно, ѣсмь — самъ, ѣсѝ-си, ѣсть-ѣ ѣсмы-сме, ѣстѣ-сте, сýть-са. Самъ ôтъ ѣсмь не прїѝма оýдарѣнїе да разлѝчествýва ôтъ сáмъ (μόνος). Кромѣ когáто стоѝ съ не зáедно, като н. п. несáмъ.

(21) Бмѣсто тобà ѣ въ прóстыятъ ѧзыкъ се оýпотреблѧвáка злоýпотребѝтелно ѝ, ѝма, като що говóриме. Ѝмали ѫгнь; ѝма ли водà; ѝма ли ѫще; бмѣсто слаб. ѣсть ли ѫгнь; водà; ѣщѐ; ѝ Грѣцы те тáко говóратъ (εἶναι φωτιά; εἶναι νερὸν; εἶναι ἀκόμι;) тáко ѝ бъ прешѣдшее брѣмѧ. ἦτον ποτὲ βασιλεύς τις, коѣ то мы по прóсто говóриме, ѝмáло нѣкогашъ ѣдѣнъ цáрь, бм. бѣше нѣкогашъ цáрь нѣкой. Каббóто що се вѝди ѝ ôтъ слѣдýющїй примѣръ бъ К. Ѧнастáсово то Цвѣтообрáнїе въ чáсть 1. ѝстор. 43. листь 180. „Бъ Ѧѝсїтї„дїйска та странà ѝмáло нѣкой си мýжъ на„зыкáемый Ѝѡвъ „бмѣсто. Бѧше нѣкїй мýжъ, ѝ проч. Ѝ во 2-та чáстъ. ѝстор. 36. листъ 110. „Ѝмáло въ Виѳанїѧ ѣдѝнъ вóленъ человѣкъ.“

(22) Тобà, са, прáвилно трѣбýкаше да се пѝше сѫ, защóто происхóди ôтъ Ѳлабѣнско то сýть-сý-сѫ, коѣ то оý, претворѧвá прóсто то ôбыкновѣнїе на ѫ, като що се доказà прострáнно въ предисловїе то на стран. 37. Но

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. МЕЧНИКОВА

понѐже то̀ не прїима никаде ѡ̂ксїа, (кромѣ̀ когáто стоѝ сосъ не зáедно, като н. п. не сà тýка, и̂ проч.) Пáки се произнóси и̂ чýе като ѫ, а̂ко и̂ да се пи́ше сосъ а, Óерби те бмѣ́сто са, оу̂потребля́ватъ сý пóправо, óнѝ сý, гобóратъ, бмѣ́сто óнѝ са, и̂ добрò бéше, а̂ко бéхме го и̂ мы̀ понѐ писáли тáко, а̂ко и̂ да го не произнóсиме.

(23) Назначѝ и̂ тобà, защо глагóло ѐсмь, óсвѣнь настоя́щее брéмя, нéма дрýги времена̀ свои̂, но зáима ги óтъ глагóлъ бывáю (бы́бамъ) кóй то се начертáва прáвилно въ сѝчки те свои̂ времена̀. Бы́бамъ, бы́бахъ, бы́бахъ, бы́бàхъ-самъ, бы́лъ самъ, бéхъ, и̂лѝ бы́хъ, ще да бѫ́демъ, и̂ проч.

(24) Тобà ще, по разлѝчни мѣ́ста разлѝчно се произнóси, нéкои гобóратъ бмѣ́сто ще, ке. а̂ дрýги кю, а̂ дрýги че, а̂ дрýги ша, а̂ дрýги ша, а̂ дрýги са, а̂ дрýги ше. Н. п. ще да и̂́демъ, ке да и̂́демъ, кю да и̂́демъ, че да и̂́демъ, ша да и̂́да, ша да и̂́да, са да и̂́да, ше да и̂́да, и тїя̀ сокращéнїя̀ ви́дисе сѝчки те да си и̂́матъ начáло то óтъ свои̂ те и̂стóчницы, и̂ ке и̂ кю ви́дисе да са по подражáнїю Óерковъ, защóто óнѝ гобóратъ бмѣ́сто хощý хóѣý (то ѐсть хóкю) бм. не хощý нéѣý (нéкю) тáко и̂ бо бтóро то и̂ трéто то лицѐ хóщеши (хóѣшъ хóкешъ) хóщетъ (хóѣе хóке. Óтъ послѣ́дни те прóчее слóгове хоѣю, хоѣшъ, хоѣе, происхóдатъ кю и̂ ке. Я̂ че, ви́дисе да ѐ по подражáнїю Россїáновъ, защóто па óнѝ бмѣ́сто хощý, хочý гобóратъ, тáко и̂, хóчешъ, хóчетъ, и̂ óтъ трéто то лицѐ хóчешъ хоче-че. Тáко óнѝ гобóратъ и̂ бмѣ. нóщь нóчь, и̂ бм. бýдýѣи Óерб. бýдýчи, и̂ проч. Я̂ кóлкото за ще, ше, ша, ша, са, тїя̀ са сѝчки те óтъ хощý Óлаб. И̂ понѐже ще-то ѐ нáй блѝжно до Óлабéнско то трéто то лицѐ, хóщетъ-щетъ-ще, каквó то и̂ Грéческо то се ѹ̂потребля́ва трéто то лицѐ θέλει εἶμαι, θέλει εἶσαι, θέλει εἶναι, и̂лѝ тóкмо де, за тобà се предпочѝта то̀ въ тáя̀ Граммáтика. Бóленъ ѐ óбáче сéкой да ѹ̂потребля́ва коѐ то óбы́ча, тóкмо да се ѹ̂твержда́ва на нéкои прáвила и̂ óснобáнїя̀.

(25) ще самъ, и̂ ще бы́демъ, мóжатъ да се ѹ̂потребля́ватъ и̂ съ притýрáнѣ ѐднó да, безъ да и̂́мъ съ побрéди знаменобáнїе то. Като н. п. що то знáчатъ тїя̀, ще самъ и̂ ще бы́демъ, тобà и̂́сто то знáчатъ, и̂ ще да самъ, ще да бы́демъ, като Греч. θὰ γένω, и̂, θὰ νὰ γένω. тáко и̂ въ сослагáтелно то накаонéнїе,

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

(26) Ще выдемъ, и бѫдемъ, може правило да се ѹпотреблѧва, и ще да бѹдемъ отъ Славенско то бѹдѹ.

(27) Назначи защо причастіе къ Болгарскіатъ ѧзыкъ не сѹществѹва, и за чѹдо е! каквò да са го изгѹбили всеконечно Болгаре те. Може быти и отъ само то начало да не сà го пріѧли и ѹпотребили. Но ніе слѹшаме защо по мѣстà се понѹждаватъ да го произносатъ, но помного по Тѹрско изражеціе, за що то говоратъ тако, ходейки или ходейкенъ, седейки или седейкенъ, спавайки или спавайкенъ, но ако второ то е и Тѹрско, перво то овàче на ки, есть по подражанію Сервовъ, кой то непремѣнно тако начертаватъ свои те общи причастіѧ, съ товà токмо различіе що изоставатъ й, или вмѣсто й, ю ѹпотреблѧватъ въ глаголи те на-перво то сопрѫж. н. п. ходѣи, спавлюи, и проч. а въ сѹществительныатъ глаголъ що се положи бѹдѹки или бѹдѹчи, (кой то, Россійски те грамматїкописатели дѣепричастіѧ нарічатъ, двигаючи, грѣючи, строючи, моючи, и проч.) кой то обыча може да го оѹпотреблѧва, ако и да не е ѹпотребително въ простолюдно то произношеніе. Зри и настран. 64. въ предисловіе то, въ назначи. (л)

(28) Избѫждатсе некои глаголи отъ товà правило, кой то се видатъ като неправилни, като н. п. знамъ, ѧмъ, но они са весмà мало, и неправилностьтà ѧмъ е токмо въ перво то лицѐ настоѧщаго времена, а дрѹги те двѐ лицà второ то и трето то правило се начертаватъ по предпоказанни те сопрѫженіѧ, н. п. ѧмъ, ѧдешъ, ѧдѐ. Знамъ, знаешъ, знае. Но когато йска некой да отбѣгне отъ стропотностьтà ѧмъ, може да ги начертава и нихъ со всѣмъ правило, и тогà може да види ѧвно защò нема ни єдинъ глаголъ да остане неправиленъ, н. п. ѧмъ, говорисе и ѧдемъ, ѧдешъ, ѧдѐ. Тако и знамъ, знаемъ, знаешъ, знае. И выватъ тогива со всѣмъ правили. Дрѹги некои глаголи лесно можатъ да се промѣнѧватъ отъ єднò сопрѫженіе въ дрѹго, но и тогава пакъ оставатъ правили. Като н. п. глаголъ спимъ, спишъ, спи, говорисе и спіемъ, спіешь, спіе, и тогава се отнòси отъ трето то на второ то сопрѫженіе Или спавамъ, спавашъ, спава, и тогава се отнòси отъ второ то на перво то, и тако глаголъ спимъ по своемѹ непостоѧнствѹ преходи сички те сопрѫженіѧ и нема ни єднò своѐ (защò па по дрѹги мѣстà ще го чѹешъ спѫ). Но товà ми се чини да не е непостоѧнство

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

на-глаголатъ спимъ, но помного непостоянство Болгарско, защото єдинъ глаголъ толкова турлии го произносатъ. Такиба са и следующите пишемъ и писубамъ, хоратимъ и хортубамъ, и други такиба.

Главно то несогласіе между Болгаре те состои въ членове те и въ глаголы те (каквото се доказа пространно и въ предисловіе то на стран. 37. и 15.) За то споретъ помѣстни те произношенія на-глаголи те требубаше да се положатъ и още двѣ или три сопряженія на а, я, и е, защо онія глаголи що се окончабатъ по мѣста на емъ и на имъ, като пишемъ пиша, ходя ходе, тако и шіемъ шія, четемъ четѫ, леемъ лея, біемъ бія, любимъ люби любе, носимъ нося носе, бодимъ бодя боде, говоримъ говоря, просимъ прося просе, спимъ спѫ спѣ, и други такиба. Но азъ быхъ рекалъ, защо каква бы была потреба да имаме толкова стропотства (неправилности) въ Грамматіка та си, когато можеме да имаме сички те глаголы правилны, и да ги начертаваме бесма лесно, защото иословица та говори „τὸ δι' ὀλίγυ γινόμενον, μάτην διὰ πολλῶ γίνεται" то єсть, коя то работа може да се соверши съ малъ трудъ, всуе се бѫр-

ши съ многъ. И когато за ради єдна токмо леснота неусомнѣхасе некои си да уничтожатъ сичко то Славенско правописаніе, и начнаха да пишатъ само сосъ ї, а други дерзнаха да изоставатъ и членове те, и они обаче съ основателно слово, защото и тіи (сир. членове те) не производатъ мала неправилность въ имена та, защото са осмь турлии, каквото що се доказа пространно на страница 43. въ предисло. и каквото секой може да видиимно тая правда. Що бы было, яко бы и мы начертавали три или четыри токмо турлии глаголы те, и избавили бы се благовременно отъ толкова стропотства, що ни се представляватъ отъ различны страны; секой нека разсуждава, и нека послѣдува право то и лесно то. Защото (каквото що говори Христаки Павловичъ учитель Ошовскій сущій изъ Дупница Македонска въ предисловіе-то на-не изданеыатъ си єще изічнікъ, додеміе да сі бършім работа і да сі пішем секоя речь с' прелеснечко то іота, за коя мі са бѣда и, ы, ѵ, ѡ, ъ, и прочая) до де можеме да си бѫршиме работа съ три тѣ токмо сопряженія, за коя ни са бѣда шесть; но ще да речѣ некой че са други те начертанія поправи и поприискренни до Славенски те,

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

но и то не е ꙗко основателно и извѣстно, нека разсѹждава секой.

(29) Бдигамъ е станало попредложенїю бѹквъ отъ Славенско то дбижѹ или дбигаю, защото бъ дбигаю, ако преместишъ б-то на мѣсто то на-д-то, а д-то на мѣсто то на-б-то ще да стане просто то бдигаю-бдигамъ, каквото то що е станало и отъ кропива коприва и дрѹги такива.

(30) Въ прешедшее, и давнопрешедшее, и непредѣлное третїе и четвертое, среднїй родъ думало самъ, думало бехъ, продумало самъ, и продумало бехъ, не е оупотребително въ простыатъ ꙗзыкъ, защото никогашъ не ще да речѐ детѐ думало самъ, нито кой то го пыта, думало ли си; но думалъ ли си; думалъ самъ. Когато оваче животни, или бѣци бездѹшны на-среднїа родъ прїиматъ лицѐ (προσωποποιοῦνται) тогава се оупотребаватъ правилно, защото каквото що говори лѣко ꙗзелъ самъ, и лѣчка та ꙗзела самъ, такà говори и магаре то носило самъ, и дѫрво то стоѧло самъ толко време въ гора зелена неотсѣчено. И море то, мнозина самъ потопило. И земѧта, сички те земнородны отъ ꙗдама самъ погѫнала. И земѝ примѣръ отъ

обща стара та песнь „пробыкнаѧъ се зеленъ здравчецъ ꙗзъ гора зелена“ и проч.

(31) Тоà перво то непредѣлно думахъ, бдигахъ нарічасе протѫженно или оучащателно, защото и многократно думанѣ, и заминало време значи. Като н. п. що говориме, думахъ мѹ толко пѹти, бдигалъ го два три пѹти, отъ кой то се показѹва защо значи многажды. Ꙗ второ то непредѣлно наричасе еднократно, защото еднашъ токмо, а не помного пѹти, значи. Като н. п. що говориме, ꙗзлезнахъ си отъ должностьтà продумахъ мѹ, и, еднашъ го бдигнахъ, два пѹти не можемъ. Отъ кой то се показѹва ꙗвно, защо токмо единожды, (а нѐ помного пѹти) значи, но нетребѹва да го наричаме совершенно (каквото що го наричаме кѹръ ꙗнастасъ Стоѧновичъ въ своѧта си ещѐ неиздадена грамматїка, кое то е земалъ отъ Славенска та сокращенна етимологїа). Защото и перво то непредѣлно е совершенно. Ѝ рѣчь, думахъ, значи защо се е совершило думанѣ то, но токмо що много пѹти се е думало. Ꙗ продумахъ, значи еднашъ. Тако и продумалъ самъ, и продумалъ бехъ совершенни сл.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА

(32.) Ѿтъ втóро то непредѣ́лно, ѿтъ си́чки те почтѝ глагóли, ѝзлáзатъ дрꙋ́ги нóки глагóли ѝлѝ сложе́ни съ предлóгъ, ѝлѝ прóсти, кой то са бъ рáбно оу̑потребле́нїе съ дрꙋ́ги те, ѝ представлѧ́батъ е̑днò бели́ко богáтство бъ прóстыатъ ꙗ̑зы́къ, защóто со согꙋ́бы глагóлы бесмà жи́бо ѝ лéсно мóжатъ да се ѝзражáбатъ нáши те мы́сли, като н. п. ѿтъ дꙋ́мамъ продꙋмáхъ продꙋ́мꙋбамъ, ѿтъ бди́гамъ-бдигнáхъ бди́гнꙋбамъ, ѿтъ слáгамъ сложи́хъ слóжꙋбамъ, ѿтъ трóшимъ-строши́хъ стрóшꙋбамъ, ѿтъ чꙋ́пимъ-счꙋпи́хъ счꙋ́пꙋбамъ, ѝ прóчаѧ. Ѝлѝ пóдобре да речéме знаменобáнїе то на-сложе́нни те глагóли бо втóро то непредѣ́лно се ѻ̑предѣлѧ́батъ споретъ предлóзи те, защóто тóѧ глагóлъ трóшимъ строши́хъ (бѫ. съ-строши́хъ) а̑ко мꙋ се тꙋ́ри дрꙋ́ги предлóгъ (предъ глагóлатъ трóши́хъ) н. п. пре, ще да произбедѐ нóбъ глагóлъ претрóшꙋбамъ, тáко ѝ протрóшꙋбамъ, растрóшꙋбамъ, ѿтрóшꙋбамъ, потрóшꙋбамъ, ѝ проч. коѐ то сбе́йство е̑ прїѧ́лъ ѿтъ мáйка та си Ѳлабе́нскїатъ непремѣ́нно. Тобà богáтство почтѝ нéма го Грéческїо ꙗ̑зы́къ, защóто, τζακίζω глагóлъ, оу̑ нáсъ мóже да се речѐ съ двà глагóлы трóшимъ ѝ трóшꙋбамъ, тáко ѝ σηκώνω бди́гамъ ѝ бди́гнꙋбамъ, ѝ ἀφήνω слáгамъ ѝ слóжꙋбамъ. Ѧ̑, ἐτζάκισα

гобóри ѝ за строши́хъ, ѝ за претрóши́хъ, ѝ за растрóши́хъ, ѝ за протрóши́хъ, ѝ за потрóши́хъ, ѝ проч.

Си́чки те глагóли не начертáватъ втóро то непредѣ́лно съ предлóгъ про, като ѿтъ дꙋ́мамъ продꙋмáхъ, но съ разли́чны предлóзы (кой то са прили́чни на се́кой глагóлъ, ѝ за кой то не мóжатъ да се ѝзлóжатъ ѻ̑бщи прáвила) като н. п. ѿтъ дрéмемъ-задремáхъ, ѿтъ спáбамъ-заспáхъ, ѿтъ глéдамъ-погледнáхъ ѿтъ слꙋ́шамъ-послꙋшáхъ, ѿтъ лю́бимъ-возлюби́хъ, прáвимъ-направи́хъ, бáдимъ-ѝзбади́хъ (ѝ дрꙋ́го знамен. набади́хъ) плáшимъ-оу̑плаши́хъ, чꙋ́пимъ-счꙋпи́хъ, глáденъ самъ-оу̑гладнéхъ, дéремъ-ѻ̑дрáхъ, пéремъ ѻ̑прáхъ, мы́емъ-оу̑мы́хъ, нéгли ѝ съ дрꙋ́ги нéкои предлóзы наращáватъ. Ѧ̑ дрꙋ́ги глагóли пáки ѿтню́дъ не прїи́матъ предлóгъ, но по бóлшей чáсти самобы́тно прáватъ своѐ то непредѣ́лно, като що се би́ди во втóрыатъ примѣ́ръ на-бди́гамъ-бдигнáхъ, слáгамъ-сложи́хъ, тáко ѝ дрꙋ́ги мнóго, като кꙋ́пꙋбамъ-кꙋпи́хъ, сонꙋ́бамъ-сонꙋбáхъ, пáдамъ-паднáхъ, стáбамъ-станáхъ, бѣ́нчáбамъ-бѣ́нчáхъ, крѧ́щáбамъ-крѧсти́хъ, скáчамъ-скочи́хъ, хри́памъ хрипнáхъ, тéгаимъ-трѧгнáхъ, ѝ дрꙋ́ги таки́ба мнóго безъ предлóзи. Ѧ̑ дрꙋ́ги пáки со-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУМ ІМ. ПЕТРИКОВА

хранѧ́батъ ѝстыатъ предло́гъ що то го ѝма глаго́ло въ настоѧ́щее бре́мѧ, като н. п. ôтва́рамъ-ôтвори́хъ, затва́рамъ-затвори́хъ, прода́бамъ-прода́дохъ, стрѹ́бамъ-сто́рихъ, ôста́бамъ-ôста́бихъ, ôбта́камъ-ôбточи́хъ, и̂ проч. и̂ дрѹ́ги па́ки не́матъ ôтнюдъ вто́ро непредѣ́лано, но пе́рво то ѐ и̂ вто́ро и̂ пе́рво, като, ôтъ стоймъ-стоѧ́хъ, бо́димъ-боди́хъ, мы́слимъ-мысли́хъ, но́симъ-носи́хъ, сѣче́мъ-сѣко́хъ, ѝмамъ-ѝма́хъ, слабосло́бимъ-слабослоби́хъ, праздносло́бимъ-празднослоби́хъ, и̂ дрѹ́ги таки́ва.

„Назначѝ бо о̂́бще, защо̀ се́кой глаго́лъ ко́й то започи́на ôтъ ко́й да ѐ предло́гъ, ни́когашъ не мо́же да го и̂зоста́ви въ дрѹ́ги те бремена̀, и̂лѝ да прїи́ме дрѹ́ги не́кой вмѣ́сто не́го, но всегда̀ ѝстыатъ наблюда́ва. Ôтъ предидѹ́щи те про́чее примѣ́ри, ѝ́сно се пока́зѹва, защо̀ разли́чни те знаменова́нїѧ на-глаго́ли те пока́зѹватсе съ разли́чны те предло́зы въ непредѣ́лано е второ́е, и̂ ôтъ та́мо происхо́датъ и̂ разли́чни те сложе́нни глаго́ли. Като н. п. глаго́лъ просты́ѝ сѣче́мъ, не мо́же да се сло́жи ле́сно съ предло́зы те какво́то що стои̂ въ настоѧ́щее бре́мѧ, сир. ôтсѣче́мъ; и̂зсѣче́мъ сосѣче́мъ, насѣче́мъ, ôсѣче́мъ, ôбсѣче́мъ, посѣче́мъ, подсѣче́мъ, присѣче́мъ, досѣче́мъ,

засѣче́мъ, разсѣче́мъ, пресѣче́мъ, просѣче́мъ, какво́то се сла́гатъ Гре́чески те ôтъ κόπτω, ἐνκόπτω, ἐκκόπτω, συγκόπτω, προσκόπτω, προκόπτω, κατακόπτω, διακόπτω, ἀντικόπτω, περικόπτω. Но ôтъ настоѧ́щее сѣче́мъ, непредѣ́лано е сѣко́хъ, начерта́ва се пра́вилно со си́чки те предрече́нны предло́зы, като н. п. ôтсѣ́кохъ дре́во, и̂зсѣ́кохъ си́чка та гора̀, сосѣ́кохъ си́чки те дѫ́рва̀, ôбсѣ́кохъ го на о̂́коло, посѣ́кохъ злодѣ́ѧ та, подсѣ́кохъ перо́ то (сир. подрѣза́хъ го) присѣ́кохъ о̂́ще дрѫ́вца̀, досѣ́кохъ дѫ́рва̀ та, засѣ́кохъ пѫ́татъ, разсѣ́кохъ го на дѣ́ѣ, пресѣ́кохъ го до полови́на та, просѣ́кохъ на сре́дъ дѹ́пка, ôтъ кои̂ то се начерта́ватъ въ настоѧ́щее бре́мѧ слѣ́дѹющи те глаго́ли, ôтси́чамъ, и̂зси́чамъ, соси́чамъ, наси́чамъ, ôси́чамъ, ôбси́чамъ, поси́чамъ, подси́чамъ, прися́чамъ, доси́чамъ, заси́чамъ, разси́чамъ, пресѝчамъ, проси́чамъ, та́ко и̂ ôтъ пїемъ и̂спи́хъ, и̂спи́бамъ, пропи́бамъ, напи́бамъ, и̂ проч. и̂ ôтъ хо́димъ-ходи́хъ, дойдо́хъ, дохо́ждамъ, похо́ждамъ, ôтхо́ждамъ, прохо́ждамсе, прехо́ждамъ, (кои̂ то мо́же да се реча́тъ и̂, дохо́димъ, ôтхо́димъ), и̂ проч. ôтъ тѹ́ка ѐ про́чее ѝ́бно, защо̀ не мо́жатъ да се ôпредѣ́латъ гла́вни пра́вила за вто́ро то непредѣ́лано бре́мѧ какво̀ се начерта́ва, за-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

що́то ѐднѝ глаго́ли съ ѐди́нъ предло́гъ, а̀ дру́ги съ дру́гъ, а̀ дру́ги безъ предло́гъ го начерта́ватъ, а̀ дру́ги па́ки ни́какво го не́матъ, какво́то що се доказа̀ простра́нно. Но на ті̂ѧ многоиспещре́нни непредѣ́лни времена̀, мо́же да ни бу́де оучи́тель по́бече нужда та и̂ потре́ба та, не́жели Грамма́тїка та, сир. ѐди́нъ про́стъ глаго́лъ споретъ потре́ба та тако́въ и̂ предло́гъ прїи́ма, и̂лѝ какво́то знаменова́нїе и̂скаме да предста́виме съ глаго́латъ тако́въ и̂ предло́гъ зе́маме. Това̀ що се доказа̀ ту́ка за глаго́лы те, не ѐ то́кмо на про́стыатъ и̂зы́къ сво́йственно, но та́ко то́чно го ви́диме и̂ въ Славе́нскїатъ, кого́то ѐ подража́лъ и̂ про́стыо, и̂ бои́стинну, а̂ко да не́вы̀ го грози́ли многоразли́чни те чле́нове, и̂ совсѣ́мъ не сущестѣ́ющи те роди́тели паде́жи, ще́ше да бы́де тако́въ, какво́то го похваля́ва Юрїи̂ Бенелинъ, въ кни́га называ́емаѧ „Дре́внїе и̂ нынѣ́шнїе Бо́лгаре“ и̂зда́ннаѧ въ 1829 годѣ́, въ Мо́сква. Кои̂то гово́ри (на стра́ница 16. томъ пе́рвый) та́ко. „Букварь „съ различны поученія, собрани одъ Пе„тра Беровича, за̀ Болгарски-тѣ училища. „Напечатася съ помощь-та, Г. Антоньо„ва Іоанновича. Въ годѣ 1824. Я неви„далъ (гово́ри то́й списа́тель) ни одной Рус-

„ской азбуки, которую бы можно срав„нить съ достоинствомъ сей книжки ве„сма поучителной; изложеніе статей ея „ясно, слогъ пріятный, показывающій что Болгарскій языкъ гибокъ для всякихъ оборотовъ.“ Бои́стинну ще́ше да бу́де тако́въ како́въ то го представля́ва досто́инъ похвалы̀, а̂ко да не́маше предрече́нны те недоста́тки, (кои̂то предрече́нный списа́тель, като и̂ноязы́ченъ, не ѐ пои́стинѣ о̂щути́лъ съ така́ва чувстви́телность съ какво́то ги о̂щуща́ва ѐди́нъ прии́скренни̂и Бо́лгаринъ, кои̂то о̂ва́че не ѐ заражѐнъ о̂тъ стра́сть самолю́бїѧ и̂ и̂зыколю́бїѧ, и̂ кои̂то и̂ма бѣ́домость и̂ въ чу́жды и̂зы́цы). Но о̂ни̂ му са голе́мо препѧ́тствїе за да пости́гне ве́рхатъ на-совершѐнство то, и̂ да воспрїи́ме досто́йны те похвалы̀. Защо́то когà на́чне не́кой да пре́боди на про́сто слѣ́дующы те, примѣ́ры. „Пре́жде шести̂ дне́й па́схи“ и̂ „безъ по́мощи дру́гихъ“ и̂ Гречес. „Ἐκεῖνο τὸ μέρος τȣ̃ ὀρανȣ̃ ὅπȣ ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, ὀνομάζεται ἀνατολή. Ἡ γῆ ἔχει σχῆμα σφαίρας. „Οἱ κάτοικοι τῆς γῆς. „Ἡ ὅρασίς μας εἰς τὸ μέσον πεδιάδος, περιορίζεται πανταχόθεν ἀπὸ περιφέρειαν, ἥτις ὀνομάζεται ὁρίζων.“ Ὁ ἄνθρωπος ἠθέλησε νὰ ἐρευνήσῃ τὶ ἡ-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

κολέθησε πρὸ ἀυτȣ̃, καὶ ἐσημείωσεν, ὅσα ἐμπόρεσε νὰ μάθῃ ἐκ παραδόσεως τῶν ἄλλων ἢ ἀπό τινα σημεῖα καὶ ἔργα τῶν χειρῶν, ἢ τȣ̃ νοὸς τῶν προγενεςέρων τȣ.“ Ще да позна́е ко́лко хро́ме (ȣ҃ца) Бо́лгарскїо и҆зы́къ съ роди́телни те паде́жи, а҆ дрȣ́ги те, мака́ръ и҆ о҆нѝ що несȣ́ществȣватъ, не мȣ́ причиня́ватъ ни́какво безобра́зїе и҆ хромота̀. За дрȣ́ги те паде́жи мо́же да разсȣ́ждава не́кой о҆тъ слѣдȣ́ющїатъ примѣ́ръ. *Οἱ καλοὶ νόμοι κάμνȣν τȣ̀ς καλȣ̀ς πολίτας, οἱ κακοὶ τȣ̀ς κακȣ̀ς*, добрѝ те зако́ни пра́ватъ добры̀ те гра́ждани, а҆ зли́ те злы́ те, (и҆лѝ та́ко, а҆ ло́ши те ло́ши те) а҆ а҆ко бе́ше напи́сано тоба̀ то́кмо съ і҆о́ты, ко́лко ще́ше да бȣ́де по не́ȣдообразȣми́телно. Добрї те законї прѝватъ добрї те граждані, а лошї те лошї те. Се́кой позна́ва тȣ́ка пра́вда та.

(33) Тоба̀ щемъ, не́кои го дȣ́матъ кемъ, дȣма́кемъ, вдига́кемъ, слага́кемъ, а҆ дрȣ́ги чемъ, дȣма́чемъ, вдига́чемъ, слага́чемъ, а҆ дрȣ́ги сокраще́нно ща, дȣма́ща, вдига́ща, слага́ща, какво́то що се доказа̀ простра́нно и҆ въ 24 примѣ́ча́нїе на-сȣ́ществи́телныатъ гла́голъ.

(34) Въ бȣ́дȣщее тре́тїе и҆ четве́ртое, то́кмо помага́телныо гла́голъ щемъ, щешъ, ще, и҆ множ. щеме, щете, щатъ, прїи́ма и҆змѣне́нїе, а҆ гла́голъ дȣма̀, вдига̀, и҆ продȣма̀, вдигна̀, о҆ста́ватъ неизмѣ́нни и҆ въ е҆диство. и҆ въ множ. число̀. И҆ ви́дисе защо̀ тїа дѣ̀ бȣ́дȣщи времена̀ да са̀ начерта́ни по подража́нїю Гре́ческомȣ. *Θέλω ὁμιλεῖ, θέλεις ὁμιλεῖ, θέλει ὁμιλεῖ, θέλομεν ὁμιλεῖ, θέλετε ὁμιλεῖ, θέλȣν ὁμιλεῖ.* Та́ко и҆ *θέλω ὁμιλήσῃ, θέλεις ὁμιλήσῃ, θέλει ὁμιλήσῃ, θέλομεν ὁμιλήσῃ, θέλετε ὁμιλήσῃ, θέλȣν ὁμιλήσῃ.* Въ коѝто гле́даме защо̀ то́кмо помога́телныо гла́голъ *θέλω*-се и҆змѣня́ва, като на́ше то щемъ а҆ *ὁμιλεῖ*, и҆ *ὁμιλήσῃ* о҆ста́ватъ неизмѣ́нни. Онѝ о҆ба́че и҆ о҆бра́тно гово́ратъ *θέλει ὁμιλήσω, θέλει ὁμιλήσῃς, θέλει ὁμιλήσῃ, θέλει ὁμιλήσομεν, θέλει ὁμιλήσητε, θέλει ὁμιλήσȣν.* сир. гла́голъ *ὁμιλῶ* прїи́ма и҆змѣне́нїе то, а҆ *θέλω* о҆ста́ва неизмѣ́нно, коѐ то оу҆ на́съ не мо́же да бȣ́де. И҆лѝ е҆ ра́вно съ вто́ро то бȣ́дȣщее, ще продȣ́мамъ, ще продȣ́маш, ще продȣ́ма, въ коѐ то гле́даме защо̀ ще-то о҆ста́ва неизмѣ́нно, а҆ продȣ́мамъ-се и҆змѣня́ва.

(35) Тȣ́ка ни се представля́ватъ о҆́ще дѣ̀ бȣ́дȣщи времена̀, дȣма́лъ быхъ, вдига́лъ быхъ, слага́лъ быхъ, зема́лъ быхъ и҆ проч. та́ко и҆ въ непред. продȣма́лъ быхъ, вдигна́лъ быхъ, и҆ проч. (коѝто по́прилично мо́-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

жатъ да принадлежатъ на желателно то наклонѐнїе, нѐжели на ѝзѧбѝтелно то. Ѝ нѐка разсѹждаватъ ѻ тѐмъ оучѝтели те). Но видѐмисе страннѐ да положимъ на редѧтъ въ сопрѧжѐнїе то шѐсть бѹдѹщи времена̀, коѐ то нѐщо въ нѝкой ѝзыкъ се ненахѐжда. Но ако бы се сѹдѝли ѝ ѻнѝ за нѹждни ѝ за прѝискренни, мѐжатъ по врѐме да се прѝбнесатъ ѻтъ бѹдѹщи те грамматїкописатели, ѝлѝ въ ѐднѐ то ѝлѝ въ дрѹго то наклонѐнїе. Ѝ по настоѧщемъ ако потрѐбѹва да се начертаватъ, нѐка ги начертава всѧкїѝ въ давнопрешѐдшее ѝ въ непредѣлное трѐтїе врѐме, прилагаѧ къ нѝмъ ѐднѐ выхъ.

(36) Когато непредѣлное второе наклонѐнїѧ ѝзѧбѝтелнаго ѻкончава на ихъ като сложѝхъ, кѹпѝхъ, носѝхъ, слѹжѝхъ, тѹрѝхъ, (гѹдѝхъ) тогда̀ непредѣлно то въ покелѝтелно то наклонѐнїе ѝ второ то ѝ трѐто то лицѐ, ѻкончава на и н. п. сложѝ, да сложи, кѹпѝ да кѹпи, тѹрѝ, да тѹри, ѝ проч. А когато ѻкончава на ахъ, като продѹмахъ, вдигнахъ, земахъ, тогава трѐто то лицѐ ѻкончава ѝлѝ на а, ѝлѝ на е, н. п. продѹмай да продѹма, послѹшай да послѹша, бѣнчай да бѣнча, почтай да почта. Познай да познае, кажѝ да каже, земѝ да зѐме, тако ѝ дай да дадѐ.

ѝждь да ѝдѐ, разѹмѣй да разѹмѣе, побеснѐй да побеснѐе, ѝ проч.

(37) Тїѧ двѐте наклонѐнїѧ желателно то ѝ подчинѝтелно то, ѻсвѣнъ това̀ непредѣлное врѐмѧ що сѐ ѝзложѝ на редѧтъ, нѐматъ дрѹги различни времена̀ ѻтъ ѝзѧбѝтелно наклонѐнїе, но тѐкмо що се ѝзображаватъ, желателно то оѹбо съ частѝцы те да дадѐ бѐгъ да, да бы дадѧ бѐгъ да, дано̀ дадѐ бѐгъ да, ѝ самѐ дано̀, ѝ со сѹществѝтелныатъ глаголъ самъ, си, ѐ. Ѝ подчинѝтелно то сосъ частѝца ако, ѝ да, ѝ со сѹществѝтелныатъ глаголъ, н. п.

е.	да бы дадѧ бѐгъ да дѹмамъ, да бы дадѧ бѐгъ да дѹмашъ, да бы дадѧ бѐгъ да дѹма.	дано̀ дѹмамъ, дано̀ дѹмашъ, дано̀ дѹма.
м.	да бы дадѧ бѐгъ да дѹмаме, да бы дадѧ бѐгъ да дѹмате, да бы дадѧ бѐгъ да дѹматъ.	дано̀ дѹмаме, дано̀ дѹмате, дано̀ дѹматъ.

Тако ѝ ако дѹмамъ, ако да дѹмамъ, ако продѹмамъ ѝ въ сѝчки те времена̀ непремѣнно като ѝзѧбѝтелно то наклонѐнїе по сѝчки те времена̀, съ това̀ тѐкмо различїе що ѝматъ предъ сѐбе предизложѐнны те частѝцы. Ѝ затѐ не сѐ писаха ѻсѐбни примѣри за нѝхъ со сѝчки те числа̀ ѝ лица̀, защѐто сѐкой мѐже

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

да ги начертáва бесмà лéсно въ ѝзявúтелно то наклонéнїе, ѧко наблюдáва тóкмо прилúчны те на-сéкое брéме частúцы, ѝ сѹществит. глагóлъ.

„На тобà скидѣтелствѹва ѝ Славéнска та граммáтїка (коѧ то се надпúсѹва „сокращéнїе Славéской ѢтѢмолóгїй“ печáтана въ Мóсква въ 1810 годѣ) на стран. 96. коѧ то гобóри тáко въ пéрко то примѣчáнїе. „Сослагательное наклоненіе ничемъ кромѣ прибавляемой частицы аще, и глагола есмь, „неразличествуетъ отъ изявителнаго, „какъ видѣть можно изъ вышшаго примѣра, по сему и не нужно здѣсъ полагать особенный образецъ онаго“

(38) Назначѝ защò срéдни те глагóли въ трéто то ѐдúнственно то лицѐ прїѝматъ се-то ôтъ страдáтелныатъ глагóлъ, ѝ стáватъ тогúва като страдáтелни, ѧко ѝ да не сà. Защóто гобóриме, лѣтѹвасе, зимѹвасе, знáесе, почúвасе, оумúрасе, спáвасе, стáвасе, пáдасе, ѝ проч. ѝ тогáва вы́катъ като безлúчни страдáтелни, коѐ то свóйство Грéческїй ѝзы́къ нéма сир. не мóже да се начертáе ôтъ срéденъ глагóлъ, лúченъ страдáтеленъ, защò не мóже никогдà да се речѐ оу нúхъ ὑγιαίνεται, ἀποθνήσκεται, θαυμάζεται, πίπτεται,

σκύπτεται, πηγαίνεται, ѝ проч. ни ти ôтъ ôнїѧ що ги нарúчатъ ôнѝ ἐπίμεσα н. п. ἔρχεται, κοιμᾶται, κάθεται, ϛοχάζεται, μεταχειρίζεται, вмѣсто дохóдисе, спáвасе, сѣдúсе, мы́слисе оупотреблѧвасе, защóто ἔρχεται ще да речѐ дохóди, ѧ нѐ дохóдисе, тáко ѝ κοιμᾶται спѝ, κάθεται сѣдѝ, ϛοχάζεται мы́сли, μεταχειρίζεται оупотреблѧва, ѝ проч.

(39) Тобà, се, въ страдáтелны те глагóлы нѣкои го пúшатъ сѧ, согласно со Славéнско то, ѧко ѝ да го не оуподобляватъ въ рáзгоборатъ, дѹмамсѧ, дѹмашсѧ, дѹмасѧ, ѝ тò си ѝма мéсто то защóто ѐ Славéнско, но нѣкои го ѝ пúшатъ ѝ произнóсатъ са, дѹмамса, дѹмашса, дѹмаса, коѐ то ѐ бесмà безмѣстно ѝ непотрéбно, каквóто що се доказà пространно въ предислóвїе то на стран. 18. се-то защò се полáга ѝ предъ глагóли те ѝ по глагóли те небозбрáнно, мóже да бúди сѣкой ôтъ слѣдѹющи те примѣри. Каквò се нарúча тобà; ѝлѝ, каквò се ѝменѹва тобà дрéво; ѝлѝ, каквò се вы́ка тобà селò; предъ глагóлатъ, вмѣстò, каквò нарúчасе, ѝменѹвасе, вы́касе. Ѝ, кой то ôбы́чатъ да се препúратъ чéсто, ôнѝ се нарúчатъ любопрúтелни. вмѣ. кой то ôбы́чатъ да препúратсе, ôнѝ нарúчатсе. Ѝ, не мó-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

же да се ѝзбади, бм. да ѝзбадисе. Ѝ, ѧ҆зъ самъ се кр҃стилъ на чѝчово то ми ѝме, бм. ѧ҆зъ самъ кр҃стилсе. Ѝ, ѧ҆зъ бѣхъ се оу҆мылъ, бм. ѧ҆зъ бехъ оу҆мылсе, ѝ дрꙋги такѝва. Бъ такѝва прочее слꙋчаи, се-то благоприлѝчно сѧ полага предъ глаголи те, защото по глаголи те произбоди велика непрїѧтность, каквото що бѝди сѣкой ѻ҆тъ предложѣнии те примѣри. Ѣдно сѐ, може да слꙋжи (за ѻ҆бщо) ѝ на два ѝлѝ трѝ страдателни глаголи. Н. п. когато жѝдки те се (то ѣсть тѣлесà) согрѣватъ ѝ ѝспарѧватъ, тогава се претваратъ на воздꙋшни, ѝ дрꙋги такѝва.

(40) Страдателни глаголи ѝзображаватсе нѣкогашъ ѝ со страдателни те причастїѧ, (кои то са оу҆потребѝтелни ѝ бъ простыатъ ѝзыкъ като за прилагателни ѝмена), ѝ со сꙋществѝтелныатъ глаголъ. Н. п. дꙋманъ самъ, дꙋманъ си, дꙋманъ ѣ҆, бдѝганъ самъ, бдѝганъ си, бдѝганъ ѣ҆, ѝ множ. бдѝгани сме, бдѝгани сте, бдѝгани са. Тако ѝ, бдѝганъ бехъ, бдѝганъ беше ты, бдѝганъ беше ѻ҆нъ, нà, нѐ. Тако ѝ бъ непредѣл. бдѝгнатъ бѣхъ, бдѝгнатъ беше ты, бдѝгнатъ беше ѻ҆нъ, нà, нѐ. Тако ѝ бдѝгнатъ самъ, бдѝгнатъ си, бдѝгнатъ ѣ҆, ѝ проч. такà се начертаватъ сѝчки те

страдателни. Ѣ҆то ти ѝ примѣри на предречѣнии те. Да знаешъ защѐ тоѧ ѣ҆ дꙋмано. Такà ѣ҆ продꙋмано. Тоѧ мостъ ѣ҆ бдѝганъ. Когато ѻ҆тѝдохме нїе, мосто беше бдѝгнатъ. Каквото се бѝди, тоѧ сендꙋкъ ѣ҆ ѻ҆тбаранъ, таѧ брата ѣ҆ ѻ҆тбарана, ѝ дрꙋги такѝва.

(41) Писахъ, Ѣ҆ваггелско то „Ѣ҆же писахъ писахъ“ бъ Греческо то стоѝ, ὅ γέγραφα γέγραφα, бъ прешедшее времѧ, а҆ наше то бъ непредѣлное. Но многажды се полага Греческо то прешедшее (παρακείμενος) оу҆ насъ бъ непредѣлное, каквото що ѣ҆ ѝ слѣдꙋющее εἰσακήκοα κύριε, оу҆слышахъ Господи, ѝ дрꙋги такѝва, защото ѝ непредѣлно то ѣ҆ прешедшее (сир. заминало).

(42) Ѻ҆нїѧ глаголи на-кои то непредѣлное первое ѻ҆кончава на охъ, като сѣкохъ, рѣкохъ, соблѣкохъ, ѻ҆тблѣкохъ, дадохъ, дойдохъ, ѝ дрꙋги такѝва, несохранѧватъ правило то бъ бꙋдꙋщее третїе, по кое то требꙋваше да се начертаватъ, сир. ѻ҆тъ трето то лицѐ на первото то непредѣлно. Н. п. ѻ҆тъ писахъ, писà ты, писà ѻ҆нъ, писà щемъ, ѻ҆тъ бѝхъ, бѝ ты, бы ѻ҆нъ, бы щемъ, ѻ҆тъ сѣкохъ, сѣче ты, сѣче ѻ҆нъ, не може да се речѐ сѣче щемъ, но сѣкъ щемъ, тако ѝ рѣкъ щемъ, соблѣкъ щемъ, ѻ҆-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

блѣкъ щемъ, ôтблѣкъ щемъ, дѧщемъ, дôщемъ, йлѝ дôйщемъ (а̂ дойщемъ, ôтъ дойхъ) й дрꙋги такива.

(43) Сади́хъ, носи́хъ, сꙋши́хъ, защò знáчатъ многократное, й прешéдшее дѣйствїе, ꙗ̂вно се показꙋва ôтъ слѣдꙋющи те примѣри. Вчéра весь дéнь носи́хъ вода̀, йлѝ дѫрва̀. Зáвчера вездéнь лежáхъ, вчéра вездéнь сꙋши́хъ жи́то то. Коѐ то не мóже да се речѐ ко втóро то непредѣлно, вчéра вездéнь насади́хъ, йлѝ зáвчера вездéнь йзсꙋши́хъ жи́то то, товà йсто то се разꙋмѣва за си́чки те глаго́лы, ôсбéнь ôнїѧ що то нéматъ сóбственно непредѣлно втóро. Зрѝ ôтóмъ й въ примѣч. 31.

(44) Тїѧ глаго́ли на ѧмъ, мóжатъ прáвилно да се начертáватъ на пéрво то сопрѫжéнїе, а̂ко промéнꙋвашъ тóкмо а-то на ѧ. н. п. бáнѧмъ, бáнѧшъ, бáнѧ, като дꙋмамъ, дꙋмашъ, дꙋма, й проч. й йзли́шно ѐ товà четвéрто то сопрѫжéнїе, но понéже йматъ разли́чно ôончáнїе, йзложи́се й за ни́хъ ôсóбный примѣръ.

(45) Назначѝ защò глаго́лъ бáнѧмъ не ѐ рáвно оупотреби́теленъ по си́чка та Болгарїа, а̀ вмѣсто нéго оупотребѧ̂васе пóмного, кѫ̂пемъ, сир. вмѣсто ôбанѧ̂хъ (йлѝ йзбанѧ̂хъ) детѐ то, говóратъ ôкѫ̂пáхъ детѐ то, й вмѣ. йзбанѧ̂хсе хꙋбáво, ôкѫ̂пáхсе хꙋбáво. Пéрвыо оу̂во ôтъ бáнѧ, а̀ втóрыо ôтъ кꙋпáюсѧ, (ôтъ коѐ то й кꙋпѣлъ) а̀ й два̀ та̀ Бóлгарски.

„Кой то ни помогнà да пристúгнеме
на-Бóлгарска та Граммáтїка къ концꙋ.
„Слáва, хвалà, й чéсть ôтъ нáсъ да бꙋдѐ
всѣхъ благи́хъ й дóбрыхъ дáтелю творцꙋ.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

Рѣчи Тѹрски и нѣколко Грѣчески,

Кой то са во оѹпотребленіе на сегашно то времѣ въ сичка та Болгаріа, истолкѹваны по возможности съ равнознаменоватѣлны Славѣнски, или Руссійски.

А.

Адѧмъ. Єунѹхъ, каженикъ.
Аджебъ. Єда, єда ли, оѹбо.
Аферимъ. благоже (браво.)
Аманѣтъ. залогъ, закладъ. даємое что въ соблюденіе.
Апѧнсѧсъ, напрасно.
Арабаджіа. коларъ, колесницедѣлатель.
Арсланъ, левъ.
Артѧкъ. излишно, излишный.
Астаръ. подкладка, подставъ.

Б.

Баилдисѹвамъ. премирамъ, обмираю.
Бакалинъ, лавощникъ.
Баница, пирогъ.
Баремъ, поне.
Басамакъ, степень.
Бахтъ, щастіе.
Бахтліа, щастливъ.
Бѣлкимъ, негли.
Бербѣринъ, бріѧчъ.
Берекѣтъ, изобиліе.
Бѣзбели. Поистинѣ, извѣстно.
Боклѹкъ. гной, гнойще.
Борнѹтъ, зри ємфіе.
Борчъ, долгъ.
Бохча, малаѧ плащаница.
Боѧ. цвѣтъ, шаръ, краска.
Боѧджіа, красилникъ.
Боѧдисѹвамъ, крашъ.

В.

Везне. вѣсъ, мѣрило.

Г.

Гаитанъ, обтока.
Гемія, корабль.
Гемиджіа, корабленикъ.
Гіонъ, кожа волобаѧ выдѣланнаѧ.
Гюлле, ядро.
Гюмрѹкъ, мыто.
Гюмрѹкчіа. мытоимецъ, мытарь.
Гюмрѹкчійница, мытница.

Д.

Далга, волна.
Деве-кѹшъ, стрѹдокамилъ (птица.)
Джаба. тѹне, даромъ.
Джелатинъ, спекулаторъ.
Джепъ, чпагъ.
Джирахъ. хірѹргъ, язвоцѣлитель.
Дибидѹсъ. всеконечно, совсѣмъ.
Дивитъ, чернилница.
Дѹканъ. лавка, дѣлателище.
Дѹлапъ, постакецъ, шкапъ.
Дѹргѣринъ, домоздатель, древодѣль, зидатель, зѣдчій, плотникъ.
Долюмъ. оѹвратъ, Болгар.
Дѹшекъ, постелаѧ мягкаѧ.
Дѹшманинъ, врагъ,
Дѹшманлѧкъ, вражда.

Є.

Єгленджѣ оѹпражненіе въ чемъ превожденіе времене.
Єлчіа. посолъ, посланикъ.
Ємфіе. табакъ, нюхальный табакъ.
Єшеклѧкъ, варварское обхожденіе. Безчеловѣчіе, непотребность.
Єшъ. равнаѧ, подобнаѧ вѣщь другой.

З.

Зейтинъ, древлянное масло, єлей.
Зенгіа, стремѧ.
Зенджиръ. вериги, верига Болгар.
Зіафѣтъ. пиръ, пиршество, оѹгощеніе

И.

Ибрикъ. сосѹдъ ѹмывалный.
Изинъ. дозволеніе, допѹщеніе.
Инкѧръ. отреченіе, отверженіе.
Ишахъ, охота.

К.

Кабахатъ. вина, согрѣшеніе.
Кабахатліа, повинный.
Кавга. сварь, распрѧ.
Калѧпъ. форма, видъ,
Калѧфъ, влагалище.
Кантаръ. мѣрило, кентинаръ.
Камшикъ, бичь.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА

Караулъ, стража.
Катъ. кровъ, кровля.
Кафесъ, рѣшетка оу окна.
Кепенгъ. хлѣбій, дверь съ выше затворяемая, или низпущаемая.
Кесія. мошна, мошелекъ.
Кефилъ, поручникъ.
Кефъ, благодушіе.
Кехая, начлопастырь.
Килипиръ, корысть.
Кирія, пренесная заплата. плата за превозъ.
Кираджія. преносящій товары, извощикъ.
Колай. способъ, начинъ, образъ.
Колянъ. попрагъ Болгар.
Колаузинъ, путе вождь-дитель.
Комшія, сосѣдъ.
Кубе. сводъ, крегъ.
Куршумъ. слово, и ядро пушечное.
Кула. столпъ, косеръ, недостатокъ.
Кучія. колесница, каласка.
Кюркчія, кожухаръ Болгар.
Кютукъ, пень.

Л.

Лагямъ, подкопъ.
Лула, глиняный сосудецъ для курителнаго табака.
Легенъ. рукомойникъ, лохань.
Луфе, заплата воинская.

М.

Маслаже. осада, обсѣдѣніе.
Маймунъ, обезяна.
Максулъ, плоди земніи.
Мангалъ. сосудъ глиняный въ немже стоитъ оугліе горящее къ греянію.
Максусъ, нарочно.
Маша. щипцы, которыми емлютъ оугли горящыя.
Маслаатъ. подлогъ, дѣло.
Машалла. зри аферимъ.
Менгеме. тискало, щипцы, и клещи Русски.
Мехкеме, судилище, или судебный домъ.
Мелкъ. имѣніе недвижимое, селя.
Мумъ-маказлари. щитпцы которыми со свечи снимаютъ.
Мурдаръ. нечистый, гнусный.
Мурдарлякъ. нечистота, гнусота.

Мутафчія. вретищедѣлатель.

Н.

Налбантинъ. подковывающій кони, или воли.
Наркъ. опредѣленная цѣна нѣкія вещи.
На філлѣ. всуе, ко тще.
Нещеръ. жидосѣчиво-или топорокъ, лицетъ, кровометательное копьецо, кровопускателное хірургическое орудіе.
Нишеще. видъ муки немленныя.

О.

Одая. клѣть, горница, (покой по Рус.)
Оджакъ. дымникъ, дымовая труба.
Ока. мѣра опредѣленная всякой вещи въ турецкой державѣ.
Ордія. станъ, лагерь, расположеніе воинства, армія, полкъ великій.
Орманъ. лѣсъ, дубрава.
Ортакъ. содругъ, товарищъ.

П.

Пазаръ. торгъ, и соглашеніе цѣны нѣкія вещи.
Папуцы. башмаки, чехлы Болгар. (сандалія).
Парче, часть.
Пергелъ, циркулъ.
Пердѣ, завѣса.
Паструма, соленосушеное мясо.

Р.

Рака́мъ. числительная наука, число, численіе, цифра, цифирное число.
Рахатъ, покой, оупокоеніе
Резе, коловратъ, петля желѣзная Русски.
Ренгъ. цвѣтъ, шаръ.
Рефене. сбщина, складчина.
Рехимъ, залогъ, закладъ.

С.

Самаръ. вукъ выючное седло.
Сарафинъ. торжникъ, банкиръ, пѣнязоизмѣнитъ.
Сахатъ. часъ (время), часы, то есть орудіе показывающее часы.
Сахтіанъ. кожа выдѣланная, сработенная.
Сейръ. зрѣлище, зрѣніе, позоръ.
Силахъ, всеоружіе.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

Сефа̀. раскошство, сладострастіе.

Соджѹкъ. начиненнаѧ кишкѣ, колбаса̀.

Сокакъ. оулица, распѹтіе, стогна.

Т.

Табакъ. кожевникъ, оусмарь.

Таванъ. досчатый потолокъ.

Тамамъ. совершено, цѣло, точно, полно.

Тахта̀-битъ. досчанная вошъ, клопъ Рус.

Текъ. нечетный, нечотка. само, єдино что̀.

Телалинъ. проповѣдникъ, разгласитель, герольцъ, народный провозвѣстникъ мира или войны, и продаѧтель полувѣтхихъ одеждей.

Тенджере. мѣдный сосѹдъ ради варенiй.

Темесѹтъ. заемное писмо, векселъ.

Терзія, швецъ.

Терджоманъ. толмачъ, переводчикъ.

Тескере. білетъ, пашапортъ, пашошъ, записка, писменно свидѣтелство, даемое отъ власти пѹтешественникомъ.

Топъ, болшаѧ пушка, огне местное оружіе, еще же и опредѣленное количество нѣкіа вещи, єдинъ топъ богасія, аладжа и проч.

Тѹршія. различныѧ виды соленокислыхъ вещей представлѧетъ н. п. лахана тѹршусѹ, капѹста, біберъ тѹршусѹ, хіаръ тѹршусѹ, огурцы кислыѧ, и проч.

Тѹрлія. видъ, образъ, виръ тѹрлѹ, никоимъ образомъ.

Тутѹнъ. табакъ курительный.

Ф.

Фанда. лихва, и полза.

Фермانъ. писменное царское повелѣніе оѹ тѹрковъ приказъ.

Філь, слонъ.

Филдишъ, слоновый зѹбъ, или слоновая кость.

Фітилъ. кнотъ оѹ свѣщи, свѣтилнѧ. кнотъ къ пѹзвѣ гнойной. корпіа, гнотикъ, которой вкладываютъ въ раны, чтобъ сни не такъ скоро затворилисъ.

Фѹдѹлъ. кичливъ, горделивъ.

Х.

Хаберъ. вѣсть, возвѣщеніе.

Хавераджія, вѣстникъ.

Хазна̀. сокровище. сокровищное хранилище.

Хазнатаръ. сокровищехранитель.

Халка̀. кольцо̀, звѣно̀ въ цѣпи. мѣднаѧ цѣпь, ошейникъ.

Хамалинъ. бременосецъ, носильщикъ.

Хамамджія, банщикъ.

Хама̀мъ, баня.

Хара̀мъ, неправедно.

Хатѧръ. любовь, благодать, даръ.

Хекиминъ. ѝкимджія, врачъ, лѣкаръ, цѣлитель. докторъ.

Хемѣнъ. мало не, почти, токо речи Болгар.

Хесапъ. счисленіе, счетъ.

Хизмикаръ. рабъ, слуга̀, служитель, наемникъ.

Хіла̀лъ. оѹхочистка, оѹховѣртка.

Хичъ. отнюдъ, нимало. Хайде. пойдемъ, ѝдемъ, ступай.

Хакъ. заплата, плата, мзда̀, наемъ.

Ханджія. страннопріемникъ, гостинникъ,

Ханъ. страннопріемница-ѧтелище, гостинница.

Хапусхана̀, хапсана̀. темница, оѹзилище, тюрма.

Хапусъ, хапсъ. оѹзникъ, въ темницѹ ввержeнный. затворенъ Болгар. (или запренъ по мѣста̀).

Хапсанаджія, темничный стражь.

Харчимъ. ѝждиваю, ѝзнурѧю ѝздерживаю.

Харчъ. ѝждивеніе, ѝздержка.

Хентекъ. ровъ, прекопъ.

Ч.

Чадѧръ. сѣнь, шатеръ, палатка.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА

Чаркъ, стрѣкъ, ѝли всѧкое сурѣдіе, которое ѝли водою, ѝли рукою, ѝли ногою движимо дѣлаетъ что самосебою.

Чаршавъ. плащаница понава.

Чарша. торжище, рѧдъ.

Чашитинъ. соглѧдатай, шпіонъ лазутчикъ.

Черпіа. ерѣдіе коимъ ѝзмѣрѧютъ что древодѣли. столѧрный ѝнструментъ.

Черчивѣ.

Чибукъ.

Чифтъ. сопрѣгъ, пара.

Чифликъ, село.

Ш.

Шаитинъ, свидѣтель.

Ю.

Юрганъ. нощное покрывало.

Юрнекъ. примѣръ, показаніе (мостра, проба.)

Юрушъ, находъ, нападеніе.

Ѧ.

Ѧзѧкъ, жалько Рус. (крима Греч.) нещастіе, бѣда.

Ѧсакчіа. препроводитель, проводникъ, провожатай.

Слѣдующыте са Гречески.

Арѣсувамъ. угодно ми есть, ѝ угоденъ есмь.

Аргатинъ, зрѝ ергатинъ.

вапсувамъ, зрѝ бождисувамъ.

Ефтинъ. не драгій не скупый.

Ефтиніа. ѝзобиліе, нескупость.

Каламаръ, чернилница.

Камила, велблюдь.

Керамида.

Перустіа. саджакъ.

Петало. подкова, ѝли плоча.

Петало. полосъ женскій.

Синоръ. предѣлъ, межда.

Скара, рѣшетка.

Тувла, плинда. кирпичъ.

Харізувамъ. дарствую, дарую.

Хілѧда, тысѧща.

Хоро. ликованіе, ѝграніе.

Ѝ другіи рѣчи се употреблѧватъ Турски ѝ Гречески по некои места, каквото що се види ѝ въ предисловіе то на страница

5 6 ѝ 7 но понеже ги ѝмаме въ ѧзыкатъ си, ѝ по други места ги употреблѧватъ чисто по Болгарски, за нихъ немаме никоѧ потреба. Като н. п. по места думатъ сендукъ, а по места ковчегъ, Тако ѝ гемъ ѝ оуздà, ѝ проч. Ѝ затò се не ѝзлогжиха тука на редѧтъ-сичкитѣ.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

Содержаніе.

УВОДЪ. Стр.

Філологіческо Предувѣдомленіе за Славено-Болгарска та Грамматіка. — — — — — — — — — — — — 1.

Часть первая за Етимологія та. — — — — — — — — 73.

Глава первая за части те на-Слово то. — — — — — — 73.

За Име то. — — — — — — — — — — — — — 74.

За Членатъ. — — — — — — — — — — — — — 75.

За Склоненіе то на-имена та. — — — — — — — — 76.

Склоненіе первое. — — — — — — — — — — — — 76.

Склоненіе второе. — — — — — — — — — — — — 84.

Склоненіе третіе. — — — — — — — — — — — — 95.

Глава вторая за прилагагелни те имена Склоненіе четвертое. 102.

Примѣри за три те окончанія на-мужескія родъ. — — — — 107.

Примѣръ за онія що окончаватъ на инъ. — — — — — — 109.

За числителни те имена. — — — — — — — — — — 110.

За чинни те числителни. — — — — — — — — — — 113.

Глава третая за Склоненіе то на мѣстоим. — — — — — 114.

Глава четвертая за Глаголатъ. — — — — — — — — 121.

Сопряженіе на спомогателныатъ глаголъ ѐсмь. — — — — 122.

Примѣръ первый Сопряженіе первое. — — — — — — 125.

Примѣръ вторый Сопряженіе второе. — — — — — — 133.

Примѣръ третій Сопряженіе трето. — — — — — — 138.

Примѣръ четвертый Сопряженіе четверто — — — — — 143.

Назначеніе 1. — — — — — — — — — — — — 148.

Назначеніе 2. — — — — — — — — — — — — 149.

Глава пятая за нарѣчіе то. — — — — — — — — — 151.

Глава шестая. За предлогатъ. — — — — — — — — 155.

Глава седмая. За союзатъ. — — — — — — — — — 155.

Глава осмая. За междуметіе то. — — — — — — — — 157.

Часть вторая. За кратки те правилца на-правописаніе то. 158.

Примѣчанія та. — — — — — — — — — — — — 163.

ПОГРѢШНОСТИ.

стр.	редъ.	
1.	12.	Въ посвати́телно то писмо̀. Во оу́чéніето на-свои́те ѐдиноплемéнни. Пишѝ та́ко.
„	„„	
„	„„	Во оу́чéніе то, позна́листе съ сожалѣ́ніемъ бѣдность та̀ и̇ непросвѣщéніе то на-свои́ те ѐдиноплемéнни.
„	„„	
—	15.	За нача́ло на — за нача́ло то на-
2.	20.	Разумѣ́ніе — разумѣ́ніе то
3.	20.	Худо́жество трéбува — Худо́жество; колмѝ па́че оу́мно то худо́жество трéбува.
„	„„	
„	„„	
4.	17.	Да се оусéтатъ. За ко́й — да се оусéтатъ за́ко́й.
„	„„	
1.	3.	Въ предувѣдомлéніе то.
1.	3.	Славеннобол — Славенобол.
2.	22.	Да прiйма — да прiйме
3.	12.	Да оублажа́ва — да оуважа́ва.
4.	6.	Да оублажа́ва — да оуважа́ва.
—	7.	Готóвъ нелóженъ — Готóвъ и̇ нелóженъ.
—	24.	Совѣ́тѣхъ „— Совѣ́тѣхъ быва́етъ„
7.	6.	Ѐксáрхъ — Ѐксáрхѣ
—	12.	Отъ Славéнскiатъ; — ѐтъ Славéнскiатъ Глаго́лъ
„	„„	
9.	19.	Ла́кать — ла́коть

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

стр.	редъ.	
13.	8.	лѹнѧ — лѹнѫ
16.	22.	погле́днемъ — погле́днеме
19.	2.	по славе́нскомъ — по славе́нскомѹ
—	10.	оу̂твержда́вамъ — оу̂твержда́ватъ
20.	7.	подвержа́ватъ — подтвержда́ватъ
—	18.	произноше́ніе. Каквото — произно-
,,,,	,,,,	ше́ніе, каквото
21.	12.	въ примѣч. оу̂чи́телѣмъ — оу̂чи́телемъ
26.	10.	въ примѣч. на-се́кото — на-се́ко го
29.	20.	начерта́вашъ — начерта́ватъ
30.	20.	бы́хъ и̂ бы́хъ — бы́хъ и̂ би́хъ
31.	1.	а̂во — а̂ко
32.	3.	а̂ дрѹгѹ — а̂ дрѹ́ги
36.	5.	сме́рты — смерть
38.	24.	Бо́лгарскомъ — Бѫлгарскомъ
39.	4.	о крстѣ — о крѫстѣ
40.	3.	и̂ по́долѹ. многажды — и̂ по́долѹ
,,,,	,,	многажды
42.	9.	замѣнѧеми — замѣнѧема
—	15.	щ — щ
—	20.	сѫ — частіе — сѫ — счастіе
43.	3.	а̂ Бо́лгарскій и̂ма — а̂ Бо́лгарскій ги
,,,,	,,	и̂ма
—	8.	о̂ — о́
44.	2.	въ примѣч. слѣдѹ̂ющите. о̂тъ Х. Ї̂оа-
,,,,	,,	кі́ма — слѣдѹ̂ющите о̂тъ Софро́ніа е̂пі́-
,,,,	,,	скопа Врача́нскаго кѵ̂рїакодро́міонъ.
,,,,	,,	о̂тъ Х. Ї̂оакі́ма
48.	1.	и̂ — и́
49.	20.	человѣ́къ человѣ́къ то́й — человѣ́къ
,,,,	,,,,	то́й

стр.	редъ	
49.	22.	За то́ѧ чле́нъ — за то́ѧ чле́нъ!
51.	1.	проч. — и̂ проч.
—	7.	за́ть — зѧть
—	13.	Славе́нските — на-Славе́нските
55	2.	съ чле́нове те — въ чле́нове те
—	13.	(каквото — (а̂ нѐ каквото
56.	13.	въ примѣч. чле́но на — чле́но атъ на
57.	17.	σαβαωθ. а̂ нѐ свѧтый — Σαβαὼθ.
,,,,	,,,,	оу̂ на́съ, свѧ́тъ, свѧ́тъ, свѧ́тъ, а̂ нѐ
,,,,	,,,,	свѧтый.
	18.	и̂ коѧ̀ нѹ́жда — и̂ коѧ̀ е̂ нѹ́жда
58.	4.	слѹ́жи роди́теленъ — слѹ́жи за ро-
,,,,	,,	ди́теленъ
—	4	въ назнач. даго пока́же — да го
,,,,	,,	нака́же
59.	8.	кога̀ то — кога́то е̂
—	17.	крѣпоть та̀ — крѣпость та̀
—	21.	а̂като са — а̂ като за̀
60.	21.	дрѹ́ги — дрѹ́гъ
63.	22.	кога — кога́то
65.	1.	вини́телныатъ о̂тъ дрѹ́гите — вини́-
,,,,	,,	телныатъ не́когашъ, а̂ сосъ атъ, ви-
,,,,	,,	ни́телныатъ о̂тъ дрѹ́ги те
—	7.	въ примѣч. ды се — да се
66.	1.	преизло́жни — предизложе́нни,
—	3.	дрѹ́ги — дрѹ́гъ
67	2.	и̂ дрѹ́го — и̂ дрѹ́ги
—	11.	въ примѣч. надписа́ніе то — въ над-
,,,,	,,,,	писа́ніе то
77.	3.	водо —— водо̀ (в)

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

стр.	редъ.	
77.	22.	———
,,,,	,,,,	(в) ôнія имена̀ що се ôканча̀ватъ на
,,,,	,,,,	ца, зва̀телныатъ и̂матъ на це, ла̀-
,,,,	,,,,	стовице, цари̂це, пі̂ница, и̂ проч. и̂
,,,,	,,,,	не̂кои на жа, ча, ша, ща, като Госпо-
,,,,	,,,,	же̂, лу̂чѐ, ду̂шѐ, пи̂ще, но гово̂риме по
,,,,	,,,,	про̂сто и̂ тѫрпѝ ду̂шо, цѫрне̂й ко̂жо.
81.	15.	на чи̂сто — на чи̂сто а,
82.	25.	Âрхіере̂й — â Âрхіере̂й
83.	12.	ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ, ὁ Ἱερεὺς, καὶ,
,,,,	,,,,	ὁ φαρισσαῖος, καὶ, ὁ κακῶρυος —
,,,,	,,,,	ἀρχιερὲυς, καὶ, ἱερεὺς, καὶ, φα-
,,,,	,,,,	ρισσαῖος, καὶ, κακῶρυος.
84.	10.	сѹществи̂тели — сѹществи̂тели те
89.	20.	пе̂рсть — перстъ
—	25.	(то̂кмо пѫ̂тица множ (не̂гли — (то̂к-
,,,,	,,,,	мо пѫтица множ) не̂гли
90.	12.	въ тре̂то то) — въ тре̂то то скон.)
—	11.	листѝ — листа̀
—	14.	(и̂лѝ склоненъ) мы̂шье (и̂лѝ мы̂шье)
91.	42.	звата̂го — свата̂го
92.	10.	дѣ̂вѣ, Марі̂и. — дѣ̂вѣ марі̂и.
93.	22.	насредніа — на-сре̂дніа
96.	9.	пеле̂та — поле̂та
98.	24.	свещà — свѣща̀
—	27.	както н. п. — като н. п.
102.	3.	колà ѐдинств. — колà ѐдинств и̂
,,,,,	,,	множ.
—	17.	послѣ̂дна — послѣ̂дната
106.	20.	â нѐ чи̂човъ, ви̂дисе — â не чи̂човъ.
,,,,,	,,,,	но чи̂човъ ви̂дисе

стр.	редп.	
—	26.	начетве̂рто то — на-четве̂рто то
—	—	склонѧ̂въ — склонѧ̂ватъ
123.	24.	наклоненіе неопредѣле̂нное да се поло̂-
,,,,,	,,,,	жи на стран. 124 по редъ 19. защо
,,,,,	,,,,	то е̂ погрѣше̂но ôтъ редѫ̂тъ
124.	20.	(75) — (27)
140.	5.	(34) — (43)
150.	3.	Гѫрме̂ще — Гѫрме̂ше
160.	20.	цы — ц,
164.	4.	съ прилагателни — съ прилага̂телни те
167.	10.	и̂ произноше̂ніето — и̂ въ произноше̂-
,,,,,	,,,,	ніе то
171.	15.	гли̂ни — гли̂на
175.	22.	и̂ местоиме̂ніе — и̂ мѣстоиме̂ніе
—	25.	да продае̂тсѧ — да прода̂тсѧ,
—	26.	и̂ то̀ и̂стото — и̂ то̀ е̂ и̂стото
177.	5.	ѐнза — ѐнзи
—	13.	та̂мо два̀ ре̂да са два̂жды пи̂сани,
,,,,,	,,,,	и̂ тре̂бу̂ва да се и̂згла̂датъ.
179.	25.	оу̂ — ꙋ
181.	3.	(хоће хо̂ке. — (хо̂ће хо̂ке)
—	15.	де, — ϑε,
182.	26.	64 — 66
—	27.	(а) — (н)
183.	5.	вре̂мена — вре̂мене
184.	9.	на стран. 37. и̂ 15. — 43. и̂ 17.
—	14.	пи̂шемъ пи̂ша — пи̂шемъ, хо̂димъ.
,,,,,	,,,,	по дрѹ̂ги мѣста̀ се произно̂сатъ, пи̂-
,,,,,	,,,,	ша, хо̂дѧ,
186.	3.	по предложе̂нію — по преложе̂нію

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

стр.	редъ.	
187.	1.	ѻ́бща — ѻ́бща та
—	7.	вдига́лъ го — вдига́хъ го
188.	15.	ѻ҆предѣлѧ́ватъ — ѻ҆предѣлѧ́ва
193.	11.	съ каквото — съ каква̀ то
194.	14.	а҆ ло́ши те ло́ши те — а҆ ло́ши те
,,,,,	,,,,	ло́шы те
199.	12.	оу҆подоблѧ́ватъ — оу҆потреблѧ́ватъ
200.	12.	каквѐ то що стои̇̀ и҆ въ є҆ва́ггеліе то
,,,,,	,,,,	ѻ҆тъ лꙋ́кѝ Гл. 15. стіхъ 23. возвесе-
,,,,,	,,,,	ли́тижѧсѧ и҆ возра́довати подобаше,
,,,,,	,,,,	вмѣсто возвесели́тисѧ же и҆ возра́до-
,,,,,	,,,,	ватисѧ.
201.	2.	такà є҆ — товà є҆
203.	4.	кꙋпѣ́лъ — кꙋпѣ́ль.

въ Тꙋ́рски те и Греч. рѣ́чи.

205.	28.	провожде́ніе — препровожде́ніе
—	29.	посла́никъ — посла́нникъ
207.	22.	пѣнѧзоизмѣ́нит — пѣнѧзоизмѣ́ни-
,,,,,	,,,,	тель
208.	7.	ѻ҆гнеместное — ѻ҆гнеме́тное
209.	3.	Гно́й ной — Го́дной
210.	1.	стрꙋ́къ — стрꙋ́гъ
—	2.	оу҆рꙋ́діе — ѻ҆рꙋ́діе
—	7.	є҆ргатинъ. работникъ дѣлатель.

~~и 10.000~~
5709
1948
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І.І. МЕЧНИКОВА

ПРИВАТНА БІБЛІОТЕКА ОЛЕКСІЯ ПОПОВИЧА